

Puisit amiinik ammerineq

- En undersøgelse af teknikker og metoder i
behandling af sælskind

Fig. 1: Privat foto "syerskernes hænder"

Specialeafhandling (ECTS: 30)

Af **Camilla Lennert**

Vejleder: Silke Reeploeg

Afdeling for Kultur- og Samfundshistorie

Ilisimatusarfik – Grønlandsk Universitet

Dato for aflevering: 5. maj 2021

"I ejer her et symbol, I skal prøve at bevare så længe, der er grønlandere til. Det er et særdeles smukt og farverigt skue for os industriklædte danskere" (Engqvist, 1974).

Abstract

The main purpose of this thesis is to examine the preservation and development of treatment methods and techniques of sealskin particularly for the west Greenlandic national clothing - the *Kalaallisuut*.

In the mid-seventies arose a need for preserve and document the practice of the process of making the national clothing, including documentation of the basis element which is the treated sealskin. The women's association *Arnat Peqatigiit Kattuffiat* developed back in the late seventies a women's college to maintain the traditional knowledge and practice and prevent it from disappearing. Further preservation happened when a workshop took place in Nuuk in the early eighties. Documentation of the traditional practice started in the mid-seventies and ended in the early nineties. One single documentation was published after almost a decade. The documentation of the practice of treatment of sealskin was distributed in the form of instruction books and booklets.

The investigation in this thesis is based on these instruction materials and data from observation of treatment process at the sewing workshop. By use of qualitative methodology the research in this thesis asserts the ongoing development of the traditional practice by comparing the instruction materials, including the practices at the workshop. The thesis will highlight the change and development in the mentioned areas. Furthermore, this thesis aims to accentuate the preservation process and document the ways of sealskin treatment at the workshop.

Key Words: Greenland, national clothing, sealskin treatment, traditional practice, Kittat, preservation

Forord

Dette speciale tager udgangspunkt i vestgrønlandsk behandling af sælskind til brug for nationaldragten *Kalaallisuut*. Bevarelse og forandring af praksissen fra perioden fra midten af 70'erne til slutningen af 2020 undersøges. Ved at undersøge vejledningsmaterialer i emnet og ved observering af praksissen i systuen Kittat, vil jeg belyse forskellene og forandringerne i området. Da jeg var ansat i systuen i Kittat som studentermedhjælper, var motivationen og interessen for dette speciales problemstilling ikke kommet ud af den blå luft. Det har været en interessant proces, da sælskindsbehandling er et omfattende arbejde, hvor der kræves en del tålmodighed og koncentration.

Jeg vil gerne benytte dette forord til at rette en stor tak til vejleder Silke Reeploeg for yderst motiverende og konstruktiv vejledning gennem hele specialeskrivnings processen. Desuden rettes en stor tak til de syersker i Kittat, der har været villige til at bruge tid på at videregive deres viden i forbindelse med undersøgelsen. Yderligere vil jeg takke lederen i Kittat for hans støtte gennem hele forløbet. Sidst men ikke mindst vil jeg gerne rette en stor tak til familie og venner for opbakning og støtte under udarbejdelsen af specialet.

Camilla Lennert

05.05.2021

Indhold

Forord	2
1. Introduktion	5
1.2. Begrundelse for emnevalg	7
2. Problemformulering	7
2.1. Afgrænsning	8
2.2. Begrebsafklaring	9
2.2.1. Kvindedragten og mandens kamikker	10
2.2.2. De forskellige skindtyper	10
2.2.3. Begreber ved garvning	12
2.2.4. Andre begreber	15
2.3. Specialets opbygning	16
3. Teoretisk analyseramme	16
3.1. Kollektiv hukommelse	17
3.1.1. National- og familiær hukommelse	17
3.1.2. Kulturel hukommelse	19
4. Analysestrategi og metodologisk tilgang	20
4.1. Deltagerobservation	20
4.1.1. Golds teoretiske klassifikation af roller i feltarbejde	21
4.1.1.1. Deltageren som observatør	22
4.2. Præsentation af informanter	23
4.3. Dataindsamling	25
5. Historisk indledning	28
5.1. Organisationer, Gudrun Chemnitz og skolen	28
5.2. Systuen Kittat	29
5.3. Introduktion af vejledningsmaterialer	30
5.3.1. Evaluering af vejledningsmaterialerne	32
6. Behandling af skind	35
6.1. Sæltyper	36
6.2. Garvning af skind	39
6.2.2. Qassalittaaneq (afspækning)	41
6.2.3. Qapiarneq (finskrabning)	42
6.2.4. Errorseqattaarneq (Udvaskning)	43
6.2.5. Spiling og tørring	47
6.3. Fremstilling af forskellige skindtyper	48
6.3.1. Atungassineq	48

6.3.2.	Unnilineq	49
6.3.3.	Avittanut qalipaasiineq.....	52
6.3.4.	Tungujorsiaq	53
6.3.5.	Farvning af skind med hår	53
7.	Skindbehandling i Kittat.....	54
7.1.	Beslutning af skindtype	55
7.2.	Redskaber og udstyr	56
7.2.1.	Ved afspækning og skrabning.....	57
7.2.2.	Ved vask.....	58
7.2.3.	Ved spiling og tørring.....	58
7.3.	Processen af skindtyper	60
7.3.1.	Skind til kvindernes kamikskafter	60
7.3.2.	Farvet skind til Avittat.....	63
7.3.3.	Skind til mændenes kamikskafter.....	63
7.3.4.	Skind til inderkamikkerne	64
7.3.5.	Skind til kamiksålerne	65
7.3.6.	Skind til bukser.....	66
7.4.	Ændringer ved ansættelse af nye medarbejdere	67
8.	Diskussion og analyse	70
8.1.	National- og familiær hukommelse: bevaring.....	70
8.2.	Kulturel Hukommelse	74
9.	Konklusion	78
10.	Litteraturliste	82
11.	Bilag	86
	Bilag 1: Tidslinje over observationsforløbet i Kittat	86
	Bilag 2: Et skema til overblik af udvaskning af sælskind fra Kittat.....	87
	Bilag 3: Skitse: flænsning af sæl (Kittat)	88
	Bilag 4: Samtalenoter fra Kittat december 2020	89
	Bilag 5: Samtykkeerklæringer fra informanter.....	100

1. Introduktion

I forbindelse med den hurtige udvikling i den grønlandske samfund, opstod der allerede i 1970'erne en behov for at bevare fremstillingen af sælskind i frygt for at det skulle forsvinde. En række sælskindssorter behandles til brug for den karakteristiske, farverige vestgrønlandske kvindedragt kaldet *Kalaallisuut*, og til mændenes sorte kamikker. I 1974 skriver danskeren Torben Engqvist:

I ejer her et symbol, I skal prøve at bevare så længe, der er grønlændere til. Det er et særdeles smukt og farverigt skue for os industriklædte danskere.

(Engqvist, 1974).

Den vestgrønlandske nationaldragt, også kaldet festdragt, er helt speciel i forhold til de tre andre grønlandske dragter¹. Den er farverig og er ganske bemærkelsesværdig. Dragten består af mange forskelligartede dele, som er sammensat til en hel dragt. Dragten er en blanding af naturlige produkter og moderne elementer. Naturprodukterne består af forskellige skindarter, der behandles og sys for at skabe dele til dragten. Delene består af *annoraaq* (anorak), herunder *timmiaq* (inderanorak), *seeqqinit* (bukser), *kamisat* (kamikker), samt *Alersit* (inderkamikker). De mindre farverige vestgrønlandske sorte kamikker til mændene består af to dele: en *kamisat* (kamikker) og *Alersit* (inderkamikker). Dragten, som vi kalder *Kalaallisuut*, blev først udviklet efter koloniseringen og kan betragtes som et signal om, at samfundet har udviklet sig fra fangersamfund til delvist et industrisamfund.

Siden slutningen af 70'erne havde man foretaget handlinger, der skulle bevare den traditionelle håndværk i arbejdet med skind. Kvindeforeningens sammenslutning *Arnat Peqatigiit Kattuffiat* med dets formand, Gudrun Chemnitz, har i mange år arbejdet for at bevare viden og praktiske erfaring og få den videregivet i til nye generationer. Forening havde indviet kvindehøjskolen *Arnat Ilinniarfiat* i Sisimiut i 1977, hvor fokuset var at udlære kvinder i traditionelle praksisser indenfor skind. I slutningen af 90'erne opstod der mangel på elever på kvindehøjskolen; da der slet ikke var nok interesserede fra det grønlandske samfund.

Udover indsatsen med opbygning af skoler, blev der i perioden mellem 1979 og 1992 udgivet en række vejledningsbøger og hæfter til fremstilling af sælskind. Deriblandt Chemnitz' bog

¹ Der findes tre forskellige nationaldragter i Grønland:

- Den nordgrønlandske nationaldragt
- Den vestgrønlandske nationaldragt
- Den østgrønlandske nationaldragt

Kalaallisut Ammerineq (Grønlandsk Skindsbehandling). Martha Biilmann udgav to vejledningslitteratur; flere af afsnittene på hendes på fra 1990 stammede fra Chemnitz' vejledningsbog. Kursushæfter fra 1987 og 1990 var sammen med de andre vejledningsbøger, var indikatorer på, at bevarelse af praksissen var kørende.

I året 1982 stiftede Priscilla systuen Kittat i Nuuk, hvor hun arbejdede med bevaring og videreformidling af arbejdet med skind til gavn for den yngre generation. Kittat blev i 1990 overdraget til Nuuk Kommune og blev fra almindelig arbejdsplads til en kulturinstitution. Perioden mellem 1991 til 2007 var en særlig interessant periode, hvor der ikke var udgivet offentlig litteratur i det traditionelle praksis. I 2008 udgives dog endeligt en bog om den vestgrønlandske kvindes nationaldragt, som var en god beskrivelse af fremstillingen af hele dragten fra bunden af.

I 2010 genindvies skolen som *Kalaallisuuliornermik Ilinniarfik* (Grønlandsdragtskolen), hvor skolen tog udgangspunkt i at uddanne eleverne i fremstilling af nationaldragter i form af en 2-årig uddannelse. Skolen vakte stor interesse, og interessen for fremstillingen af nationaldragten, herunder behandlingen af sælskind. Slutning af 00'erne er ligeledes interessant, idet interessen for nationaldragten og fremstillingen af det var på daværende tidspunkt tilbagevendende. I 2020 arbejdede Kittat stadigvæk med at bevare og udvikle den traditionelle praksis. Der holdes blandt andet ugentlige aftenskoler for samfundet, hvilket havde stor interesse hos folket. Derudover benyttede Kittat moderne formidling, hvor behandlingsforløbene blev delt via deres sociale medie på Facebook.

Ungdommen i slutningen af 70'erne var vokset op i en "teoretisk" tid, hvor de ikke fik lært kunsten i behandling af sælskindet. Selvom dette var tilfældet, arbejdede en folkegruppe stadigvæk på at bevare, videregive og udvikle praksissen i form af institutioner og litterære vejledningsbøger. Jeg mener derfor, at det er interessant at undersøge bevarelsen af den traditionelle behandling af skind, samt metoden og teknikken i behandlingsforløbene. Desuden syntes jeg, at man kan belyse forandringen ved sammenligning mellem litteratur materiale og forløbene i Kittat.

1.2. Begrundelse for emnevalg

I 1990'erne voksede jeg op hos mine bedsteforældre og har siden haft en særlig forhold til ældre og gamle mennesker. Jeg løb tit ned til min oldemor og oldefars hus, som ikke var så lang fra vores hus. Når jeg kom ind i huset, blev jeg mødt af en velkendt lugt, som var en blanding af husets naturlige lugt og lugten af behandlet sælskind. På øverste etage fandt jeg både oldemor og oldefar i havestuen, hvor oldemor var i gang med skindbroderinger på det lave sybord og oldefar var i gang med perlesyning. Når jeg kom hjem til bedsteforældrene, så jeg min mormor sidde med sine broderinger til kamikkernes udsmykning. Derfor var jeg som barn omgivet af kreative, velerfarne forbilleder og jeg har siden barnsben været meget interesseret i fremstillingen af nationaldragten. Desuden bliver jeg stolt når jeg tager min helt egen skræddersyet nationaldragt, som min afdøde oldemor og min bedstemor har lavet specielt til mig.

I foråret 2019 så jeg et opslag om at systuen Kittat søger en studentermedhjælper, hvor stillingen er i Kittat's gaveshop. Jeg informerede daværende leder om min interesse for området og jeg blev ansat en måned senere. Inden jeg startede i Kittat, havde jeg allerede en forestilling om, at min specialeafhandling skulle afhandle om nationaldragten. Eftersom jeg blev ansat, blev det klart, at jeg havde en unik mulighed for at samle viden indenfor emnet. I første omgang var jeg mere interesseret i en historiske del af nationaldragten. Jeg finder dog hurtigt ud af vigtigheden af sælskind i fremstillingen af nationaldragten under arbejdet. Efter nogle længerevarende samtaler med syerskerne, valgte jeg, at specialeafhandlingen skulle indebære fremstilling af sælskind til anvendelse for nationaldragten.

2. Problemformulering

Da jeg startede mit forskningsprojekt, gjorde syerskerne i Kittat opmærksom på, at der var brug for dokumentation af sælskindsbehandling i systuen. Der var ikke før blevet foretaget en observation af behandlingsprocesserne på systuen. Af den grund var de ældre syersker bange for, at deres 'særegne' metoder, der stammer fra stifteren af Kittat, glemmes i forbindelse med fremtidige moderniseringer.

I denne specialeafhandling tager jeg derfor udgangspunkt i vestgrønlandsk sælskindsbehandling² til brug for nationaldragten med vejledningsbøger og hæfter som baggrund for forståelse af teknikker og metoder, der er udgivet gennem årene. Jeg undersøger om der er ændringer på disse behandlingstilgange, med henblik på at forstå hvad der bliver videregivet og hvad der bliver smidt i glemmebogen gennem årene. Derudover vil jeg i denne specialeafhandling dokumenterer skindbehandling i systuen Kittat. Jeg vil belyse og mere præcist uddybe behandlingsforløbet af de sælskindstyper, der benyttes til fremstilling af kvindens vestgrønlandske nationaldragt og mandens vestgrønlandske festkamikker. Herunder vil jeg beskæftige mig med spørgsmålet om hvorvidt personaleskift af syersker i Kittat oplever forandring i skindbehandlingsarbejdet. Endeligt vil jeg sammenligne behandlingsprocesser fra bøgerne med arbejdet med skind i Kittat. På den måde kan specialet betragtes som en historisk dokumentation og danne et overblik over den vestgrønlandske sælskindsbehandling. Desuden kan afhandlingen være til rådighed for eftertiden og anvendes som et vejledende dokument til fremstilling af skind, eller ved videre forskning i feltet. Derfor synes jeg, at det er vigtigt at fremhæve behandlingsforløbet med illustrationer og uddybende beskrivelser af teknikker og metoder.

På baggrund af ovenstående indledning, vil jeg i denne specialeafhandling besvare følgende hovedspørgsmål:

- 1. Hvordan er sælskindbehandlingspraksissen videregivet og bevaret fra midten af 1970'erne frem til 2020?**
- 2. Hvordan er forløbet i behandling af sælskind forandret ift. vejledningsmaterialer fra 1979 til 2008 og praksis i systuen Kittat i 2019?**
- 3. Hvilke forandringer i sælskindbehandling foretages i Kittat fra maj 2019 til december 2020?**

Jeg vil besvare ovenstående problemformulering med Halbwachs teori om national- og familiær hukommelse og Assman's tilgang til kulturel hukommelse.

2.1. Afgrænsning

Jeg har i forhold til min problemformulering valgt at foretage nogle afgrænsninger både tids- og indholdsmæssigt. Tidsmæssigt vil jeg undersøge arbejdsteknikker og metoder af de tilgængelige vejledningsmaterierne fra perioden 1979 og 2008. I forbindelse med min

² Her menes de vejledningsmaterialer, der omfatter fremstilling af skind til brug for kvindens og mandens vestgrønlandske nationaldragt.

undersøgelse i Kittat, foregår observationen i 18 måneder i tidsrummet fra juli 2019 til december 2020. Indholdsmæssigt har jeg valgt at undersøge behandling af sælskind fra modtagelsen af det ubehandlet skind, til det bliver klar til brug for syning til dragterne. Herunder har jeg afgrænset undersøgelsen af skindbehandlingen yderligere, ved kun at fokusere på arbejdet med sælskind til brug for den vestgrønlandske nationaldragt. Her mener jeg sælskind til kvindens dragt og mandens sorte kamikker. Her indgår sælskindstyperne *unneq* (afhåret hvidt skind), *atungassaq* (afhåret skind), *amit qalipatat* (farvet afhåret hvidt skind) *ameq meqqulik* (skind med hår), *ameq meqqulik qalipataq* (farvet skind med hår) og *tungujorsiaq* (sort afhåret skind). Jeg har af afgrænsningsmæssige årsager fravalgt at undersøge lam ben-, ren- og hundeskind, der benyttes i udsmykningen i kvindens bukser i dragten. Jeg ligeledes fravalgt det sorte koskind, der anvendes til pelskraven og ærmekanten. Koskind foretrækkes hos de fleste pga. den finere hårsstruktur. Nogle foretrækker dog et sort farvet sælskind til pelskraven og ærmekanterne, som jeg i denne afhandling vil inddrage. Jeg vil i nogle tilfælde nævne nationaldragten, når det har direkte sammenhæng med fremstilling af skind til dragten. Endeligt har jeg fravalgt at gå ind på syning af skind af dragterne, da det er et emne for sig selv.

2.2. Begrebsafklaring

I denne afsnit vil jeg redegøre for nogle af de begreber, der bliver benyttet igennem opgaven, som kræver en grundigere forklaring.

I denne opgave har jeg brugt grønlandske begreber til at navngive f.eks. skind eller en teknik. Grønlænderne har en række termer i forbindelse med sælskindsbehandlingen og ofte er der ikke et ord på dansk, der kan direkte oversætte begrebet. Det kan derfor i nogle tilfælde være misvisende at oversætte et begreb på dansk, hvorfor jeg har valgt at benytte de oprindelige termer i opgaven. Jeg har oversat de oprindelige begreber, så de passer til sælskindsbehandlingens kontekst. Oversætningen vil fremgå som følgende: *begreb på grønlandsk* (oversættelsen på dansk).

Desuden har jeg valgt at bruge disse termer i stort dele af afhandlingen med henblik på at respektere og bevare begreberne, idet de ikke længere er velkendt blandt den yngre generation i det grønlandske samfund.

Begrebet der bliver brugt i specialets overskrift ***Puisit Amiinik Ammerineq*** betyder ”behandling af sælskind”.

2.2.1. Kvindedragten og mandens kamikker

Begrebet *Kalaallisuut* kan bedst oversættes til ”grønlandsdragt”. Termen benyttes af nutiden grønlandske samfund til henvisning af den vestgrønlandske nationaldragt. Når jeg i denne afhandling benytter begrebet *Kalaallisuut*, henviser jeg til denne nationaldragt. Desuden anvender jeg ”kvindedragt” eller ”dragt” undervejs i undersøgelsen og disse skal forstås i sammenhæng med nationaldragten.

Under afhandlingen kan jeg anvende grønlandske navne, i relation til nationaldragten, når jeg eksempelvis refererer til hvilken formål skindet fremstilles til. Da dragten består af forskellige dele, vil jeg her introducere disse, som jeg i undersøgelsen berører.

Seeqqinit er begrebet for bukserne i kvindedragten. Bukserne er udsmykket med skindbroderinger og disse kaldes *Avittat*. Kvindens og mandens kamikker er kaldet *kamisat* og disse har inderkamikker, der hedder *Alersit*, hvor den direkte oversættelse er ”strømper”. Begrebet for den sorte yderkant i inderkamikkerne er *quliut*. De sorte skindkanter på *timmiaq* ”anorakken” kaldes *qungasequt*, som er skindet på halskanten og *atsipaaqutit*, som er skindkanterne ved håndledet. Kamikkerne er ligeledes udsmykket med *avittat*, og på grund af deres placering i kamikken kaldes de for *qulit*. Endelig betegnes sålen i kamikkerne for *atungak*.

2.2.2. De forskellige skindtyper

Det kan være meget svært at adskille de forskellige skindtyper fra hinanden, derfor jeg har i denne underafsnit beskrevet hvad for nogle begreber, der bruges i forhold til de forskellige skindtyper. For at danne et overblik over skindtypernes placering i dragten, har jeg lavet en illustration (se figur nr. 2).

Unneq - Denne skindtyper er en afhåret hvidt skind, som bliver fremstillet til brug for kamikskafterne og til fundament for skindbroderierne i kamikkerne i kvindens dragt. En anden betegnelse, som vedrører denne skindtype, er *Unnilineq* ”det at fremstille afhåret hvidt skind”.

Alersissat - Denne begreb kan forstås som ”skindet, der skal blive til strømper”. Den rettere betydning er ”skind til inderkamikker”. Den samme skindtype kaldes også *ameq meqqulik* ”skind med hår”.

Seeqqinissaq - Den direkte oversættelse for denne term er ”skindet, der skal blive til kvindens bukser”. Den samme skindtype kaldes også på samme måde som den, i *Alersissat*: *ameq meqqulik* ”skind med hår”.

Avittanut ameq qalipataq - Begrebet oversat til dansk lyder ”farvet afhåret hvidt skind til brug for avittat”. Skindet er grundlæggende *unneq*, før affarvning. Termen *qalipagamerngit* benyttes når det farvet skind er klippet til mindre stykker. Den direkte oversættelse er ”farvet stykker af skind”.

Atungassaq - Denne term stammer fra *atungak*, ”sål”. *Atungassaq* eller *Atungassiaq* er begrebet, der bruges, når skindet fremstilles til sål til brug for kamikkerne. Oversættelsen til dansk lyder ”skind til sål”. I når jeg i afhandlingen nævner ”afhåret skind”, henviser jeg til denne type skind.

Ameq meqqulik qalipataq - Skindtypen kaldes ”farvet skind med hår” i undersøgelsen. Denne skindtype benyttes til *quliutit*, som er de sorte yderkanter i inderkamikker, og til de sorte skindkanter på *timmiaq* ”inderanorakken”.

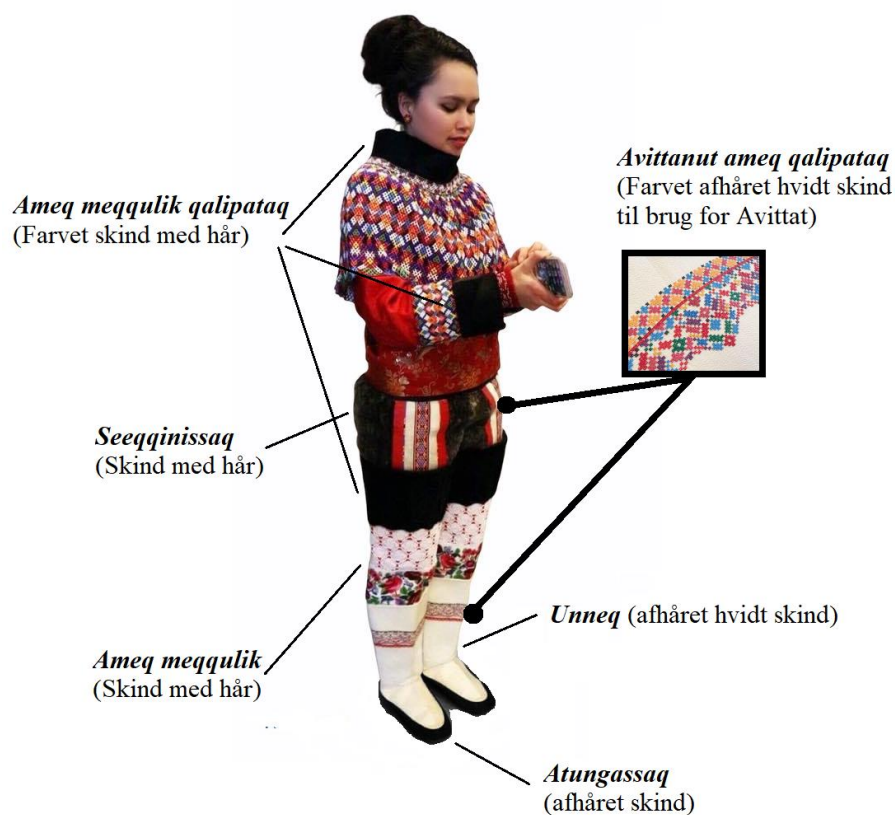

Fig. 2: Eget illustration af skindtypernes placering i dragten

Kilde: Privatfoto

Tungujorsiaq - Før affarvning med sort farve, er *tungujorsiaq* i bund og grund *unneq*. På dansk er *tungujorsiaq* ”afhåret sort skind” og jeg bruger denne begreb, når jeg nævner skindtypen på dansk. På billedet i figur 3 illustreres mandens sorte kamikker, hvor det sorte skind, *tungorjorsiaq*, er pointeret.

Fig- 3: Eget illustration af skindtypernes placering i mandens kamikker

Kilde: Privatfoto

2.2.3. Begreber ved garvning

Ulu -Kvindekniven er den vigtigste redskab til skindbehandling. Den moderne ulu består af en knivsæg, som kun er slebet på den ene side. Håndtaget er typisk udarbejdet af træ, ben, tand eller rensdyrgevir. Selvom uluens udformning er afhængig af konstruktøren, kan man groft sagt inddeles i tre typer: *Thule-typen*, *den vestgrønlandske type* og *den østgrønlandske type*. Ulu staves også i ældre tider ”ulo”, men jeg vil i denne afhandling benytte stavelsen ”ulu”. Desuden vil jeg ved hentydning til de forskellige typer blot bruge begrebet ”ulu”.

Fig. 4: Illustration af de forskellige ulu typer

Kilde: Pedersen, 2008. Redigeret af mig.

Ulukiak - En *ulukiak* eller *ulukkiaq* er et sløvt skraberedskab der har samme udformning som en ulu. Den benyttes i forbindelse med skrabning af skind for vand.

Qapiarfik - En *qapiarfik* er et skrabebræt (ofte skråtstillet). Den direkte oversættelse er ”der, hvor man skraber”.

Innerfik - *Innerfik* er en ramme, hvor man spiler skindet for at strække det ud ved tørring. Jeg vil i denne afhandling nævne spileramme, tørreramme eller blot ramme, når jeg hentyder til *innerfik*. *Innerlugu* stammer fra *Innerfik*, hvor oversættelsen af *innerlugu* er ”at spile det”.

Eqartaa - Begrebet benyttes i forhold til beskrivelsen af den sorte sammenhængende fibre, der er i overhuden på skindet. *Eqartaa* fjernes f.eks. ved fremstilling af det hvide skind *unneq*.

Maminga - Undersiden på skindet i kaldes *maminga* (se figur 5). I undersøgelsen benytter jeg ”kødside”, når jeg henviser til *maminga*.

Taanertussussaa - Denne er tykkelsen på det sammenhængende fibre, som er overhuden, og brusklaget i skindet. Jeg vil igennem afhandlingen oversætte denne begreb for ”tykkelse”, selvom oversættelsen til dansk er ”omfanget af noget”. Jeg har benyttet ”tykkelse” da det mest giver mening i forhold til skindets struktur.

Taleruerfiit - Lallesnitte, hullet hvor lufferne har siddet, er *taleruerfiit*, som vist på figur 5. Disse snitter er fra forlallerne og de bliver ofte syet i forbindelse med spiling, eller strammes med snor, som påvist senere i denne afhandling i figur 26.

Fig. 5: Eget illustration af begreberne i sælskindet og tørrerammen

Kilde: Privatfoto

Pilanneq - Den første proces i behandlingen af skind er flænsning, som er *pilanneq*. Igennem denne afhandling omtales også *pilallugu*, som oversat til dansk betyder ”at flænsse”.

Qassalittaaneq – Denne term benyttes efter flænsningen, hvor store stykker spæk bliver grov skrabet. Termen *qassallugu* bliver ligeledes omtalt, som har betydningen: ”at tage spækket af sælskindet”.

Erisarneq – Begrebet betyder ”at plukke”. I forhold til sælsindsbehandlingen benyttes begreb med betydningen ”fjerner hår på et sælskind”.

Qapiarneq - Oversættelsen af *qapiarneq* til dansk er skrabning. Ordet ”skrabning” kan være misvisende, idet begrebet *kiliorneq* også har samme betydning på dansk. *Qapiarneq* foregår ved at man skraber skindet fint for resterende spæk i kødsiden. Derfor har jeg valgt at bruge termen ”finskrabning” når jeg hentyder til *qapiarneq*. *Qapiarlugu* skal opfattes som ”at finskrabe skindet”.

Kiliorneq

Denne begreb bruges til processen hvor man fjerner vandet ved skrabning fra det vasket skind. I lighed med *qapiarneq*, oversættes denne begreb til ”skrabning”. Jeg vil i denne afhandling bruge denne oversættelse, når jeg omtaler *kiliorneq*.

Kaatitsineq - foregår med henblik på at fjerne hår fra skindet. Oversat til dansk lyder ”afhåring af skind i lud eller anden væske”. Denne begreb benyttes f.eks. i relation til fremstilling af afhåret skind, herunder *unneq*, *atungassaq* og *tungujorsiaq*.

Qaqqarsineq - *Qaqqarsiaq* er en skind, som efter vask tørres i fri luft med bagsiden (kødsiden) opad, for at få fedtet trukket ud. *Qaqqarsineq* henviser den igangværende proces af *qaqqarsiaq*.

Salummarterineq - Begrebets, *salummarterineq*, direkte betydning er ”at gøre noget tyndere”. I kontekst med sælskindbehandling er den oprigtige betydning ”strække det endnu fugtige skind ud med hånden”. Da der ikke findes en term af processen på dansk, vil jeg i specialeafhandlingen benytte overstående oversættelse.

Endeligt vil jeg i denne undersøgelse lejlighedsvis bruge ordet ”skind” og når det er tilfældet, mener jeg skind i sæl/sælskind.

2.2.4. Andre begreber

Ammerineq – denne term anvendes når man taler om behandlingen af skind. Oversættelsen lyder ”at behandle skind”. Begrebet *ammerivik* står for ”garveri”. Når jeg i forskningen nævner disse begreber, er det i forhold til sælskind. Den mere oprigtige begreb er da ”puisinik ammerineq” (behandling af sælskind) og ”puisinik ammerivik” (sælskindsgarveri).

Arnat Ilinniarfiat – *Arnat* står for ”Kvinder” og *Ilinniarfiat* ”skole”. Når jeg i denne undersøgelse nævner *Arnat Ilinniarfiat*, så mener jeg kvindehøjskolen i Sisimiut.

Arnat Peqatigiit Kattuffiat (APK) – *Kattuffiat* står for ”sammenslutning”. De grønlandske kvindeforeningers sammenslutning: ”De grønlandske kvindeforeningers sammenslutning”.

Kittat - Systuens navn ”Kittat” har en særlig betydning, der vedrører skindarbejdet. *Unneq*, det afhåret hvidt skind, bliver farvet i forskellige farver. De farvede skind skæres i strimler og skæres til små firkanter i forbindelse med syning. Disse kaldes *Kittat*. Det benyttes til det skindbroderier, *Avittat*, der er på nationaldragts ben og kamikkerne. Det er meget små sting, der skal sys og jo mindre stykkerne er, jo flottere bliver resultatet.

Endeligt vil jeg i denne undersøgelse lejlighedsvis bruge ordet ”skind” i sammenhæng med f.eks. ”skindbehandling” eller ”behandling af skind” og når det er tilfældet, mener jeg skind i behandling af skind af sæl/sælskindsbehandling.

2.3. Specialets opbygning

Indledningsvis er specialets problemformulering, afgrænsning og begrebsafklaringer beskrevet i kapitel 2. I kapitel 3 og 4 præsenteres specialets teoretiske analyseramme og metodologiske tilgang. Datamaterialerne består af kvalitative data. I kapitel 5 redegøres den historiske introduktion af forløbet på bevarelsen af fremstilling af nationaldragten - herunder fremstilling af sælskind til *Kalaallisuut*.

I kapitel 6 redegøres skindbehandling fra de vejledende materialer med henblik på de vestgrønlandske metoder i fremstilling af skind til *Kalaallisuut*. I kapitel 7 tager jeg ved deltagerobservation udgangspunkt i sælskindbehandling i systuen Kittat. Kapitel 8 er specialets analysedel, hvor jeg har lavet 3 særskilte underafsnit. Den første er national- og familiær hukommelse, den anden og den tredje er kulturel hukommelse. I analysen lægger jeg vægt på udviklingen af sælskindbehandlingens metoder og teknikker.

I kapitel 9 opsamles analysens resultater om bevarelse og udviklingen af behandlingstilgange i både litterære materialer og i systuen Kittat. Disse empiriske og de teoretiske implikationer af analysens resultater frembringes og problemformuleringen besvares.

3. Teoretisk analyseramme

Man kan godt fejlbedømme og tænke at *historie* og *kollektiv hukommelse* er én og samme ting. Historie er objektiv og adskiller fortiden fra nutiden, hvorimod kollektiv hukommelse er subjektiv og forbinder fortiden med nutiden (Halbwachs, 1992:127).

I denne afsnit introduceres specialets teoretiske udgangspunkt. Denne analyse er baseret primært på sociologernes, Maurice Halbwachs’ tilgang til **National- og familiær hukommelse** og J. Assmann’s tilgang til **Kulturel hukommelse**. Jeg vil med disse teorier belyse udvikling og forandring af behandlingsmetoder og teknikker i sælskindsbehandling, både i litterære vejledninger samt i systuen Kittat, der redegøres i kapitel 6 og 7.

3.1. Kollektiv hukommelse

Den generelle forståelse af kollektiv hukommelse er, at det indebærer en bredt samling af fortidsbilleder og viden fra fortidens begivenheder eller mennesker, der nødvendigvis ikke er blevet personligt oplevet. Hvert samfund skal etablere sin kollektive hukommelse og overfører den fra generation til generation for at opretholde det. Denne form for hukommelse består af hverdags- og specialiserede viden. Begrebet kollektiv hukommelse kan således blive forstået som en række sociale repræsentationer, der vedrører fortiden, som en gruppe danner, institutionaliserer, beskytter og overfører gennem samspillet mellem sine medlemmer (Jedlowski, 2001:34). Den kollektive hukommelse kan antage en institutionaliseret form og kan manifestere sig selv i specifik praksis. (ibid.).

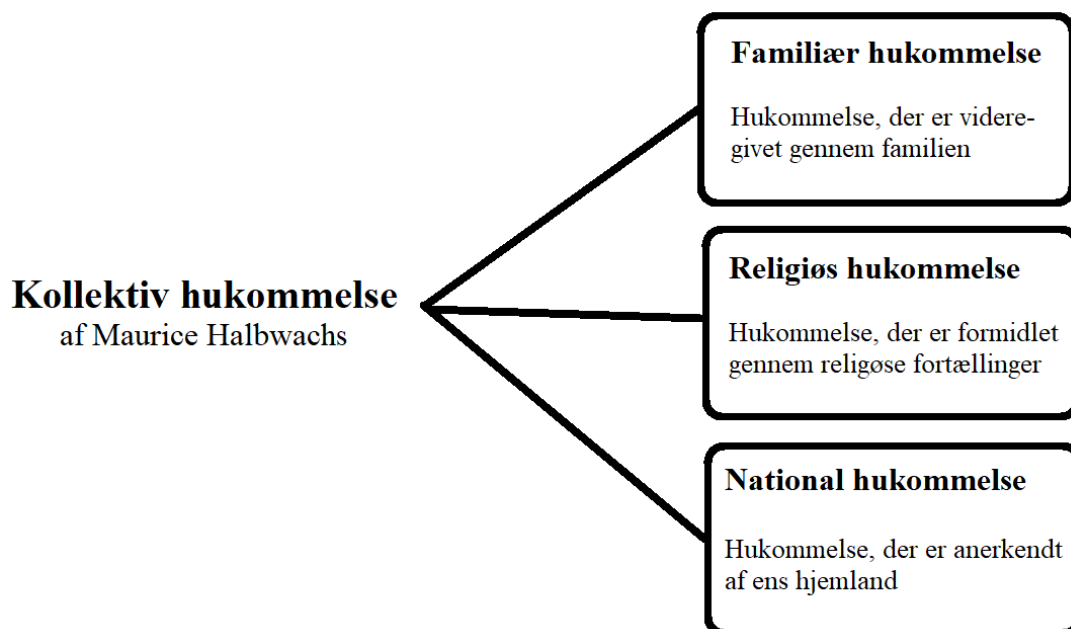

Fig. 6: Min oversættelse af Halbwachs teori om kollektiv hukommelse

Kilde: Gross, 2016

3.1.1. National- og familiær hukommelse

I 30'erne præsenterede sociologen, Maurice Halbwachs, sin ide om kollektiv hukommelse. Halbwachs' kollektive hukommelses teori kommer til udtryk i flere underkategorier; i denne opgave vil jeg kun fokusere på national hukommelse og familiær hukommelse (og udelukke religiøs hukommelse), da disse har direkte sammenhæng med opgavens analyse.

National hukommelse identificeres som grupper med bestemte raceidentifikationer eller etniske identifikationer. Det kan også have en områdemæssig tilgang, da der kan være sket en hændelse i den region, der var specifik for dette område. Ofte er det dem i det øverste hierarki i samfundet, der bestemmer, hvad der er vigtigt og hvad der er værd at huske. Hvad der er

skrevet og husket, er typisk styret af samfundets eller nationens ledere, eller af dem, som har stor indflydelse i samfundet; f.eks. politikere og medier (Gross, 2016). Det betyder dog ikke, at den nationale hukommelse skygger, hvad folkegruppen husker. Mennesker kan huske hvad der ikke er skrevet i historiebøgerne, da de selv har førstehåndsoplevet hændelsen eller også har denne hændelse gået i arv i familien, eller i en bestemt folkegruppe, og det er her, at familiær hukommelse spiller ind. (ibid.)

I sin bog fra 1992 beskriver Halbwachs, at kontinuerlig kollektiv hukommelse gennemføres ved at placere hukommelsen i en bestandig gruppe, såsom en familie. Separation i familien er ikke ensbetydende med, at denne kollektive hukommelse forsvinder; deres familiær fortid eksisterer endnu (Halbwachs, 1992:54-55). De individuelle i gruppen er ikke kun 'data' for fortidens viden, men de er også rollemodeller, eksempler og basiselementer for læringsprocessen hos de yngre generationer: Familiens egenskaber bliver videregivet i gruppen (Halbwachs, 1992:59). Den familiære hukommelse vil dog ikke holde længere end hvad der passer til dens medlemmer (Halbwachs, 1992:55), som Halbwachs beskriver: "*only what still lives or is capable of living in the consciousness of the groups keeping the memory alive*" [man kan kun bibeholde det, der fortsat eksisterer, eller er i stand til at eksisterer, i bevidstheden hos de grupper, der holder hukommelsen i live] (Halbwachs, 1980: 80).

Kollektiv hukommelse, der har en funktion i en bestemt social kontekst, kan gradvist forsvinde, når hukommelsen bliver irrelevant for gruppen. (Herriko, 2016) Halbwachs beskriver i kapitlet *The Reconstruction of the Past* (Halbwachs, 1992) at hukommelse er en gentagende faktor, der bliver påvirket af forskellige perioder i vores liv, og vil med tiden tabe dets oprindelige form. Hukommelse er derfor ikke intakt; hvorfor rekonstruktion bliver til. Med tidens løb vil det kollektive hukommelse ikke se ud som det 'oprindelse' hukommelse, men den grundlæggende ide om hukommelsen, vil fortsat eksistere (Halbwachs, 1992: 49). Hukommelsen vil blive rekonstrueret konstant i forhold til de skiftende omstændigheder i gruppens liv (Jedlowski, 2001:40). Med tiden vil samfundet ikke kun rekonstruerer hukommelsen, men også finpudse, forkorte eller udvide det. Der bliver bevaret noget - og der bliver glemt noget i den kollektive hukommelse (Jedlowski, 2001:4). Dette betyder, at uanset om man er overbevist om, at fortidsminder er oprigtige og originale, kan det være meget forskelligt fra de oprindelige hændelser (Jedlowski, 2001:51)

Et samfund kan være interesseret i handlinger og personer, der udviser egenskaber, som er nyttige for samfundet. De nyttige egenskaber bliver bevaret af folkegruppen og her dannes de

traditionelle værdidomme, som gruppen bevarer i deres hukommelse. Folket bærer på disse værdidomme og finder inspiration fra dem. (Halbwachs, 1992:185) Halbwachs oplyser, at kollektiv hukommelse er overensstemmende med fortidsviden, men at det også er ideer og inspirationer, der er resultatet af viden fra nutiden. Nutidige viden tillades og inkluderes i den kollektive hukommelse, hvis det har nyttige egenskaber hos samfundet i dets nuværende forhold. (Halbwachs, 1992:188). Den kollektive hukommelse kan også forblive uændret i nogen tid, eller i det mindste overleve, mens samfundet selv gennemgår en proces med forandring. Halbwachs konkluderer, at eksistensen af kollektiv hukommelse er afhængig af folkegruppens mængde og hukommelsens varighed:

“The older they are, the stronger they will be; the greater the number of people and the more widespread the groups that have adopted them, the more potent these representations become” (Halbwachs 1992:183).

3.1.2. Kulturel hukommelse

Man må finde et middel til at opretholde viden og erfaring gennem generationer, hvis man har ønsket om at garantere en arts overlevelse. Dette problem løses ved kulturhukommelse, et kollektivt koncept for alle. Viden, der gennem adfærd og oplevelse berører et samfund ved gentagende samfundsmæssig praksis og initiering (Assmann, 1995:26) De karakteristiske kendetegn af kulturel hukommelse beskrives nedenfor.

Kulturel hukommelse specificeret og er fikseret på faste punkter fra fortiden (Assmann, 1995:19). Denne form for hukommelse er bevaret hos personer fra forskellige stillinger, f.eks. shamaner, præster, lærere, kunstnere, embedsmænd m.m. Hos et oralsamfund er kulturhukommelsens eksistens afhængig af disse personer, hvor de menneskelige hukommelser fungerer som ”databaser” (Assmann, 1995:20).

Den kulturelle hukommelse bevarer en gruppes særegenhed. De objektive manifestationer af kulturel hukommelse defineres gennem en identificerende bestemmelse som en positiv ”vi er dette” eller negativ ”vi er ikke dette”. Kulturhukommelsens kendetegn formidles ved det skarpe skelnen mellem dem, der hører til, og dem, der er fremmed (”dem og vi”) - som udtrykker et behov for identitet (Assmann, 1995:130). Gruppens specificeret identitet kommer til udtryk i specialiseret praksis, en slags kultivering, der sammensmelter deres kulturelle identitet med deres kollektive hukommelse. Sådanne kultiveringer kan være bestående af litteratur, fremstillinger eller traditionelle handlinger, som er specifikke for hvert samfund,

hvis kultivering tjener til at stabilisere og formidle samfundets selvbillede (Assmann, 1995:131).

I lighed med hukommelse er ritual baseret på gentagelse. Hver gentagelse skal følge et fast princip så præcist som muligt, for at repræsenterer det foregående princip. Dermed forhindres det sociale traditioner i at forsvinde: de er integreret igennem generationerne og der dannes en kulturarv (Assmann, 1995:23-24). Gennem sin kulturarv bliver et samfund synlig for sig selv og andre. Hvilken fortid, der bliver tydelig i denne arv, og hvilke værdier, der fremkommer i dens identificerende billede, fortæller os meget om et samfundets opbygning og udviklingskurs: hvad der bliver husket og hvad der bliver glemt (ibid.).

Et samfund der ikke længere husker fortiden og opgiver bevarelsen af et, mistes det karakteristiske hukommelse og den *kollektive hukommelse* omdannes til *historie* (Assman, 1995:128).

4. Analysestrategi og metodologisk tilgang

I dette kapitel introduceres og belyses de valgte analysemetoder i forbindelse med indsamling og analyse af data. Specialeafhandlingen skal forstås som et kvalitativt, kulturanalytisk projekt, hvor den kvalitative metode er benyttet, da der er særlig fokus på den sociale miljø og kulturelle tilgang. Den kvalitative tilgang indebærer, i denne afhandling, redegørelse af vejledende litteratur for skindbehandling, samt dataindsamling ved deltagerobservation. Kulturanalytiske problemer kan være kompliceret og betragtes ikke som generaliserbare kilder, idet iagttagelser er afhængige af forskerens færdigheder og forståelse (Au.dk, 2020). Af den grund kan kulturanalysen fortolkes som et produkt fra egen synsvinkel til feltet.

4.1. Deltagerobservation

Deltagerobservation eller *deltagende observation* er en videnskabelig metode, som drejer sig om observation i det sociale liv, man vil undersøge. Det betyder, at man har et førstehånds perspektiv til det, man undersøger, hvor man er præget af en forholdsvis intens social interaktion mellem forskeren og de individer, man studerer i individernes eget sociale miljø (Kristiansen & Krogstrup, 2015:10).

I begyndelsen af 1920'erne introducerede den engelske antropolog, Bronislaw Malinowski, deltagerobservation som metode. Malinowski gennemførte sin udforskning på fremmede kulturer på Trobrianderne ved deltagerobservation i perioden 1915-1918 hos de indfødte beboere. Før var kulturstudier blevet gennemført med en bevidst afstand til det observerede, men Malinowski lagde vægt på, at man som forsker er nødt til at "deltage personligt i det

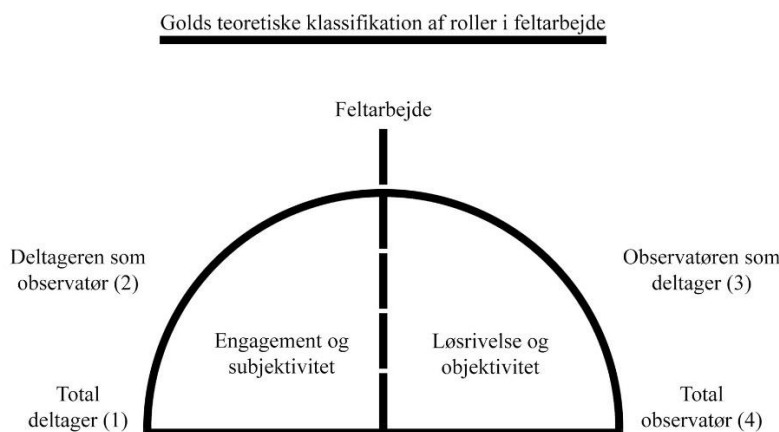
miljø, som er det naturlige for de mennesker, som studeres”. (Kristiansen & Krogstrup, 2015:24-25). Med andre ord skal forskeren følge med i dagligdagens naturlige forløb og tage del i det naturlige samvær.

Ifølge Malinowski kan forskellige sider af en kultur studeres isoleret. Hans kulturforståelse er funktionalistisk, og fra den synsvinkel måtte enhver kultur studeres ud fra den grundlæggende regel om, at alle vaner, skikke og ritualer har en formål i kulturen. Dette var roden til Malinowskis udvikling af nye former for feltmetodik. Han mente, at hvis man har i sinde om at opnå en fyldestgørende forståelse for kulturen og de bestemte deles funktioner var, at forskeren udfører grundige beskrivelser opbygget på længerevarende feltarbejde, altså; deltagende observation (*Ibid.*). Den samme metodik bliver anvendt til at se 'det fremmede' i vores eget samfund. Ved at benytte denne form for metodik, kan empirisk kvalitativt datamateriale opsamles i form af lydoptagelser, skitser, dokumenter, foto og artefakter, som dokumenterer de sociale situationer i felten.

Deltagerobservation gør det muligt at indsamle data, som man normalt ikke kan opnå gennem f.eks. struktureret interaktioner. Det længerevarende feltarbejde gør det muligt at blive fortrolig med individerne på feltet og derved letter involveringen i mere følsomme omstændigheder, som man normalt ikke vil opleve og være en del af. Denne metode reducerer nemlig optræden af de reaktioner, der forekommer, når personerne er opmærksomme på at de bliver observeret. På den måde giver forskeren bedre forståelse af det naturlige sociale miljø (Kawulich, 2005:1-5).

4.1.1. Golds teoretiske klassifikation af roller i feltarbejde

Deltagerobservationen kan deles op i underkategorier i form af roller. I sin artikel *Roles in Sociological Field Observation* præsenterer sociologen Raymond Gold de fire typiske feltroller (Gold, 1958).

Figur 7: Golds teoretiske klassifikation af roller i feltarbejde

Kilde: Werge, 2020

I Gold's teoretiske klassifikation af roller i feltarbejde (fig.) placeres *deltageren som observatør-rolle* i 'engagement og subjektivitet' delen. På feltarbejdet i Kittat, syntes denne feltrolle hensigtsmæssig, idet man lægger vægt på inddragelse og primært bygger på personlig opfattelse. Her synes jeg, at metoden indebærer og opfylder forudsætningerne i undersøgelsen i forhold til specialet. Derfor har jeg valgt at uddybe *deltageren som observatør-rolle* i følgende afsnit.

4.1.1.1. Deltageren som observatør

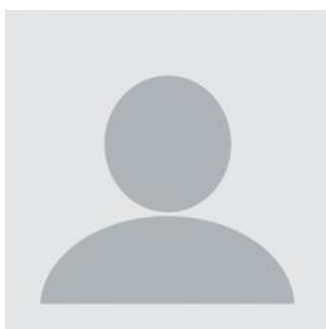
I rollen som *deltageren som observatør* lægger forskeren ikke skjul på sine forskningshensigter og fremhæver tilmed forskningen som den fundamentale interesse. Ifølge Gold medfører *deltageren som observatør-rolle* observationssituationer, hvor forskeren medvirker i feltet, samtidig med at han eller hun observerer ved at etablerer kontakt til bestemte personer i feltet. Ofte er det personer, der kan hjælpe forskeren med en specifik viden eller hjælpe med at danne kontakten til selve feltet. Disse bestemte personer er ofte kaldet nøgleinformanter (Kristiansen & Krogstrup, 2015:94-97). Dog er *deltageren som observatør* ikke bundet; han eller hun kan frit bevæge sig rundt og følge handlinger og episoder, som er væsentlige for forskningen. Gold peger desuden på, at forsker og informant(er) begynder at integrere som i et almindelig venskabsforhold. Selvom forskeren ønsker at udvikle venskabeligt forhold til informanterne, er der samtidig behov for ham eller hende at opretholde nogle træk fra 'den fremmede', for at undlade at miste sit forskningsperspektiv ved at *go native* (blive ét med kulturen) (Kristiansen & Krogstrup, 2015:97-98). Med andre ord vil man med tiden begynde at miste 'den nyankommes blik',

efterhånden som man bliver en del af stedets kultur, vil man blive mere ude af stand til at se det karakteristiske ved stedet. Dette betyder, at man som deltager ikke længere er kritisk, når man observerer egen og andres praksis. Som deltager og observatør har man dobbeltblik og denne kan bevares ved forundring over 'det almindelige' på stedet og observere det særegne i hverdagen.

4.2. Præsentation af informanter

Informanterne for dette forskningsprojekt er alle kvinder mellem 28 og 67 år og de stammer fra forskellige byer i Vest- og Nordgrønland. På grund af manglende samtykke, er informanterne 1 og 3 anonyme. Baggrundsmæssigt adskiller de sig fra hinanden; eksempelvis er tre informanter uddannet i Kalaallisuuliornermik ilinniarfik (Nationaldragtskolen i Sisimiut) og én er uddannet beklædningshåndværker, medens de tre har erfaring gennem arbejde i Kittat. Herunder præsenteres de 7 informanter. Der skal gøres opmærksom på, at dateringer er opsamlet i december 2020.

Informant 1

Figur 8: anonym

Informant 1 er 67 år og er oprindeligt fra Sisimiut. Hun har arbejdet i Kittat i 35 år indtil hun blev pensioneret i juli 2020. Det gør hende til den ældste og den, som har arbejdet længst i systuen. Hun nåede at lære fra de oprindelige medarbejdere, især Priscilla "Piissiilla", der stiftede Kittat. Informant 1 har pga. hendes erfaring med den vestgrønlandske behandlingsteknik, delt sin viden gennem aftenskoler og lignende kurser. På baggrund af hendes kendskab til feltet, har det været oplagt at have hende som nøgleinformant.

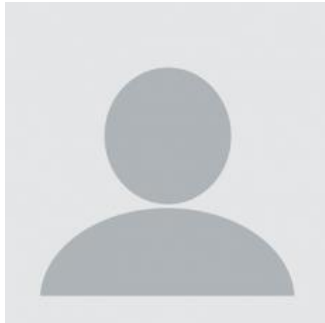
Informant 2 – Kirsten Egede Nielsen

Kirsten "Arii" er 53 år og er fra Nuuk. Kirsten har siden 1990 arbejdet on and off i Kittat. Hun er udlært af oprindelige arbejdere, bl.a. Priscilla. Når hun ikke er ansat i Kittat, arbejder hun med fremstillingen af nationaldragter i sin fritid. Kirsten har 30 års erfaring i arbejdet med behandling af sælskind til brug for Kalaallisuut.

Figur 9: Kirsten Egede Nielsen
Kilde: Privatfoto

Informant 3

Informant 2 er 51 år og er fra Qaanaaq. Da Kalaallisuuliornermik Ilinniarfik (Nationaldragtskolen) i Sisimiut åbnede for første gang, var hun en af de første elever, hvor hun færdiggjorde uddannelsen i 2011. Herefter begyndte hun at arbejde i Kittat. Informant 2 har stor erfaring i vestgrønlandsk behandlingsteknik og har delt sine færdigheder ved undervisning i aftenskoler i mange år.

Figur 10: anonym

Informant 4 – Sara-Marie Berthelsen

Figur 11: Sara Marie Lyberth
Kilde: Kittat, 2020

Sara-Maria er 38 år og er født og opvokset i Nuuk. Hun er uddannet beklædningshåndværker i EUC Syd Sønderborg, Danmark. I 2016 begyndte hun at arbejde i Kittat, hvor hun bl.a. lærte teknikken i vestgrønlandsk sælskindsbehandling i de fire år (2016-2020) hun har været i systuen. Hun har primært lært fra informant 3, men har også lært en del ved at iagttage informant 1 i arbejdet med sælskind.

Informant 5 – Johanne Markussen

Figur 12: Johanne Markussen
Kilde: Kittat, 2020

Johanne er 43 år og kommer oprindeligt fra Paamiut. I løbet af hendes stilling som konsulent i tre år (2017-2020) har hun lært fra de erfarne i Kittat. Hun har primært lært sine kundskaber gennem informant 3, da hun foretrækker hendes måde at undervise praksissen.

Informant 6 – Ane-Katrine Kleist Lynge

Ane-Katrine ”Aneka”, 37 år, er fra Sisimiut. I december 2019 blev hun færdig med grunduddannelsen i Kalaallisuuliornermik Ilinniartfik, hvorefter hun studerede videre og blev færdig med sit speciale i sommeren 2020. Under sin uddannelse har Aneka tillært det vestgrønlandske behandlingsmetode. I August 2020 flytter hun til Nuuk og starter i Kittat som syerske.

Figur 13: Ane-Katrine Kleist Lynge

Kilde: Kittat, 2020

Informant 7 – Sofie Amondsen

Sofie ”Amondsen” er 28 år og stammer fra Sisimiut. Ligesom Aneka, blev Amondsen færdig med både grunduddannelsen (december 2019) og specialet (sommeren 2020). Hun er ligeledes opøvet i den vestgrønlandske behandling af sælskind fra bunden af. Hun blev i september 2020 ansat i Kittat som syerske.

Figur 14: Sofie Amondsen

Kilde: Kittat, 2020

4.3. Dataindsamling

Under kandidatstudiet i Nuuk har jeg i perioden mellem maj 2019 til december 2020 (i 20 måneder) haft mulighed for at opsamle data i systuen Kittat som studentermedhjælper. Som den deltagende observatør, har jeg hensigten i at dokumentere det kollektive hukommelse i form af behandlingen af skind. Inden ansættelsen havde jeg allerede en ide om specialeemnets retning, der pegede mod kulturen i behandling af skind. Da havde jeg søgt litterært materiale i universitetets Groenladica³, samt kravet i litteratur, der var ’gemt’ i bibliotekets arkiv. Selvom jeg var i besiddelse af litteraturmateriale, var det vigtigt for mig at tage materialet væk til senere brug. Årsagen var, at jeg som forsker ville bevare ’den nyankommnes blik’ og ’det fremmede’ i feltet (Kristiansen & Krogstrup, 2015:97-98), når deltagelsen og observationen påbegyndte.

Da jeg startede arbejdet som studentermedhjælper i maj 2019 var min primære ansvar systuens butik, som var placeret separat fra selve systuen. Af den grund var det svært at være

³ Universitetets bibliotek

en del af syerskernes hverdag, hvorfor jeg snakkede med systuens leder om mit specialeprojekt og min interesse for behandling af sælskind. Han synes, det var en god ide, da der var mangel på skriftlige dokumenter i Kittat. Således fik jeg lov til at arbejde på systuens kontor, hvoraf jeg fik mulighed for at integrere i syerskernes daglige rytme. Selvom syerskerne var velvidende omkring mit projekt og agenda, brugte jeg de første to måneder på at skabe forhold og tillid. I denne periode bliver det tydeligt, at der var én person, som de andre medarbejdere kom til for rådgivning og vejledning. Det var den ældste medarbejder, der har arbejdet længst i Kittat. Da vidste jeg, at jeg havde fundet nøgleinformanten til projektet. Selvom min fokus primært har været nøgleinformanten pga. hendes rolle som 'den vise' i gruppen, har jeg betragtet medarbejderne i systuen som en helhed (gruppe). Hvert en enkelt syerske havde sin egen unikke baggrund, teknik og viden til at overdrage til helheden. Ved at betragte denne samspil i gruppen, bliver jeg opmærksom på de værdier og måder, der konstruerer helhedens hverdagstilværelse.

Fra juli 2019 observerede og deltog jeg for alvor i hverdagen i Kittat. En hverdag startede kl. 08:00, hvor vi under morgenmaden diskuterede status på igangværende og kommende opgaver, herunder status af arbejdet med sælskind. Her fik jeg indsigt i general viden om forløbet af sælskindsbehandling. Derefter startede arbejdsopgaverne og her fik jeg mulighed for at iagttage og deltage. Min fokus var tit min primære informant, som ofte arbejdede i *ammerivik* (sælskindsbehandlingsrummet). Jeg spurgte ind til teknik og metoder og hvad disse kaldes, mens hun var i gang, uden at trænge for meget på og forstyrre hendes arbejde. En gang i mellem ville hun spørge mig om jeg selv ville prøve at skrabe skindet for spæk, hvilket jeg gjorde (apropos deltagelse). Når arbejdsdagen er ved at være slut, mødes medarbejderne igen for at diskutere dagens arbejde. Disse morgen- og eftermiddagsmøder gav værdifulde informationer, da der bl.a. drøftes hvorvidt behandlingsarbejdet var godt eller dårligt, og hvad man skal gøre for at gøre teknikken bedre.

Efter ca. 6 måneders arbejdsophold på Kittat blev mit ansvarsområde større og jeg arbejdede, sammen med lederen og syerskerne, med systematiseringen af Kittat. Her blev der bl.a. oprettet skemaer, der skal vise hvor mange gange, et skind skulle vaskes. Udover mit ansvarsområde i systuen har jeg deltaget i tjenesterejser til Qasigiannnguit i forbindelse med introduktionskursus til Amitsiaks syerske i sælskindsbehandling to gange. Under opholdet iagttog jeg Kittats syerske praktiserer og videregive færdigheden. På den måde fik jeg ligeledes introduceret behandlingsmetoden fra en anden vinkel, i en anden beliggenhed – fra de samme informanter.

I juli 2020 (15 måneder inde i feltarbejdet) gik nøgleinformanten på pension. Den sørgelige afsked blev erstattet med to unge nyliguddannede syersker fra *Kalaallisuuliornermik Ilinniarfik* (Nationaldragtskolen) i september 2020 og oktober 2020. Dynamikken var øjeblikkeligt ændret og der skulle konstrueres en ny hverdag på arbejdspladsen. De nye medarbejdere skulle tilpasse sig til atmosfæren i Kittat og de 'gamle' syerske skulle vænne sig til de nye medarbejdere. De nye syersker kom med ideer og forandring, som jeg i de sidste tre måneder i mit feltarbejde iagttog og deltog i. November 2020 afholdes en kursus for Amitsialak syerske i Kittat, hvor de nyligansatte stod for kurset for behandling af sælskind. Med henblik på at forstå udviklingen i Kittat i forbindelse med ansættelsen af de nye medarbejdere, har jeg afholdt en række samtaler. Samtalenoterne er noteret og er placeret i denne afhandling på bilag nr. 4. Til gruppesamtalen var alle med; både de gamle og de nye, da jeg ville høre fra begge parter. På daværende tidspunkt var min 'nyankommnes blik' ikke længere var nyankommen og 'det fremmede' ikke længere var fremmed. Jeg var *going native* (blive ét med kulturen). Her blev jeg nødt til at minde mig selv om at opretholde min forundring over det normale i dagligdagen i Kittat.

Da sælskindsbehandling er en kompliceret og tidskrævende proces, har det været svært at følge trop med behandlingsforløbene. For det første ved man ikke med sikkerhed hvornår en fanger kommer med en sælskind. For det andet skal en syerske afgøre om skindets kvalitet er egnet til behandling, når fangeren bringer det. Det tredje er det mest afgørende problemkompleks, da de fem forskellige sælarter, der i denne undersøgelse bliver inddraget, fanges på forskellige perioder om året. Trods disse forhindringer har det været muligt at observere og deltage i de 4 ud af 5 sælarters behandlingsforløb i løbet af de 20 måneder. Under hele feltarbejdet bar jeg en notesblok, som jeg brugte til at notere især grønlandske begreber ifm. behandlingsteknikker, da jeg blev overvældet af mængden disse. Som nævnt overfor, lærte jeg i første omgang de fundamentale begreber og fremgangsmåder indenfor sælskindsbehandling. Senere i undersøgelsen (efter 3 måneder i feltet) begyndte jeg at indsamle det mere uddybende datamateriale, bestående af noter, billeder, skitser, filmklip, lydoptagelser og dokumenter. Det var vigtigt for mig at dokumentere behandlingsforløbene primært i form af billeder, så man bedre kan forestille sig processerne.

Efter omtrent 10 måneder i feltet, begynde jeg at gennemlæse litteraturmaterialet til projektets empiri, som jeg havde fundet mig frem til i universitetets bibliotek. For at danne et overblik over feltarbejdets forløb, har jeg fremstillet en tidslinje (se bilag 11.1.).

5. Historisk indledning

Ifølge Halbwachs er kulturen i et samfund altid foranderlig. Kulturen vil gennem tiden udvikles og rekonstrueres (Halbwachs, 1992:185; Jedlowski, 2001:40). For at forstå denne udvikling og forandring af den vestgrønlandske kultur indenfor behandling af sælskind, er der behov for en historisk introduktion og gennemgang. Vigtige faktorer, der har formet nutidens skindbehandlingskultur i året mellem 1979 og 2020, præsenteres i denne afsnit.

5.1. Organisationer, Gudrun Chemnitz og skolen

Den Grønlandske Kvindeforeningers Sammenslutning, *Kalaallit Nunaanni Arnat peqatigiit Kattuffiat* (APK), blev i 1948 stiftet af Kathrine Chemnitz i Nuuk (Godthåb). Foreningens formål var at vække interesse for offentligt arbejde, samt at arbejde for vedligeholdelse af grønlandske skindarbejdere.

Gudrun Chemnitz (1928-2004) blev formand for APK fra 1965 til 1976. Det meste af hendes formandstid havde APK arbejdet på at realisere tanken om en kvindehøjskole, og i 1968 havde foreningen på sit landsmøde startet en indsamling til formålet (Højgaard, 2020). Det var derfor en stor dag, da der i året 1977 blev indviet kvindeforeningernes skole *Arnat Ilinniarfiat* (kvindehøjskolen), i tilknytning til Knud Rasmussens Højskole i Sisimiut (Holsteinsborg) (ibid). Formålet med kvindehøjskolen var at uddanne kvinder i de traditionelle grønlandske praksisser, således at kendskabet til grønlandsk kunsthåndværk og husflid kunne bevares. Her kan eleverne tage erhvervsuddannelsen i ”Grønlandsdragten og skind behandling”. Under denne uddannelse lærer eleverne at lave en grønlandsk nationaldragt fra bunden af, dvs. fra behandling af skind til syning af de mange dele, der udgør en dragt (Qeqqata.gl, 2020). Desuden har Chemnitz beskæftiget sig med at udgive bøger om skindbehandling og fremstilling af senetråd (Højgaard, 2020).

I en dagsorden fra Grønlands landsting fra 1997 (ina.gl, 1997) noteres at ”*Arnat Ilinniarfiat* ikke bruges optimalt fra kysten”, da ”man har svært ved at skaffe elever” (ibid.). Af denne grund stoppede kvindeskolen med at tage elever i starten af 2000. I omtrent 10 år var skolen i dvale, indtil skolen genindviedes i 2010 som *Kalaallisuuliornermik Ilinniarfik* (Grønlandsdragtskolen). Skolen starter med 15 elever og to år efter, som uddannelsen tager, bliver de første syv ud af de 15 elever udlært som syersker. Daværende medlem af Naalakkersuisut for kultur, Mimi Karlsen, syntes det var vigtigt at ”arbejdet [med skind behandling og syning af nationaldragten]... videreføres inden den forsvinder helt” (Sermitsiaq.ag:2011). Karlsen mente desuden at den gamle tradition var tæt på at blive tabt:

”Skolen blev startet i sidste øjeblik [...] mens der stadig er nogle få tilbage som kan håndværket fra bunden” (ibid.).

5.2. Systuen Kittat

I 1982 stiftede Priscilla ”*Piissiilla*” Josefsen sammen med Benigne Rasmussen systuen Kittat. Priscilla mente, at der på det tidspunkt var for mange arbejdsløse kvinder og hun følte sig ansvarlig for at afhjælpe problemet. Desuden følte hun, at hun havde en forpligtelse til at videregive det traditionelle håndværk til yngre grønlandske kvinder. Kittat arbejdede (hidtil nu) særligt med skind – især sælskind. Kittat var før et arbejdsmarkedstilbud, indtil skindsystuen blev i 1990 overdraget til *Nuup Kommunea*⁴ (Sermersooq, 2018). Siden er det blevet til en kulturbevarende institution, hvor systuen bl.a. har været ombygget med henblik på at gøre det mere besøgsvenligt. Ombygningen fandt sted i 2013 i samarbejde med Visit Greenland⁵, Nunatta Katersugaasivia⁶ og Kommuneqarfik Sermersooq⁷ (Nanoq Media, 2013). Formål med systuen er nu at bevare håndværket og viden for eftertiden, bidrage til yderligere udvikling og undervisning.

Priscilla modtog i 2008 Selvstyrets kulturpris på baggrund af hendes arbejde med bevaring af kulturarvet (Sermersooq, 2018).

Fig. 15: Systuen Kittat i Nuuk

Kilde: Kittat, 2020

Kulturinstitutionen Kittat består af en systue og en gaveshop i Nuuk og har 5 syersker ansat. Desuden er den lille systue, Amitsialak, i Qeqertarsuaatsiaat en del af institutionen og har 2 syersker. Systuerne yder samfundet i hele Grønland med reparation og fornyelse af

⁴ Nuuk Kommune.

⁵ Det største rejsebureau der specialiserer sig i Grønland.

⁶ Grønlands Nationalmuseum.

⁷ Sermersooq Kommune.

nationaldragter, bestillingsarbejde, rådgivning mht. fremstilling af dragterne, salg af skind og leje af nationaldragter. Desuden afholdes ugentlige kurser i Kittat, hvor befolkningen i Nuuk får en mulighed for at lære at fremstille en nationaldragt fra bunden af.

Da Kittats primære fokus er arbejdet med skind, kan der produceres omkring 100 skind om året (Kittat, 2020). Systuen fremstiller de forskellige skindtyper, der benyttes i kvindernes og mændenes nationaldragter, dvs. *unneq*, *alersissaq*, *tungujorsiaq*, *atungassaq* og *avittanut ameq qalipataq*.

5.3. Introduktion af vejledningsmaterialer

Ifølge Assmann bliver et samfund synlig for sig selv og andre gennem sin kulturarv. Hvilken fortid, der er tydelig i denne arv, fortæller os meget om et samfundets opbygning og udviklingskursus (Assmann, 1955:23-24). Kulturarvet, eller den kulturelle hukommelse, er i denne sammenhæng behandling af skind. Jeg har derfor valgt at tage udgangspunkt i vejledende materialer i sælskindsbehandling, som data for den kollektive hukommelse - herunder den kulturelle hukommelse.

For at danne en overblik over vejledningerne, der undersøges i denne specialeafhandling, introduceres materialerne i kronologisk rækkefølge. I denne introduktion fremhæves, hvilke skindtyper, der bliver beskrevet i hvert materiale.

I året **1979** blev en vejledningsbog udgivet af Den Kongelige Grønlandske Handel af Hans C. Christiansen.

- ”Puissit amîsa suliarinigssâgnut ilitsersuut” (Vejledning i behandling af sælskind), gennemgår hele skindbehandlingen skridt for skridt. Det blev udgivet med hensigt på at sælge skind i det årlige internationale auktioner i København, hvor alverdens købere møder op for at købe kvalitetskind.
- Vejledningen beskriver forløbet på fremstillingen af det naturlige sælskind med hår.
- Bogen er skrevet på gl. grønlandsk skrift og på dansk.

I året **1979** offentliggøres Lotte Rix’ arbejds papirer i nationalmuseet i København, Danmark.

- ”Grønlandske skinddragter – skindbehandling, snitmønstre, syteknik og udsmykning” bliver arbejdsteknikkerne i fremstilling af skinddragter i Thuledistriktet, Vestgrønland

og Østgrønland beskrevet. Bogen er en historisk dokumentation og beskriver de ældre metoder i behandling af skind.

- I afsnittet ”Behandling af skind” præsenteres behandlingen af skindtyperne afhåret sælskind, hvidt afhåret sælskind og farvet afhåret sælskind.
- Arbejdspapirerne er udgivet på dansk i form af en bog.

I året **1982** har Gudrun Chemnitz i samarbejde med *Arnat Ilinniarfiat* (kvindehøjskolen) produceret en bog i behandling af skind.

- ”Kalaallisut ammerineq” (Grønlandsk behandling af skind) blev fremstillet på baggrund af behandlingsteknikker i *Arnat Ilinniarfiat* (Kvindehøjskolen) i Sisimiut, der blev dokumenteret i 1979.

Bogen var produceret da arbejdsteknikkerne ifm. globaliseringen var forsvindende. Det indeholder viden fra erfarne syersker og er beregnet til alle. Primært er den udgivet til brug for eleverne i kvindehøjskolen, men den er også beregnet til hjemmebehandling for nybegyndere.

- Bogen indeholder en beskrivelse af en række skind, fra forskellige grønlandske dyr: rensdyr, hare, hund, ræv, samt sælskind - herunder fremstilling af de forskellige sælskindstyper.
- Bogen er udgivet på grønlandsk.

I året **1984** udgiver Martha Biilmann en vejledningspjece i behandling af skind.

- Pjecen indeholder vejledning af sælskinds- og rensdyrskindbehandling.
- Bogen er udgivet kun på grønlandsk.

I året **1987** holder Hans Seth Olsen kursus i kvindehøjskolen *Arnat Ilinniarfiat*.

- ”Ammerineq” (Sælskindsbehandling) er et hæfte, skrevet med hensigt på at videregive Hans Seth Olsens særlige teknik til blødgøring af sælskind til eleverne i kvindehøjskolen.
- Bogen er skrevet på både grønlandsk og dansk.

I året **1990** udgives en vejledningbog skrevet af Martha Biilmann.

- ”Amminik suleriaaseq” (Metoder i behandling af sælskind) var skrevet på baggrund af Martha Biilmanns færdigheder i sælskindsbehandling. Hun har siden barndommen tillært praksissen gennem sine slægtninge i Maniitsoq. I forbindelse med sine

undervisninger i sælskindsbehandling i hele kysten, især i kvindehøjskolen, har hun erfaret, at der er en mangel på vejledningsbøger i emnet. Hun har derfor samlet sine undervisningspapirer og udgivet bogen, så den bliver brugervenlig.

- I bogen beskrives fremstillingen af de forskellige sælskindstyper.
- Bogen er kun udgivet på grønlandsk.

I året **1990** tildeler Louise Trolle et undervisningshæfte i arbejdet med skind i kvindehøjskolen *Arnat Ilinniarfiat*.

- ”Unnilineq” beskriver forskellige processer i fremstilling af *Unneq* (hvidt afhåret skind). Hæftet er udformet til brug eleverne i kvindehøjskolen.
- Hæftet er på grønlandsk.

I året **1992** offentliggøres et hæfte om nationaldragten i Narsaq Museum, udarbejdet af Rie Oldenburg.

- ”Vestgrønlandsk festdragt ’Nationaldragt’” er en kort historisk beskrivelse af fremstillingen af den vestgrønlandske nationaldragt.
- I afsnittet ”Skindbehandling” oplyses behandlingen af det afhåret skind, *unneq*, og farvningen af denne skind til brug for Avittat.
- Hæftet er offentliggjort på dansk.

I året **2008** udgiver Finn Pedersen på vegne af Karen Pedersen en bog om den vestgrønlandske festdragt.

- ”Kalaallisuut – Den grønlandske kvindes festdragt” er fremstillet på baggrund af Karen Pedersens erfaringer om fremstilling af den vestgrønlandske kvindes festdragt. Bogens hensigt er at yde de grønlandske kvinder, der selv ønsker at komme i gang med skabe en sådan dragt, uden at have særlig kendskab til processen. Endelig er det et forsøg på at fastholde dragtens historiske betydning.
- Bogen indeholder skindbehandling af de skindtyper (afhåret skind, afhåret hvidt skind og skind med hår), der bliver benyttet i kvindens dragt.
- Bogen er udgivet både på dansk og grønlandsk.

5.3.1. Evaluering af vejledningsmaterialerne

I sin teori om kollektiv hukommelse udtrykker Halbwachs, at et samfund afgør hvad der er vigtigt og hvad der er værd at huske. I denne underafsnit evalueres ovenstående vejledningsmaterialer og hvordan de hænger sammen med specialets teori.

Vejledningsbogen, som er udgivet af Hans C. Christiansen fra Den Kongelige Grønlandske Handel (KGH) i 1979, er meget handelsrelateret. Det tager udgangspunkt i én sælskindtype - et skind med hår. Behandlingens beskrivelser er nøje detaljeret hele vejen igennem. I forbindelse med internationale auktioner i København, handles skindene i ”fordelagtige priser”. Formålet med bogen er at producere et skind, hvor kvalitet er så godt, at internationale købere trækkes til. Et velbehandlet skind er afgørende for købernes interesse og for prisniveauet. Af denne grund har KGH udgivet vejledningsbogen *Vejledning i Behandling af skind*. Bogen er beregnet til brug for fangerne, så de kan give sælskindet ”den helt rigtige behandling”. Erfaringer i skindbehandling der indgår i vejledningen, stammer fra Grønland, herunder Vestgrønland, samt ”fra andre steder” (Christiansen, 1979). Desuden ønskes det fra KGH, at vejledningen vil medvirke til at hæve kvalitetsniveauet og dermed prisniveauet for de grønlandske sælskind.

I en afsnit fra Lotte Rix’ arbejds papirer fra året 1979 omhandler behandling af skind. Hun beskriver kort behandlingsforløbene af afhåret sælskind, hvidt afhåret sælskind og farvet afhåret sælskind. Som vejledning er beskrivelserne ikke passende, idet de er for korte. Metoderne er dog interessante, da de er mere ”primitive” i forhold til andre behandlingsmetoder i andre vejledningsmaterialer på daværende tidspunkt. Af disse grunde, vil jeg mene, at hendes arbejds papirer er fra historisk synsvinkel.

I 1982 har Gudrun Chemnitz udgivet en vejledningsbog om behandlingen af skind fra forskellige grønlandske dyr, herunder sælskindet. Bogens indhold er udarbejdet i samarbejde med Kvindehøjskolen i Sisimiut, hvor en række erfarne syerskers arbejdsteknikker og metoder er blevet valgt til at indgå i bogen. Instruksen giver en god beskrivelse af hjemmegarvning til alle sælskindstyper, der indgår i *Kalaallisuut* (nationaldragten). Bogens formål er at bevare praksissen til eftertiden, da man kunne mærke, at det var ved at gå i glemmebogen. Desuden er vejledningen primært beregnet for eleverne i højskolen.

I forbindelse med en kursus i *Arnat Ilinniarfiat* i 1987, præsenterer Hans Seth Olsen sin usædvanlig tilgang til blødgøring af skind uden brug af vand. Denne metode er, ifølge Hans, beregnet til befolkningen i bygderne, hvor adgang til vand er begrænset. En nøje beskrivelse af forløbet er videregivet til eleverne i Kvindehøjskolen i form af et hæfte.

I årene 1984 og 1990 udgiver Martha Biilmann to vejledningsmaterialer, bestående af en pjece og bog. Marthas kundskaber i praksissen stammer fra hendes ældre familiemedlemmer i

fra Napasoq⁸. Derfor har hun siden sin ungdom arbejdet med skind, hvilket hun igennem aftenskoler og som timelærer i Maniitsoq har videregivet sin viden. Desuden har hun siden 1977 afholdt kurser i *Arnat Ilinniarfiat* (kvindehøjskolen), for at overdrage sine kundskaber i behandling af skind. Pjecen fra 1984 indeholder en instruks af behandling af rensdyr og sælskind. I behandlingen af sælskindet forklares saltbehandling af skindet, som er en særlig teknik og metode, Martha har afprøvet. Pjecens formål er at videregive denne tilgang, som er anbefalet til produktion af *unneq* (afhåret hvidt skind), *tungujorsiaq* (afhåret sort skind) og *atungassaq* (afhåret skind). Bogen fra 1990 omhandler blot sælskindsarbejde, hvoraf behandling af de adskillige skindsorter til nationaldragten indgår i detaljeret beskrivelse og i illustreret form. Herunder inkluderes syning af *Avittat* (skindbroderi). Martha har i forbindelse med sine kurser i kvindehøjskolen erfaret, at der er mangel på vejledende litteratur indenfor sælskindsbehandling. Af den grund har hun samlet sine arbejdsoplysninger og udgivet vejledningsbogen i brugervenlig form. Bogen er primært tilegnet eleverne i kvindehøjskolen, men pga. af dens brugervenlighed og uddybende beskrivelser i praksissen, er den også velegnet til hjemmegarvning for nybegyndere.

Undervisningshæftet af Louise Trolle fra 1990 introducerer to behandlingsmetoder i fremstilling af det afhåret hvidt skind, *unneq*. De to metoders forskellighed kommer til udtryk i vaskeprocessen, hvor man i den første bruger håndkraft og i den anden benytter vaskemaskinen. Hæftets indhold præsenteres i form af trin for trin vejledning, med bl.a. håndskrevet beskrivelser og håndtegnet illustrationer. Hæftet er beregnet til undervisning for eleverne i kvindehøjskolen.

I 1992 præsenteres hæftet om den vestgrønlandske festdragt i Narsaq Museum. Hæftet beskriver hvad delene i nationaldragten består af og hvordan det produceres. I en separat afsnit inddrages skindbehandling, hvor en historisk beskrivelse af produktion af *unneq* (afhåret hvidt skind), herunder farvning af denne skind til brug for *Avittat* (skindbroderi). Beskrivelserne er korte og overfladiske, og kan derfor bedre betragtes som kort fortælling af skindbehandlingen i Vestgrønland.

En vejledningsbog blev i 2008 udgivet af Finn Pedersen på vegne af Karen Pedersen. Bogen er baseret på Karens viden og erfaring af fremstillingen af den vestgrønlandske dragt. Hun har gennem mere end 30 år erhvervet sig i praksissen og har givet kurser samt demonstreret kunsten i at fremstille en nationaldragt fra bunden af. Bogen er en gennemgang af hele

⁸ En bygd i Vestgrønland i Qeqqata Kommune. Bygden er tæt på Maniitsoq.

forløbet i produktion af dragten, dvs. fra behandling til skind, til syning og sammensætning af dele, der udgør en dragt. Bogens hensigt er at yde de kvinder, der ønsker at gå i gang med selv at skabe en dragt, uden at have særlig kendskab til opgavens forløb. Endelig forsøger bogen at fastholde praksissen til eftertiden.

Ved evaluering af materialerne bliver det tydeligt, at de fleste materialer har hensigt i at bevare og viderefører det traditionelle praksis i sælskindsbehandling. Det bliver ligeledes tydeligt, at de fleste (5 ud af 9) litterære vejledninger har mere eller mindre tilknytning til kvindeforeningen *Arnat Peqatigiiffiat*, herunder til kvindehøjskolen *Arnat Ilinniarfiat*. Eksempelvis har Gudrun Chemnitz i 1982 udgivet sin vejledningsbog i fællesskab med kvindeforeningen med viden fra kvindehøjskolen. Martha Biilmann, Hans Seth Olsen og Louise Trolles arbejdsnoter og undervisningsmateriale stammer fra deres kursuser i kvindehøjskolen i perioden mellem 1984 og 1990. Bogen af Lotte Rix (1979) fra National museet i Danmark og hæftet af Rie Oldenburg (1992) fra Narsaq museum, er ikke uddybende nok til at bevare og videregive metoderne i behandling af sælskind. De er mere beregnet som informationskilde til museerne. KGH's udgivelse af vejledningsbog fra 1979 adskiller sig ud fra de ovenstående vejledninger, da det er udelukkende handelsrelateret og har ikke det formål, at bevare den traditionelle 'måde' at behandle skind på. Vejledningsbogen fra 2008 er særlig i forhold til de andre materialer, da bogens hovedformål er at bevarer arbejdet med fremstilling af dragten og er beregnet til dem, som ikke har kendskab til praksissen.

På baggrund af de ovenstående vejledninger, vil jeg ved hjælp af den kollektive hukommelsesteori undersøge om samfundet rekonstruerer, finpudser, forkorter eller udvider metoder og teknikker i sælskindsbehandlingen (hukommelsen); hvad der bliver bevaret og hvad der bliver glemt i den sammenhæng. Den kollektive hukommelse vil nemlig, ifølge Halbwachs, forblive foranderlig gennem tiden, selvom det beholder dets oprindelige hukommelse (Halbwachs, 1992:49).

6. Behandling af skind

Kulturel hukommelse er specificeret og fikseret på faste punkter fra fortiden (Assmann, 1995:20). Hukommelsens eksistens er dog afhængig af de personer, der holder hukommelsen i live. Assmann mener, at de menneskelige hukommelser fungerer som databaser, for den specialiserede viden, som en gruppe besidder (ibid.). De specialiserede viden skal forstås i relation til behandling af sælskind, og databaserne opfattes som vejledningsbøgerne, som jeg i denne afsnit vil redegøre.

6.1. Sæltyper

I denne underafsnit præsenteres introduktion af de forskellige sælarter, der benyttes i nationaldragten. Billederne er lånt fra Asimi.gl (Steen, 2016) og tegnet af Kirsten Hjørne.

Det grundlæggende materiale til fremstilling af den Vestgrønlandske nationaldragt er sælskind. For at danne et indblik i, hvorfor de enkelte sælarter fremstilles til forskellige formål, er det nødvendigt med en gennemgang af disse. Der anvendes skindene fra 5 forskellige sælarter:

1. *Natseq* (Ringsælen)
2. *Qasigiaq* (Spættet sæl/Spraglet sæl)
3. *Aataarsuaq* (Grønlandssælen/ 5 års sæl)
4. *Ussuk* (Remmesæl)
5. *Natsersuaq* (Klapmyds)

Natseq – Ringsælen

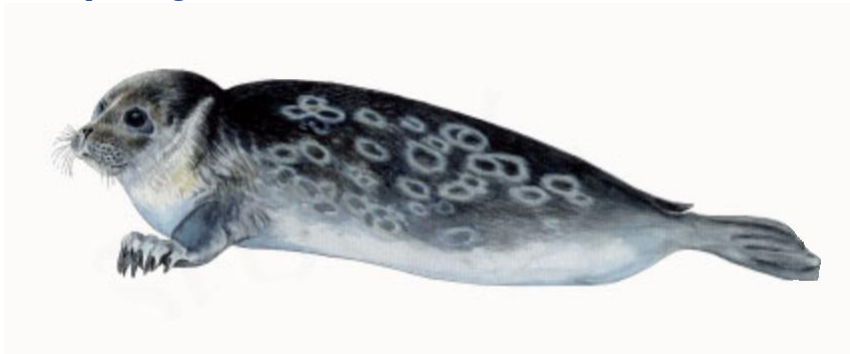

Fig. 16: Ringsæl

Kilde: Asimi, 2020

Med sine 1½ meter er den arktiske Ringsæl Grønlands mindste sæl. Den har en grålig, noget mørkebrun pels og ryggen er mørkegrå med mørke ringformede pletter, der er omgivet af en lysere ring. Den forekommer over hele kloden og er meget almindelig i de grønlandske kyster (Pedersen, 2008:8-9)

Pelsen er ikke særlig eftertragtet, men benyttes specielt til strømper til kamikkerne, hvoraf skindet garves med hår på, idet det giver ekstra isolering mellem ben og strømpe (Pedersen, 2008:9).

Qasigiaq - Spættet sæl/Spraglet sæl

Fig. 17: Spraglet sæl

Kilde: Asimi, 2020

Hannen hos den Spættet sæl kan blive op til 2 meter lang, medens hunnen som regel er mindre. Denne art er fåtallig i Grønland, hvor der formodes, at bestanden ikke tæller knap mere end få hundrede sæler. Pga. den beskedne bestand, har man i december 2010 totalfredet arten og placeret den på listen under ”kritisk truet”⁹.

Pelsen på den spættede sæl varierer fra lysegrå til gråbrun. Den har desuden mørke pletter, som på hannerne ofte kan være talrige og tætte, hvoraf der dannes et mørkt parti på ryggen. Ofte er der tendens til hvide ringe (Pedersen, 2008:10).

Pelsen fra den Spættede sæl er eftertragtet og anvendes til at sy bukser til nationaldragten. Skindet garves med hår på og ved at f.eks. udnytte den mørke rygfarve i beskæring, kan der fremstilles et par bukser til nationaldragten (ibid.).

Aataaq/Allattooq – Grønlandssælen

Fig. 18: Grønlandssæl

Kilde: Asimi, 2020

Hos Grønlandssælen kan hannen blive op til 2 meter lang og hunnen lidt mindre. Denne art forekommer i de arktiske egne mellem Canada og Grønland og i det nordatlantiske område

⁹ <https://natur.gl/arter/spaettet-sael/>

(ibid.).

Grønlandssælen navngives af grønlænderne i 4 kategorier, her nævnt i henholdsvis ental:

Aataavaraq: unge sæl

Aataatsiaq: etårige sæl

Allattooq: toårige sæl

Aataarsuaq: den femårige, der begynder at få sorte pletter på siderne og er helt udvokset

De unge grønlandssæler har grå, plettet ryg og lysegrå underside og disse kaldes *blåsider*. Når sælerne når femårsalderen er de udvoksede og de kaldes *sortsider*. De har et mørkt hoved, kroppen er gullig-hvid og de har et karakteristisk hesteskoformet mønster på ryggen (Pedersen, 2008:11).

På grund af de særlige farver, er pelsen ikke egnet til brug med hår på, derfor anvendes det som regel til såler og når der skal fremstilles hvid eller sort skind. Hos et 5 års dyr, er skindet mere tykt og sejt end på ungsælerne, som gør det mere eftertragtet (Pedersen, 2008:12).

Ussuk – Remmesælen

Fig. 19: Remmesæl

Kilde: Asimi, 2020

Remmesælen er med sine 2-3 meter ret stor sælart og forekommer ved alle de grønlandske kyster. Den har en grålig til gråbrun pels uden mønster. Skindet har en tyk og sej konsistens og kan tåle at blive strækket ud, uden at briste. Dette gør den velegnet til fremstilling af hvidt og sort skind, samt sål til kamikker (Pedersen, 2008:13).

Natsersuaq – Klapmyds

Fig. 20: Klapmyds

Kilde: Asimi, 2020

Klapmydsen, der kan blive 2½ meter lang, er en af de største sælarter ved den grønlandske kyst og forekommer primært kun omkring de grønlandske kyster. Hannen, der er noget større end hunnen, har desuden en stor blære på hovedet, der kan pustes op. Denne sælart har en lysegrå pels med mørke ringe af uregelmæssig størrelse. Skindet har tendens til at virke lidt rustagtig, og er groft i konsistensen. Hårene er stive og skindet er ikke særlig eftertragtet. Skindet er dog tykt og sejt og velegnet til at lave hvidt og sort skind af, idet det kan tåle at blive spændt hårdt ud.

6.2. Garvning af skind

Det er en længerevarende proces, når skindene fra de 5 sælarter skal omdannes til brugbart skind til en nationaldragt. Når skindene skal håndgarves efter oprindelig traditionel metode, er der en række grundprocesser, der skal udføres, før sælskindet kan benyttes. Processerne opdeles i følgende 7 afsnit:

- Skindets struktur
- Flænsning
- Afspækning
- Finskrabning
- Udvaskning (garvning)
- Spiling og tørring
- Opbevaring og transport

6.2.1. Skindets struktur

Før man begynder på selve behandlingsforløbet, skal man forstå sælskindets opbygning.

Sælskindets struktur redegøres i *Kalaallisuut – Den vestgrønlandske festdragt* (2008), hvor strukturen illustreres og beskrives.

Skindet er sammensat af nogle lag, som set fra undersiden består af: Spæklaget, som sidder på et bruskagtigt lag, som er placeret mellem de egentlige skindfibre og spækket. På

skindfibreens yderlag sidder et brunligt lag overhud, hvorpå der sidder små dunagtige dækhår mellem de lange yderhår (Pedersen, 2008:15).

Det første figur på billedet viser sælskindets rå struktur, hvor det ydre lag (1) er dæk hår. Det næste lag (2) består af sammenhængende fibre, hvoraf det tredje lag (3) består af et brusklag. Det sidste lag (4) er spæklaget (Ibid.), som også er *maminga* ”kødsiden”.

Fig. 21: Min gengivelse af sælskindet struktur med inspiration fra *Kalaallisuut – Den vestgrønlandske kvindes dragt*

Kilde: Pedersen, 2008

Den næste figur på billedet viser hvor spæklaget (4) er fjernet sammen med halvdelen af brusklaget (3). Dette resulterer i et skind med hår (Pedersen, 2008:15).

Det sidste viste figur på billedet viser, hvor dækhårene (1) er fjernet, hvoraf fremkommer et afhåret skind (ibid.). Sammenhængende fibre og brusklag er hvad der er tilbage.

Den første proces i sælskindsbehandling er *pilanneq* (flænsning). Denne forløb introduceres i vejledningsbøgerne *Puissit amîsa suliarinigssânut ilitersût* (Vejledning i behandling af sælskind) (Christiansen, 1975), Amminik suleriaaseq (Biilmann, 1990) og *Kalaallisuut – den vestgrønlandske festdragt* (Pedersen, 2008).

Ifølge Christiansen spiller varetagelsen op til *qassalittarnissaa* (fjerne spæk fra skindet) en stor rolle i kvaliteten af det færdigbehandlede skind. Det ny fangede dyr må bl.a. ikke udsættes for sollys, da der kan opstå ”isbrænding”, som kan beskadige skindet idet skindet

pletvis kan blive hårdt. For at undgå dette bør man anbringe dyret i skyggen eller dække det med en sæk el.lign., indtil flænsningen kan finde sted. Ved transport af dyret skal man undgå at slæbe det over sten og klippestykker eller over ujævn og skruet is. Af de ovenstående grunde mener Christiansen, at *pilanneq* (flænsningen) bør foregå i strandkanten eller på isen (Christiansen,1975:5-7).

Under selve *pilannermi* (flænsningen) anbringes dyret på ryggen og der dannes et lige snit fra hoved til baglufferne med en skarpslebent Ulu eller flænsekniv. Her uddyber Christiansen, at snittet skal trænge igennem fedtlaget, uden at beskadige kødhinden, hvorefter spækket frigøres forsigtigt fra kroppen. Derfra kommer de cirkelformede huller kaldet *taleruerfiit* (lallesnit) (Christiansen,1975:6-7). I sin bog forklarer Biilmann dybere, hvordan disse lallesnit fremstilles: ved at tage fat i forlufferne blottes armhulerne, hvor hårene møder hinanden, og her skal skæres lufferne fri hvoraf der fremkommer lallesnit (Biilmann,1990:12). Ifølge Pedersen må de eneste huller der må være på det afspækkede skind er der, hvor lufferne har siddet. Skindet skal være så helt som muligt (Pedersen,2008:19).

6.2.2. Qassalittaaneq (afspækning)

Når flænsningen er komplet, kommer det næste proces kaldet *qassalittaaneq* (afspækning). Christiansen forklarer her at fedtstoffet i spækket kan fremkalde gullig affarvning af hårene, hvorfor *qassalittaaneq* (afspækningen) skal finde sted efter flænsningen af spæklaget (Christiansen,1975:7). Her beskriver Pedersen at det er bedst at fjerne så meget spæk som muligt, uden at skære for dybt ind i skindet. (Pedersen,2008:19-20). Dette gør man ved at fjerne spækket fra kroppen ved at føre Uluen ind mellem skindet og spækket og nærmest skrælle det af (Christiansen,1975:6).

Bogen fra 1982 (Chemnitz) illustrerer et lille skrabebræt af træ, hvor kvinden sidder på gulvet og afspækker skindet med en ulu.

På billedet i fra Martha Biilmanns bog (1984) ses et lille skrabebræt af træ. Skrabebrættet er placeret skråstillet i en spand, hvor kvinden holder brættet med den ene hånd og den anden holder uluen, der afspækker skindet.

Ifølge Pedersen anvendes et lille skråstillet *qapiarfik* (skærebræt), således at man hele tiden kan skubbe det afskrællede spæk ned ad skærebrættet, og det færdigbehandlede skind kan rulles sammen, efterhånden som forløbet skrider frem. Desuden vil kvinden sidde på gulvet med brættet mellem benene, men det kan ligeledes lade sig gøre, at skrabe skindet i en køkkenvask med god plads til *qapirfik* (skærebrættet) (Pedersen,2008:20).

6.2.3. Qapiarnej (finskrabning)

Efter denne grove *qassalittaaneq* (afspækning) skal man videre til *qapiarnej* (finskrabning), for at fjerne det resterende tyndt spæklag af underhuden. Finskrabning præsenteres af følgende kilder: Christiansen (1975), Rix (1979), Chemnitz (1982), Biilmann (1990) og Pedersen (2008).

Den resterende tynde spæklag af underhuden skal skrubes væk under *qapiarnermi* (finskrabningen). Christiansen påpeger, at skrabningen udføres med en skrabejern og foretages på en skråtstillet *qapiarfik* (træplade) (Christiansen,1975:8). Ifølge Rix har man også brugt muslingeskal eller en kopformet skraber (Rix,1979:9), hvoraf Chemnitz nævner uluen under *qapiarnej* (finskrabning). Hun understreger at uluen skal være skarp, da en sløv ulu kan medføre revner pga. for hårdt tryk på skindet. Desuden forklarer hun, at siderne på skindet ikke skal skrubes så tyndt og ikke trykke for hårdt under skrabningen for at undgå skader på skindet. Der lægges ligeledes en sten ovenpå skindet under finskrabningen (Chemnitz,1982:17). Christiansen lægger også vægt på at det færdigbehandlede sælskind er af kraftig kvalitet, hvorfor han understreger, at man undgår at skrabe for dybt i skindet, for at undgå tyndsnit. Tyndsnit kan medføre at skindets hår bliver løse og kan trækkes ud. Der er især tendens til at skrabe særligt tyndt ved *taleruerfiit* (lallesnit), hvilket kan medføre, at skindet rives over i de smalle områder ud for lallesnitterne ved *innerlugu* (spilning) (Christiansen,1975:8-11). Ifølge Chemnitz fjernes kødstykkerne på hårsiden af skindet, der fremkommer ved *qapiarnej* (skrabningen). Kødstykkerne vil under processen medføre huller og revner (Chemnitz,1982:18).

Skrabningsteknikken bliver mere uddybet af Biilmann, hvor hun bl.a. nævner, at man i skrabebrættet lægger en sten ovenpå skindet, så man bedre kan strække det under skrabningen. Hun belyser også, at måden man holder uluen på, er vigtig, idet man skal mærke efter hvad for en teknik, der fjerner *maminga* (kødsiden) og i hvilket vinkel, uluen er skarpest. Hvis man holder uluen for højt, kan man risikere at lave hul i skindet eller skindet kan blive for tyndt. Derfor er det mest ideelt at lade uluen ligge tæt på skindet, så den nærmest ligger på det. Teknikken er, at det kun er hånden, der skal arbejde for at undgå belastning på kroppen. Man kan mærke om skindet er skrabet ens ved at klemme det mellem fingrene (Biilmann,1990:12-13).

Denne finskrabningsproces bliver ligeledes beskrevet af Pedersen, hvor hun pointerer, at processen ”kræver stor dygtighed og megen præcision”. Her uddybes teknikken, hvor der foretages en ”flækning” af brusklaget mellem skind og spæk (se fig.). Det forklares, at man

skal undgå at skrabes for let, idet der stadig vil sidde rester, som senere vil medføre gul og nærmest ubrugeligt skind. På den anden side skal man ligeledes undgå at skrabes for dybt, da man vil beskadige fibre i skindet (Pedersen, 2008:19-20). Med andre ord er det nødvendigt at finde en balance mellem at skrabes for let og skrabes for dybt.

Der er en vis enighed i, at en tykkere skrabet skind foretrækkes, idet man senere kan beslutte hvad man vil benytte skindet til (Christiansen, 1975:11; Chemnitz, 1982:18; Biilmann, 1990:11). Der kan dog opstå perioder, hvor man ikke har mulighed for at finskrabe skindet omgående. I tilfælde af dette, oplyser Chemnitz at der er to måder, man kan foretage sig. For det første at skindet kan lægges i blød i saltvand op til omtrent 2 døgn. For det andet kan man hælde salt på hårsiden, hvor det foldes og derefter hældes salt på kødsiden. Hvis der er tale om mere end én skind, kan disse behandles med samme princip, hvorefter det lægges i stabler med hårsiderne indadvendt. Ifølge Chemnitz kan skind(ene) opbevares således i flere måneder i kolde omgivelser (Chemnitz, 1982:19).

6.2.4. Errorseqattaarnej (Udvaskning)

Når skindet er færdigskrabet, skal det gennemgå en blødgørings- og vaskeproces. Udvaskningen kommer til udtryk i forskellige metoder afhængig af kildemateriale. Stort set alle (7) kilder kommer med deres eget præg i forhold til denne proces, og disse redegøres herunder. Her er det primært udvaskning af skind med hår, der redegøres i dette underkapitel.

Hvis sælskindet har stået og tørret ud, vil det døde væv i skindet blive hurtigt størknet, hvorfor man før yderligere behandling starter med *qitulisisitsineq* (blødgøring) af skindet. De tidligste metoder bliver nævnt af Rix og Biilmann.

Blødgøring udføres ved at skindet fugtes og gnides igennem med hænderne. Under selve udvaskningsprocessen anvender man fortyndet urin i stedet for sæbe (Rix, 1979:9).

Biilmann voksede op hvor urin bliver samlet for at blive benyttet til udvaskning af sælskind, især til *atungassat* (sål) (Biilmann, 1990).

I 1982 deler Olsen sin specielle tilgang til blødgøring uden brug af vand. Det foregår ved at man blander Natron og Petroleum sammen, hvor man ender med en konsistens, der er ”*kaagiliamik imerpalunnerutillerlugu*” (mere flydende end kagedej). I stuetemperatur smøres skindet først med ren petroleum, hvorefter ovenstående blanding smøres på. I arbejdet med Petroleum anvendes en maske. Ved stuetemperatur vil stofferne arbejde bedre sammen. Efter ca. 3 dage efter påsmøring og før skindet er helt tør, skal skindet *kiliorneqassaaq* (skrabes). Hvis det er nødvendigt, *ululaarlugit* (blødgøring ved gnidning med hænderne). Alun blandes

ved omrøring med kogende vand og skindet påsmøres når blandingen er kold og skindet vil tørre natten over. Næste dag skal skindet ”*ersorneqassaaq*” (”skrabes”) med et slibeværktøj, der består af en slibemaskine og sandpapir. Til sidst smøres skindet med glycerin (Olsen, 1987:1-2).

I vejledningsbogen *Puissit amîsa suliarinigssânut ilitersût* (Vejledning i behandling af sælskind) (1975) bliver vaskeprocessen præsenteret under nummeret punkter, der består af følgende:

1. Iblødsætning
2. 1. gang vask
3. Skylning
4. 2. gang vask
5. Afsluttende skylning
6. Afdrivning
7. Syning

Denne kilde tager forhold til hvis vask ikke kan lade sig gøre efter afspækning og skrabning. Opbevaring (ophængt), temperaturforhold (under ca. minus 10 grader celsius) og varigheden (1-2 døgn) beskrives. Konsekvenserne er, hvis ovenstående ikke bliver overholdt, er forrådnelse i hårsækkene, der medfører hårløse pletter på sælskindet (Christiansen,1975:13). Det døde væv i skindet bliver hurtigt størknet med tiden, hvorfor man før yderligere behandling starter med iblødsætning af skindet.

Iblødsætningen (1) præsenteres i form af detaljeret vejledning, hvor redskab (balje af plast), opløsningsmaterialer (vand af stuetemperatur og NIOGEN), mængden af disse, samt varigheden på iblødsætningen. Desuden forklares hvordan det overskydende vand fra skindet fjernes; ”ved let vridning eller ved afdrivning over en rundstok” (Christiansen,1975:13-14). Ved 1. gang vask (2) lægger man vægt på at man vasker skindet, uden at beskadige hårrødderne. Her beskriver Christiansen bl.a. at en ny opløsning skal være lunken, før man putter skindet i baljen i det første vask. Udvaskningsteknikken nævnes sådan, at det udføres med håndkraft på både hår- og kødside. Dernæst forklares, hvordan det færdigvasket skind skal fremstå: hårsiden så ren som muligt og kødsiden skal være uden synlige spor af fedtstof (Christiansen,1975:14).

I skylningen (3) prioriteres, at vandet man skyller med, er lunken eller koldt og at gentagelse af denne proces er et must for at komme videre til det næste. Den anden vask (4) er en

gentagelse af den første vaskeproces (2). Det eneste, der udgør en forskel i denne vask (4) er, at man her skal være observerende på det sidste resterende fedtstof, fjernes fra både hår- og kødside (Christiansen, 1975:15).

I den afsluttende skylning (5) fjernes de resterende sæbe- og kemikalierester. I Afdrivningen (6) forklares hvordan et skind afdrives, uden at der kommer skarpe kanter. Ved at hænge skindet over en rundstok undgår man problemet (ibid.). I syningen (7) er formålet at lukke *taleruerfiit* (lallesnitterne) og andre huller og rifter. Dette fuldføres med sort eller grå tråd (Christiansen, 1975:16).

I bogen fra 1982 Kalaallisut ammerineq kommer med to forskellige tilgange til udvaskningsprocessen. Den første metode præsenteres to forskellige sæber, der kan anvendes i vaskeprocessen: Niokin (en skindsæbe) og blødt sæbe. Dosering bliver ligeledes beskrevet, samt at doseringen på en af disse sæber (Niokin) skal overholdes, pga. sæbens tendens til at blødgøre skindet. Herefter forklares hvordan man efter skylning skal tørre skindet udendørs: "... *meqqui qallinngorlugit, meqqulu panerpata maminga qallinngorlugu panertiinnartarlugu...*" (først med hårsiden øverst, og når denne side er tør, hænger man kødsiden øverst) (Chemnitz, 1982:20-22).

Den anden proces beskriver udvaskning af tørret skind. Der tages ligeledes hensyn til om man i behandlingen vil beholde skindets hår eller om man vil fjerne det. Dette er afhængig af vandets temperatur; idet varmt vand vil få hårene på skindet til at falde af. I denne proces skal hele skindet under vand og ligge i blød i 1-2 døgn og skrubes for vand derefter. Selve vasken gentages 3 gange. Som i andre ovenstående beskrevet vaskeprincipper, laves en opløsning bestående af vand og sæbe. Dog benyttes Valo sæbe i denne beskrivelse. Her lægges vægt på at man fjerner blodpletter, og hvad der kan gøres, hvis det efter udvaskningen ikke løsner sig. Dette gør man ved at sætte skindet i blød i koldt saltvand, hvor saltvandet skiftes i forhold til vandets tilstand. Herefter genvaskes skindet med samme vaskeprincip skrevet overfor (med Valo sæbe) og det hænges til tørre udenfor i skyggen i et døgn. Når kødsiden er ved at være tør, blødgøres skindet ved at gnide det med hænderne. Den endelige vask udføres på samme måde som de forrige vaske, hvoraf man i skylningen tilsætter Dunlet. Til sidst beskrives skrabning af det resterende vand og syning af *taleruerfiit* (lallesnitter), der skal føre til næste behandlingsproces: spiling (Chemnitz, 1982:22-24).

Martha Biilmann har i sine to udgivelser Ammit suliarineqarneranut allakkiaq (1984) og Amminik suleriaaseq (1990) redegjort to forskellige tilgange til udvaskningen af sælskind. I sin første bog fra 1984 beskrives processen, som benyttes når *qapiarneq* finskrabningen ikke

kan foregå omgående. Når det er tilfældet, skal skindet saltes og fryses. Det saltet skind kan på denne måde være i fryseren i op til et helt år. Biilmann understreger dog, at denne metode kun anvendes ved fremstilling af afhåret skind, dvs. *atungassiaq* (afhåret skind), *unneq* (afhåret hvidt skind) og *tungujorsiaq* (afhåret sort skind), da *kaatitsineq* (afhåringsproces i vand) kan begynde at indtræde. Efter forbehandling (skrabning/finskrabning), skal saltbehandlet skind vaskes ved lunken vand med sæbe; i dette tilfælde med enten Valo sæbe eller blødt sæbe. Ifølge Biilmann kan udvaskningen udføres ved hånden eller med vaskemaskine. Her mener hun, at antallet af genvask er afhængig af det skind, man behandler. Den næste proces i udvaskningsforløbet vil ifølge Biilmann være afgørende for, om det færdigbehandlet skind bliver flot. Processen er tørring af kødsiden. Det betyder, at uanset hvilken skind der behandles, skal kødsiden tørres. I varmere vejr kan fedtet sive ud af skindet, men dette kan fjernes ved genvask. Når tørringen er overstået, skal skindet sættes i blød i vand med salt, dog fungerer saltvand bedst. Endelig pointerer hun, at et saltbehandlet skind kan resultere i en skind, der er for blød og at den foretrukne forløb vil være, at behandle skindet omgående. Desuden forklarer Biilmann forløbet, på et skind, der ikke kan spiles straks. Den færdigudvasket skind med hårsiden tørret, foldes med hårene indvendt (for at bibeholde hårets stand). Det puttes i plasticpose og fryses. Fremstiller man afhåret skind, salter man skindet før man fryser det, idet det vil resultere i et blødere skind, som er beregnet for *unneq*, *tungorjorsiaq* eller *atungassaq* (Biilmann, 1984:6-8).

I den anden bog fra 1990 præsenterer Biilmann en anden tilgang for udvaskningsprocessen. Udvasningen foregår med håndkraft i en opløsning med vand og krystalsæbe. Denne form for sæbe benyttes, for at beholde hårene på sælskindet. Efter grundig skylning og tørring af kødsiden og hårsiden, strækkes det udenfor i kulden. Biilmann mener, at man får en bedre resultat ved tørring om vinteren (Biilmann, 1990:13).

I bogen Kalaallisuut – den vestgrønlandske festdragt (2008) introducerer Pedersen en nyere tilgang til udvaskning af skind. Dette sker med en blanding af vand med salt og brun sæbe. Skindet lægges i blanding i et døgn, hvorefter opløsningen skiftes ud med ny blanding af vand med sæbe. Der lægges vægt på at udvaskningen gentages 4-6 gange, indtil alt fedtstoffet er vasket ud. Der genvaskes hvis der efter tørring sidder noget fedtholdigt spæk, som også nævnt i ovenstående beskrivelse af Biilmann (1984). Ved den senere udvaskningsforløb beskriver Pedersen, at man ved brug af stålsvamp eller en skurebørste, fjerner de resterende spæk ved skrubning uden at ødelægge fibre i skindet. Ved tørring tages der hensyn til vejrforholdet. Hvis der er relativt koldt, hænges skindet til tørre udendørs hen over en træstang eller et

tørrestativ, hvor det gennemtørres løsthængende. Er vejret for varmt, kan skindet drysses med salt, rulles sammen og nedfryses, indtil vejret bliver koldere og mere ideelt til udendørs tørring (frostvejr). (Pedersen, 2008:20-22).

6.2.5. Spiling og tørring

Når udvaskningsforløbet er færdigt, viderebehandles skindet, hvor det spiles og tørres. Denne sidste behandlingsproces i fremstilling af skind introduceres af Christiansen (1975), Chemnitz (1982) og Pedersen (2008).

Christiansen beskriver, at størrelsen på den firkantede træramme, som skindet skal spiles til, skal være noget større end skindet. Der snittes huller hele vejen rundt på skindet. Snorene på spilerammen fastgøres i disse huller, med undtagelse på ørehullerne, da de let rives itu. Det gælder om at stramme snorene, indtil skindet tager sin naturlige form. Strammer man for meget, kan skindet briste. Tørring finder sted udenfor når vejret er tørt og koldt. Hvis vejret er dårlig, kan tørring ske indendørs. Christiansen advarer dog, at man aldrig må hænge skindet lige over eller ved siden af varmeapparater, da stærk varme kan ødelægge skindet. Når skindet er helt tørt, tages det ud af rammen, hvorefter der afskæres snuden mellem øjne og ørehuller. Her slutter Christiansen med, at skindet ikke må vaskes eller strækkes, hverken før eller efter spilningen (Christiansen, 1975:17).

Ifølge Chemnitz og Pedersen skal man før spilning lave huller på skindet med 10-12 centimeters mellemrum (Chemnitz, 1982:25; Pedersen, 2008:24). Her skal man undgå at lave huller for tæt på kanten, idet skindet kan revne ved spilning. Chemnitz hævder, at nogle benytter fiskekrog i stedet for at lave huller på skindet. I første omgang spiles snudepartiet, dernæst baglallerne. Der strammes enstydigt ved begge lallepartier, hvorefter der skræbes det resterende vand fra kødsiden, da vandet kan gøre skindet stift. Ved tørring er det bedst, ifølge Chemnitz, at skjule det spilet skind fra solen før det er helt tørt. Solen vil nemlig få fedtet til at trække ud, hvilket stivner skindet. Det er derfor vigtigt at skindet tørres i fri luft for at få fedtet trukket ud efter udvaskningen. Denne proces kaldes *qaqqarsineq* (Chemnitz, 1982:25-26).

Pedersen anslår, at stramheden ved udspilningen af skindet skal afpasses efter, hvor tykt eller tyndt skal være, et valgt der er afhængig af det, som skindet skal bruges til. Ved fremstilling af kamiksåler, for eksempel, skal skindet ikke strammes mere, end det virker udspilet. Hvis der er tale om fremstilling af kamikskafterne til en nationaldragt, skal skindet være tyndere og

må derfor strammes mere ved udspiling. Alle sluttøringer af skind skal ifølge Pedersen foregå i skygge udendørs, hvor frostvejr er mest egnet (Pedersen, 2008:24-25).

Det færdighandlet skind vil før benyttelse enten opbevares eller transporteres. Christiansen (1975) beskriver, at man ved opbevaring eller transportering af mere end ét skind, lægges de kødside mod kødside og hårside mod hårside. Skindene kan variere i størrelsen, og kan beskadige hinanden, selvom de lagt som anvist overfor. For at undgå dette, kan man anbringe et eller flere stykker maskinpapir eller karduspapir, så man undgår at skindene berører hinanden. Under transportering sammen bøjes skindet til en vis grad, med hårsiden indadvendt. En anden måde foretages ved at rulle skindene så løst som muligt med ovennævnte papirer på begge sider af skindet, så hårsiden ikke kommer i berøring med kødsiden eller andre genstande (Christiansen, 1975:17).

6.3. Fremstilling af forskellige skindtyper

En færdigskrabet, vasket og tørret skind har typisk sælens naturlige hår på den ene side. Ved fremstilling af nationaldragten anvendes fire forskellige afhåret skind: *Atungassaaq* (naturfarvet afhåret skind), *unneq* (afhåret hvidt skind), *tungujorsiaq* (afhåret farvet skind), samt *avittanut ameq qalipataq* (farvet afhåret skind til brug for avittat). Udover skind med naturlige hår og afhåret skind, benyttes også et farvet skind med hår. Processen i fremstilling af disse forskellige skindtyper bliver beskrevet af Christiansen (1979), Chemnitz (1982), Biilmann (1990), Oldenburg (1992) og Pedersen (2008).

6.3.1. Atungassineq

Den brune, naturfarvede og afhårede skind *Atungassiaq* bruges til kamiksåler i nationaldragts kamikker.

I kilderne fra 1979 (Rix) og 1992 (Oldenburg) belyses en kort beskrivelse af fremstilling af denne skindtype. Der startes med en afskrabet skind lægges i urin i en time. Urinen løsner hårene så det gør skrabningen nemmere med en stump ulu. Derefter vaskes skindet i saltvand og tørres udspændt. Når tørringen er overstået, blødgøres skindet ved gnidning med hænderne og ved skrabning (Christiansen, 1979:9; Oldenburg, 1992:4).

Atungassineq bliver yderligere beskrevet af Chemnitz (1982) og Biilmann (1990), hvor de bl.a. nævner, at skindet fra en Aataarsuaq eller Aataaq, er bedst til fremstilling af denne form for skind. Her berettes også, at en sæl, der er fanget om foråret er bedst, idet skindet kan fremstå mørkere og dermed flottere. En nyfanget sæl er nemmere at arbejde med, inden

eqartaa (det yderste skindlag) begynder at falde af. Ved start fjernes skindet grundigt, især skindet fra *Aataarsuaq*, da kødet kan have svært ved at strække sig. Dernæst vaskes skindet i vand med sæbe; hårene på skindet kan fjernes nemmere, ifølge Chemnitz i lunken vand med soda (1982:40), hvorimod Biilmann foreslår krystalsæbe (1990:17). Skindet blødgøres indtil håret bliver let at plukke. Hårene skal plukkes inden det yderste skindlag begynder at løsne sig. Efter plukningen skal skindet i sæbevand og skrubes i kødsiden, hvorefter skindet lægges i blød i vand med salt natten over. Det endnu fugtige skind *salummartiinneqassaaq* (strækkes grundigt med hånden). Ved tørring i kulden vil det færdige skind have en tendens til at blive nemmere våd, hvoraf tørring i foråret vil undgå denne problem (Chemnitz, 1982:40-41; Biilmann, 1990:17-18).

En nyere og mere uddybet beskrivelse af processen bliver frembragt af Pedersen (2008). Et tørret afspækket og gennemvasket skind lægges i blød i vand i et døgn tid. Derefter bliver det dyppet i ca. 80 grader varmt vand. Skindet bliver dyppet i det varme vand i ca. 5 min. Processen løsner hårlaget uden at ”koge” skindet. Herefter bredes skindet ud på en skrå træplade til viderebehandling. Her drysses skurepulver, idet pulveret opsuger vandet og gør skindet ru i konsistensen (Pedersen, 2008:23).

Den næste proces er plukningen af håret, hvor spiseske kan benyttes som redskab. Pedersen mener, at man ligeledes kan bruge fingrene til at rykke hårene af med, men hun mener også, at det kan være hårdt for fingerspidserne. Plukningen foregår ved at man griber fat i hårene i små totter og rykker dem op af deres plads i skindet. Der gøres opmærksom på, at man undgår at fjerne den brunlige hinde, som ligger oven på skindets fibre. Når skindet er rensat for de lange hår, fremtræder det som et skind med en brun overflade, hvor hårene har siddet og lys underflade, hvor kødsiden er. På den brune side kan der sidde resterende små dun under dækhårene. Disse kan fjernes ved ’barbering’ med et skarpt redskab. Når det gælder tørring i rammen, skal der ikke strammes mere, end skindet virker udspilet. Til kamiksåler gælder det om at få tykt skind som muligt. Tørringen foregår som beskrevet i afsnittet om spiling og tørring. Eftersom skindet er tørret, pilles det ud af rammen og rulles sammen, så det ikke bliver bukket eller får ’knæk’ midt på fladerne (Pedersen, 2008:23-24).

6.3.2. Unnilineq

Den hvide, afhåret og bleget skind *unneq* fremstilles til brug for kamikskafterne til nationaldragten. Metoden af fremstillingen af denne skindtype introduceres i 1979, hvor det færdigskrabt skind lægges i urin i en time, så det løsner hårene. Efter skrabning lægges

skindet i lunken vand i nogle dage, indtil skindet udspændes i frostvejr. Tørringsprocessen foregår i to dele: i første omgang tørres sælskindet i skyggen, hvorefter det senere bleges i solen (Rix, 1979:10).

En anden fremgangsmåde bliver i 1982 og 1990 introduceret af Chemnitz og Biilmann. I første omgang lægger de i udvaskningsforløbet vægt på at fjerne det brunlige fibre i overhuden, kaldet *eqartaa*. Skindet skal være plukket for skind, hvor kødsiden endnu ikke er finskrabet. På tilsvarende måde som *Atungassineq* (Chemnitz, 1982; Biilmann, 1990) dyppes skindet i varmt vand med bio-tex eller blødt sæbe. Her skal man prøve at skrabe skindet undervejs, for at se om *eqartaa* (brunlige fibre) begynder at give sig. Hvis det ikke er tilfældet, skal sælskindet lægges i blød i lunken vand med et af de ovennævnte sæber. Hvis de nævnte metoder ikke giver det ønskede resultat, skal det tages op af vandet, drysses med bio-tex og foldes. Herefter anbringes skindet i plasticpose og placeres i en fryser (Chemnitz, 1982; Biilmann, 1990:18).

Såfremt al det brunlige i overhuden er fjernet, anbringes skindet i lunken vand med Bio-tex og der skiftes i forhold til vandets tilstand. Idet man mener, at skindet fremstår hvid nok, finskrabes kødsiden og hænges op udenfor i skyggen. Eftersom skindet er ved at være tør, skal det *kammiorlugu* (blødgøre skindet i kammiutstok) og genhænges i skyggen udendørs. Hvis skindet er for frossen, kan man placere det på sneen med kødsiden opadvendt og træde på det, da en alt for frossen skind er svær at blødgøre. Det blødgøres yderligere ved gnidning med hænderne. Skindet skal geniblødegøres i vand, hvorefter det genvaskes. Det er vigtigt at Bio-tex blandes med vandet, før skindet kommer i opløsningen. Udvasningen gentages flere gange, hvorfor der skal en skefuld sæbe i vandet, hver gang det skiftes (Chemnitz, 1982:31; Biilmann, 1990:20). Efter den gentagende udvaskning finskrabes skindet på kødsiden og skylles, så al sæben fjernes. Sælskindet ilægges i kold vand, indtil det er lys nok og ikke længere er slimet ved berøring. Herefter hænges skindet op på en søm og der finskrabes for at fjerne det resterende vand. Skindet, der er spændt fast til spilerammen rejses op og skrabes i *maminga* (kødsiden) og *eqartaa* (overhud) tørres af. Ved tørring skal skindet i spilerammen være i skygge, da solen kan 'bage' det fugtige skind, hvor fedtet vil sive ud. Dette vil gøre skindet mørkere, hvorfor det er væsentligt at tørre skindet i koldt blæsevejr. Ved rimfrost eller snevejr placeres kødsiden øverst. Såfremt solen har skinnet på det fugtige skind, er det bedst at bringe skindet i koldt vand i en kortere periode, da det kan begynde at lugte. Derfor kan det anbringes i en pose i fryseren, indtil vejret bliver koldere. Når skindet i trærammen endelig er tør, skal det bleges i solen med *eqartaa* (overhuden) vendt mod solen. Hvis skindet er

bearbejdet ordentligt, opretholdes dets hvide farve med tiden (Chemnitz, 1982:32-33; Biilmann, 1990:20-21).

I 1990 beskriver Louise Trolle i sine noter fra *Arnat Ilinniarfiat* i 1990 to forskellige processer til fremstilling af *unneq*. Forskellen på de to fremgangsmåder, er at man i den første metode bruger håndkraft ved vask, hvor man i den anden anvender en vaskemaskine. Den første metode består af iblødsætning af afskrabet skind med vand og Valo-sæbe i et døgn. Derefter opløses Soda i varmt vand og skindet dyppes i opløsningen indtil hårene og overhuden begynder at give sig. Hårene afskrabes og overhuden med et sløvt redskab, f.eks. en ske (Trolle, 1990:1). Den senere udvaskning og behandling foregår som beskrevet i *Kalaallisut ammerineq* (Chemnitz, 1982:22-24), og redegjort i denne afhandling i afsnittet *Udvaskning*; bl.a. vask med Bio-tex og skylning med Dunlet.

Den anden metode består af iblødsætning af skind i vand med Niogen. Dette gentages hvis skindet er for olie- og fedtholdig. Efter skylning hænges skindet udenfor i kulden. Når skindet er tørt, isættes det i vand med salt indtil skindet er blevet blødt. Det vaskes i vaskemaskinen med Niogen indtil blødheden i skindet er tilstrækkeligt. Herefter skylles det og lægges i blød i vand med Soda, indtil overhuden begynder at falde af. Resten af behandlingen foregår tilsvarende med den første ovenstående fremgangsmåde, hvor processen videreføres fra skrabning af hår og overhud (ibid.).

Ifølge Pedersen er den tidlige proces ved fremstilling af hvidt skind tilsvarende til processen af *Atungassineq* (Pedersen, 2008:23-24), hvor sælskindet udvaskes, skrabes, plukkes for hår og tørres. Når skindet skal viderebearbejdes til *Unneq*, blødgøres det tørre skind i saltvand blandet med brun sæbe. Skindet vaskes op til 4 gange, hvor man ved hver skift skrubber kødsiden med en grydesvamp eller skurebørste. Efter hver vask skylles skindet i vand med lidt salt, hvorefter det skrabes for vand med et sløvt redskab, som er et stykke fladt uskarpt metal med et håndtag af træ. Pedersen understreger vigtigheden af gentagende udvaskning, da et hvidt skind kun kan bevares hvidt, hvis fibrene i skindet er totalt rent fra alle blod- og spæktopartikler. Eftersom skindet er spilet til trærammen, skrabes det for resterende vand og tørres udenfor i minusgrader, ”gerne ned til minus 10 grader eller mere” (Pedersen, 2008:26-27).

Det færdigbehandlede og tørrede skind har en konsistens som tykt hvidt karton og det gælder om at bevare denne kartonagtige helhed uden bukninger. Derfor opbevares det bedst ved at

rulle det sammen og binde en snor omkring det. Opbevaringen sker i et køligt og tørt sted (ibid.).

6.3.3. Avittanut qalipaasiineq

Når de hvide kamikker er skåret ud af hele *unneq* skind, bliver der en del rester tilbage. Disse rester har forskellige størrelser og dimensioner, alt efter hvordan skindet har set ud, og hvor stort det har været. Større stykker kan anvendes som grundlag for *avittat*, og mindre stykker kan farves og anvendes til *avittat* (Pedersen, 2008:31). Farvning af *unneq* beskrives i denne underafsnit.

I tidlig historisk tid anvendte man plantefarver. Farvningen foregik ved at man syede en pose af *unneq* skindet, med kødsiden udvendig. Derefter lægges et tygget fyrretræ eller en anden plante, afhængig af hvilken farve, man vil fremstille. Posen lukkes ved syning og lægges i vand. Når vandet er trængt godt igennem, tages det op og lægges i pres i en uge, indtil farven er startet med at trænge igennem skindet (Rix, 1979:10).

I 1982 og 1990 beretter Chemnitz og Biilmann, at *unneq*, der skal farves til brug for *avittat*, ikke skal være for tykt og heller ikke for blød. Skindet skal desuden være helt tørt, før det farves. Her benyttes Alkyd Emalie farve til farvning af skindet. Det er vigtigt, at porerne på skindet indtrænges med farve. Farven hældes på skindet og males med pensel eller med fingrene. Dryppende farve kan undgås ved at man lader skindet ligge og tørre. Senere kan man udtørre farven yderligere ved at hænge det farvet skind i et køligt rum. Man skal desuden undgå at lade solen skinne på det farvet skind, idet farven kan blege (Chemnitz, 1982:35-36; Biilmann, 1990).

Oldenburg oplyser kort i sin beskrivelse om farvning af *unneq* i 1992. Her dyppes skindet i farvebad af vand med fernambuk¹⁰ med alun hvis man vil fremstille en rødt skind. Brunspån¹¹ med alun benyttes ved fremstilling af blåt skind. Hun nævner også at skindet kan farves ved indgnidning med papir eller tøj, der kan smitte af. Endelig påstår hun, at lakfarve holder bedst, men at det gør skindet stift og giver det skarpe knæk ved brug (Oldenburg, 1992:5).

En nyere fremgangsmåde præsenteres af Pedersen i 2008. Der benyttes skofarver, der har en evne til at trænge ind i skindfibrene. Skofarverne anvendes her, da det fås i mange farvevarianter og ikke danner skorper der danner revner i overfladen efter tørring. Desuden tørrer skofarve hurtigt efter påsmøring og er elastisk efter tørring. Skofarven påsmøres med

¹⁰ Farve, der stammer fra Fernambuk-træ (Meyers, 2020).

¹¹ Farve, der stammer fra blåtræ (Meyers, 2020)

fingeren med engangshandske på og de farvede stykker skal være helt tørre, før de tages i brug (Pedersen, 2008:31-32).

6.3.4. Tungujorsiaq

Afhåret sort skind fremstilles typisk for sorte kamikker. Den grundlæggende behandling er overens med forløbet af fremstilling af det hvide skind, *unneq*.

Fremstilling af denne type skind oplyses af Chemnitz (1982) og Biilmann (1990). En udvasket og skrabet skind spredes ud på et underlag på gulvet med kødsiden opadvendt. Her benyttes farverne Dermacarbon (sort), Dermablanc (blå) og Dermarot (rød), hvoraf farverne blandes sammen med lidt varmt vand (efter instruks). Mens denne blanding er varm, smøres skindet med et stofstykke eller med en svamp og smøringen gentages 3 gange. Skindet foldes med det farvet del inderst indtil næste dag. Herefter skylles skindet og ilægges i en opløsning af vand og salt. Derefter foldes skindet og skylles flere gange, hvoraf i den sidste skylning tilsættes Dunlet. Inden det spiles i tørreramme, skrabes kødsiden for vand. Det tørres udenfor med kødsiden foran. Når det behandlet skind er tørt, skal skindet overhud gnides med en jævn sten dækket med et stykke blødt stof. Dette vil få skindet til at skinne (Chemnitz, 1982:36-37; Biilmann, 1990:21-22).

Pedersen lægger vægt på, at der anvendes farver, der er beregnet til indfarvning af stof og skind. Skindet skal være fri for urenheder, så farven effektivt kan trænge ind mellem fibre og give en ensartet indfarvning. Det farvningen foregår ved at man putter farven i vaskemaskinen. Når farvningen er overstået, spiles skindet til tørrerammen på samme måde, som man gjorde ved det hvide skind (Pedersen, 2008:26-27;28-29).

6.3.5. Farvning af skind med hår

Et sort farvet skind med hår benyttes til nationaldragts sorte yderkanter i inderkamikkerne og i inderanorakken. Et skind forbehandles nøjagtig som et skind med naturlige hår (udvasket og skrabet). Efter skrabningen placeres skindet i et plasticunderlag med hårsiden vendt opad. Der blandes en blanding af sort farve (Dermacarbon) og lidt kogt vand. Såfremt blandingen stadigvæk er varm, skal det smøres på skindet, inden det tørrer. Derefter anbringes det i plasticpose indtil næste dag. Denne proces gentages tre gange. Det vaskes først i saltvand og til ren vand til sidst. Der vægtes på skylle skindet grundigt, så farven ikke giver sig når det er tørt (Biilmann, 1990:23).

7. Skindbehandling i Kittat

Den kollektive hukommelse kan antage en institutionaliseret form og kan manifestere sig selv i specifik praksis. Det specifikke praksis kan tage skabes i form af specialiserede viden. Denne form for hukommelse kan derfor blive forstået som en række sociale repræsentationer, der vedrører fortiden, som en gruppe skaber, institutionaliserer, beskytter og overfører gennem samspillet med sine medlemmer (Jedlowski, 2001:34). Denne institutionalisering kan relateres til systuen Kittat, hvor det specifikke praksis er behandlingen af skind og gruppen (syerskerne) viderefører og bevarer hukommelsen.

I perioden mellem juli 2019 og december 2020 har jeg ved deltagerobservation i Kittat iagttaget og deltaget i behandlingsforløbet af de forskellige sælskindstyper, der benyttes i den vestgrønlandske nationaldragt. Formålet er, at dokumenterer de specifikke praksis, der udformer den kollektive hukommelse i Kittat. Derfor vil jeg i denne afsnit redegøre metoder og teknikker i sælskindbehandling, der har taget sted ved deltagerobservationen i systuen. Billederne, der illustrerer behandlingsforløbet, er privatfotos, som jeg i forbindelse med observationen har taget.

I ældre tider vil et scenarie, som beskrevet af Vebæk i 1990, være hverdagen for de fleste i den grønlandske befolkning:

Når manden kommer hjem med sæl, bliver den trukket op på stranden, og konen kommer ilende ned med sin ulu for at flænse den. (Vebæk, 1990:47)

I takt med globaliseringen er hverdagen for samfundet i Grønland noget helt andet, da man efterhånden har adopteret den moderne livsstil. I nutidens hverdag i systuen Kittat, køber man f.eks. sælskind fra de lokale fangere i Nuuk og som regel er dyret allerede flænset i forvejen. For at få en indblik i syerskernes eget teknik i flænsning af de nyligfanget sæl, har jeg bedt dem om at skitserer forløbet (se bilag nr. 3). Dyret skæres med uluen fra navleområdet mod snuden, også mod de nederste luffer. Herefter fjernes snudepartiet og lufferne. De nederste luffer kan man vælge at fjerne eller lade dem sidde på (ibid.).

7.1. Beslutning af skindtype

Når man har flænset sælskindet, skal man afgøre, hvad for en skindtype man vil fremstille. I Kittat arbejder man med de 6 forskellige sælskindstyper af 5 sælarter, der benyttes i den vestgrønlandske nationaldragt:

- *Unneq* (afhåret hvidt skind til kvindernes kamikskafter).
- *Avittanut ameq qalipataq* (afhåret hvidt skind, der er farvet til brug for Avittat).
- *Tungujorsiaq* (afhåret sort skind til mændenes kamikskafter).
- *Alersissaq* (skind med hår til inderkamikker).
- *Atungassaq* (afhåret skind til kamiksålerne).
- *Seeqqinissaq* (skind med hår til bukser).

Der er en række faktorer, som syerskerne i Kittat tager forhold til, før de beslutter hvad skindet skal blive til. Det første faktor er afhængig af sælens art. Nogle sælarter er bedst egnet til at være, f.eks. *unneq* eller *Atungassaq*, afhængig af sælens stand og udseende.

Nedenstående skema viser overblik over hvad de forskellige sælarter kan blive fremstillet til:

NR	GRØNLANDSK NAVN	DANSK NAVN	TIL FREMSTILLING AF
1	Natseq	Ringsæl	Strømper til kamikker, bukser til nationaldragt (skind med hår)
2	Qasigiaq	Spættet sæl/ Spraglet sæl	Bukser til nationaldragt (skind med hår)
3	Aataavaraq/Aataatsiaq/Allattooq/ Aataarsuaq	Grønlandssæl/5års sæl/Blåside/Sortside	Såler, hvidt- og sort skind
4	Ussuk	Remmesæl	Såler, hvidt- og sort skind
5	Natsersuaq	Klapmyds	Såler, hvidt- og sort skind

Fig. 22: En skematisk overblik over hvad de forskellige sælarter kan fremstilles til

Ringsæl og spættet sæl bliver behandlet til brug for fremstilling af bukser til nationaldragtens bukser, pga. sælens eftertragtet pels. Udover sælens art og udseende, tages der også forhold til skindets rå struktur, hvilket bringer os til den anden faktor. Skindet består af, som påvist på figuren, dæk hår (1), sammenhængende fibre (2), brusklag (3) og spæklag (4).

Fig. 23: Eget illustration af sælskindets struktur med inspiration fra Kalaallisuut – den vestgrønlandske kvindes dragt

Kilde: Pedersen, 2020

Taanertussusaa er tykkelsen af fiber (2) og brusklag (3) tilsammen. Denne er med til at afgøre om, hvad skindet kan fremstilles til. Et skind kan være *taanertoog*¹² (tykkere) eller *taanikittoq*¹³ (tyndere). Eksempelvis er Ringsælens, sortsidens og Remmesælen skind tykkere og hvorfor de typisk bliver brugt til fremstilling af såler til kamikkerne. Derimod er Grønlandssælens og Blåsidens skind noget tyndere og er mere beregnet til produktion af *alersit* (inder kamikkerne i nationaldragten), samt til fremstilling af *unneq* og *tungujorsiaq*.

Tykkelsen af skindet er ligeledes afhængig af hvor meget man finskraber. For eksempel kan en Sortside benyttes til inder kamikkerne, hvis man har finskrabet nok til at gøre skindet tyndere. Desuden kan man under behandlingen indse, at skindet ikke er som forventet. Det kan f.eks. hænde under fremstillingen af en *atungassaq* (afhåret skind), at den sorte overhud begynder at give sig. Andet kan være, at man i forløbet af behandlingen af skind med hår oplever, at hårene begynder at falde af undervejs. Under disse omstændigheder vil syerskerne i Kittat beslutte at viderebehandle skindet til f.eks. *tungujorsiaq* (afhåret sort skind), selvom målet i første gang var *atungassaq*. Som syerskerne ofte siger ”*ameq nammineq naalagaavoq*” (det er op til skindet), forstået på den måde, at skindets type, udseende og struktur spiller rolle til i forhold til hvad det kan fremstilles til. Beslutningsprocessen til hvad skindet skal bearbejdes til, bestemmes ved enstemmighed i gruppen. Her drøftes og afgøres hvilket skindtype, er mest egnet for den enkelte ubehandlet skind.

7.2. Redskaber og udstyr

Kittat er en moderniseret systue, hvor arbejdsforholdene er effektiviseret og redskaber og udstyr er tilpasset til de travle arbejdsdage i systuen. Derfor vil jeg i denne underafsnit introducere og beskrive funktionerne af de grundlæggende hjælpemidler, der bliver anvendt i

¹² Den direkte oversættelse er ”omfangsrig, ser ud af meget” (DAKA, 2010).

¹³ Den direkte oversættelse er ”ikke særlig stor, ser ikke ud af meget” (DAKA, 2010).

forbindelse med sælskindets behandlingsforløb. Desuden beskrives syerskernes teknikker i anvendelse af disse.

7.2.1. Ved afspækning og skrabning

I afspækning- og skrabningsprocessen anvendes et skråtstillet skrabebræt af metal og kvindekniiven, ulu (se det første billede i figur 24). Kittat har en række forskellige ulu-typer, hvor alle syerskerne har deres 'eget' præfererende ulu-type. Uluerne adskiller sig fra hinanden i deres udformning i både kniv-delen og i grebet/håndtaget (se figur nr. 4). Her sidder syerskerne på en stol, uden ryglæn, med skindet på skrabebrættet og skraber skindet for spæk. Afspækningen foregår ved at holde på kanterne i skindets overdel; nemlig der, hvor hovedet har siddet. Her benyttes en skarp Ulu, for at 'skrælle' spækket af (se det første billede i figur 24), hvor det fjernes i store mængder spækklumper.

Den næste proces er finskrabning, hvor det fine resterende spæk lag skrabes væk med en skarpslebet ulu (det næste billede i figur 24). Her gælder det om at få det ønsket *taanertussusaa* (tykkelse), som er uddybet i forrige afsnit. Teknikken i finskrabningen er at holde uluen nede på skindet, så det næsten rører det (se billede 2 på figur 24). På den måde vil man undgå at lave huller i skindet. Kødstykker der klistrer sig på hårsiden fjernes, idet det vil lave tyndsnit eller huller under finskrabningen. Desuden benyttes en sten til at holde skindet på plads i metalbrættet se det sidste billede i figur 24. På denne måde vil skindet strækkes, når man trækker i det og det vil gøre finskrabningsprocessen mere effektiv.

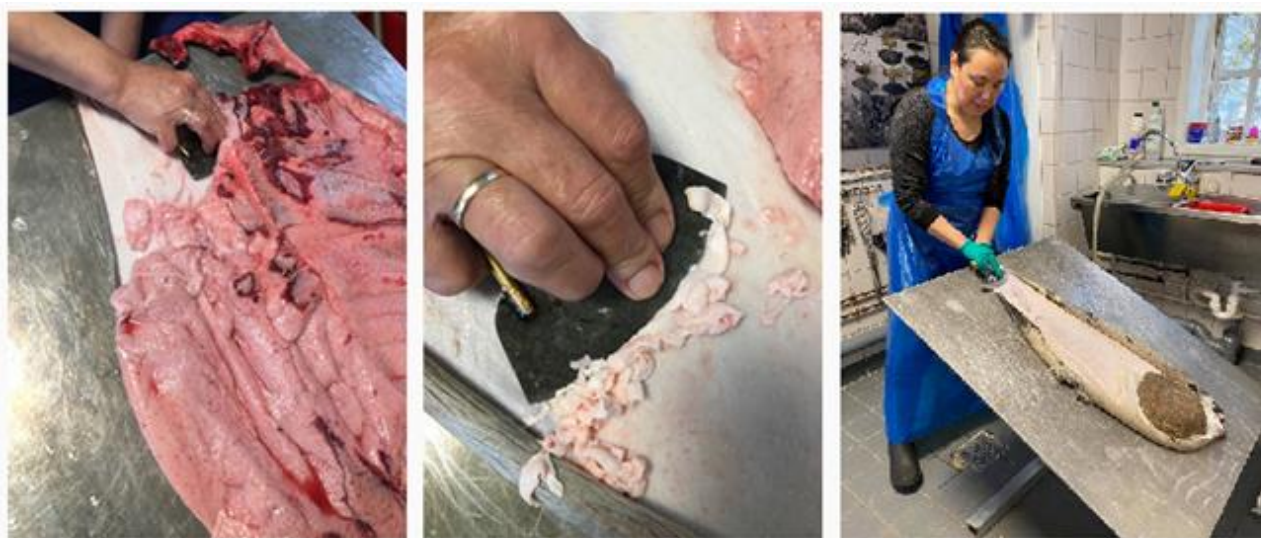

Fig. 24: Billedkombination af forløbet på afspækning og finskrabning.

7.2.2. Ved vask

I Kittat udføres blødgøring ved lunken vand med salt. Senere kan syerskerne vælge at vaske det finskrabede skind enten med håndkraft eller med vaskemaskinen. Det sidstnævnte foretrækkes, da det er mere effektivt og færdigresultatet vil være overens med, hvis det var vasket med håndkraft.

Når udvaskningen foregår med håndkraft, benyttes en balje med lunken vand og brun sæbe (se figur 25). Ved fremstilling af afhåret skind, anvendes varmt vand med soda. Kemikaliet i soda får hårene i skindet til at give sig, så det bliver nemmere at *erisarlugu* (plukke hårene). Brun sæbe anvendes ligeledes ved vask med vaskemaskinen, hvor det vaskes uden varme.

Fig. 25: Vask af sælskind

Vaskeprocessen gentages flere gange, afhængig skindets stand. Her vil syerskerne tage stilling til sælskindets kødside – jo hvidere det er, jo bedre. Da der kan være flere mennesker, der arbejder med ét skind, benyttes et skema, der viser, hvor mange gange et skind har været vasket (se bilag). På den måde undgår syerskerne at begå fejl undervejs, og kan følge med i udvaskningsprocessen.

Efter hver vask skal skindet hænges til tørre indendørs eller i frysecontaineren. I frysecontaineren kan man lade skindet hænge i længere tid, uden at det begynder at det begynder at fordærve. Denne proces for olie og fedt fra skindet til at sive ud. Inden spiling skal det færdigudvasket skind sættes i blød i vand med salt og skrubes for vand. I denne forløb benyttes en ulu-formet uskarpt skraberedskab, der kaldes *Ulukkiaq*. Her kan man skrabe skindet for vand, uden at ødelægge skindfibrene i overhuden. Endelig kan skindet spiles til tørrerammen.

7.2.3. Ved spiling og tørring

Inden spiling til trærammen, skal der laves huller der, hvor snorene skal holde skindet i rammen. I Kittat laver man hullerne med en skarp ulu, hvorefter man strammer ens i alle retninger. Stramheden er afhængig af hvad for en type skind, man vil fremstille, da en strammere skind vil forekomme tyndere. Desuden fastspændes lallehullerne med snor som

påvist på figur 26 (billede 2), hvis de ikke er syet i forvejen. Når man har fastspændt skindet til rammen, skal det yderligere skrubes for vand som demonstreret på figur 26 (billede 1 og 3).

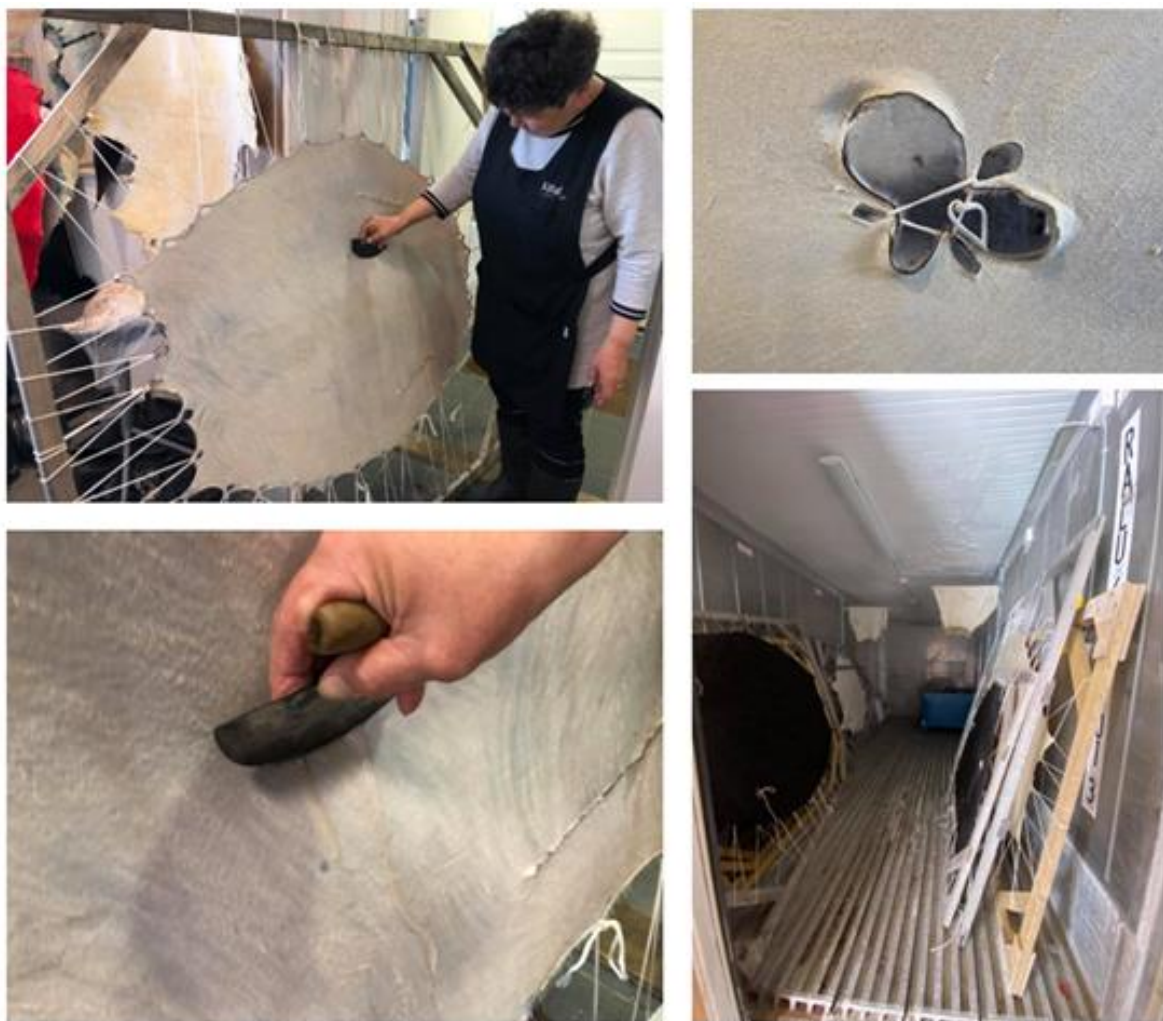

Fig. 26: Billedkombination af skrabning af vand (1), lallehuller (2), vand, der drypper ved skrabning af skindet (3) og Kittat's frysecontainer (4).

Kittat har en frysecontainer, som de bruger til tørring af sælskind (se fig. 26, billede 4). Selvom de foretrækker udendørs tørring, er de afhængige af denne container. Det hænder, at vejrforholdene i Nuuk ikke særlig er hensigtsmæssige, idet de kolde vintermåneder forekommer mere sjældent i forbindelse med det ændrende klima. Syersken Sofie har kommenteret denne fænomen:

“Sila apeqqutaatissasuutissagutsigu amiuteqarnavianngikkaluarpugut. Ukioq naallugu ammerisinnaavugut qerititsiveqartillugu. Taava aamma sila apeqqutaatippallaarnagu. Issileraangat annisiinnartarlugit, kiatsikkaangat qerititsivimmut uterteqqiinnartarlugit” (Kittat samtalenoter, 2020).

“Hvis vi var afhængige af vejret, havde vi ikke noget skind til rådighed. Så længe der er frysecontainer, kan vi behandle skind året rundt. På den måde er vi ikke så afhængig af vejret. Når det bliver koldt udenfor, tager vi [sælskindene] ud, når det bliver varmere tager vi dem ind i fryseren igen” (Kittat samtalenoter, bilag 4).

Med andre ord tager det længere tid at tørre skind i frysecontaineren, da skindet bliver dybfrossen og fugtet fanges i skindet. Skindet tørrer derfor hurtigst udendørs i kulden, hvor vind og blæs fremskrider tørringsprocessen. I disse forhold kan en skind tørre inden for en uges tid, medens tørring i frysecontaineren kan tage måneder. Af denne grund vil syerskerne i Kittat bringe skindene udendørs, når det optimale vejrforhold indtræder.

I løbet af mit ophold i Kittat planlagde syerskerne, at de i den nærmere fremtid vil opgraderer frysecontaineren. Planen går ud på at installere en blæser inde i containeren, således tørringsprocessen fremskyndes.

7.3. Processen af skindtyper

De forskellige skindtyper, der bliver udarbejdet i Kittat bliver dokumenteret i denne underafsnit:

<i>Unneq</i>	(hvidt afhåret skind til kamikskafterne)
<i>Avittanut ameq qalipat</i>	(farvet afhåret hvidt skind til brug for skindbroderi)
<i>Tungujorsiaq</i>	(sortfarvet afhåret skind til mændenes kamikker)
<i>Ameq meqqulik</i>	(skind med hår til inderkamikker)
<i>Atungassaq</i>	(afhåret skind til kamikkernes sål)
<i>Seeqqinissat</i>	(skind med hår til kvindens bukser)

7.3.1. Skind til kvindernes kamikskafter

Til fremstilling af det hvide afhåret skind, *unneq*, til kvindens kamikskafter, foretrækkes *Allattooq* (Blåside), men *Ussuk* (Remmesæl) og *Natsersuaq* (Klapmyds) kan også benyttes. Blåsiden foretrækkes pga. det skinds *taanertussusaa* (tykkelse), da der foretrækkes en tykkere skind til produktion af kamikskafterne.

Behandlingen starter ved at det afspækket og finskrabet skind, isættes i vand med salt og blødgøres til natten over. Næste dag fjernes saltet i skindet ved skylning med koldt eller lunken vand. Herefter hældes man varm vand med en pakke soda i baljen, sådan at skindet *kaatsillugu* (afhåres med i vand med soda). Såfremt skindet er isat i baljen, *singissarneqassaaq* (udvaske skindet ved at klemme på det med hånden), så kemikaliet trænger ind i skindfibrene. For at løsne hårene skal skindet i blød i denne opløsning i to dage.

Herefter skræbes skindet på metalpladen med en *ulukkiaq*, som er et uskarpt skræberedskab. Der skræbes indtil skindet er helt fri for hår.

Skindet hænges i en rundstang indendørs eller i frysecontainer, hvor det tørres i omtrent to-tre dage.

Derefter hældes man en skål salt i en balje og varm vand. Det tørrede skind sættes i blød i opløsningen i et døgn. Når skindet er blødt dagen efter, skal skindet vaskes i blødt sæbe (brunsæbe), hvorefter det skræbes for det resterende vand. Denne vaskeproces gentages op til tre gange. Tørring, vask og skræbning gentages såfremt tre gange. Denne proces vil gøre skindet mere hvidt, som er formålet ved fremstillingen af *unneq*. Hvis skræbningen ikke er tilstrækkelig og skindet virker for fugtig, rulles det i håndglæde, som vist på figur 27 (billede 4), for yderligere tørring.

Hvis syerskerne synes skindet ikke er hvid nok, skal det igennem yderligere vaskeproces, for at få det ønsket resultat. Vaskemaskinen kan også benyttes ved udvaskningen.

Fig. 27: Kombination af billeder, der illustrerer skrabning af hår (1), hængetørring (2), skrabning for vand (3) og yderligere tørring med håndklæde (4).

Fig. 28: En færdigbehandlet unneq (afhåret hvidt skind), som er spilet til tørre til tørrerammen.

Eftersom skindet er hvid nok, kan det fastspændes i *innerfik* (tørrerammen), tilsvarende på fig. 28. Det kan tørre i løbet af 1-2 uger, afhængig af om vejret er koldt.

7.3.2. Farvet skind til Avittat

Til fremstillingen af det farvet skind til brug for skindbroderierne, *avittat*, er skindets grundtype *unneq*, og behandles tilsvarende som fremstilling af kamikskafterne. Her foretrækkes, at *taanertussusaa* (tykkelsen) af skindet er noget tyndere end, når man fremstiller *unneq* til kamikskafterne. Med en tyndere skind er det nemmere at broderer skindet og det farvede skind vil fremstå flottere.

En færdigbehandlet *unneq*, hvor skindet er helt tørt, klippes til mindre stykker og farves med

Fig. 29: Et billede kombination af de farvede *unneq* (hvidt afhåret skind) til brug for Avittat,

pensel i cykelmaling. Der er flere grunde til hvorfor man i Kittat benytter cykelmaling til farvning af skind. For det første knækker farven ikke efter tørring; den giver skindet en gummiagtig konsistens, som er meget fleksibel. For det andet holder cykelmaling rigtig godt, og forbliver farverig i mange år. Den tredje grund er, at cykelmaling kommer i mange farvevarianter, hvilket er et must i kreation af de farverige skindbroderier. De grundlæggende farver er typisk rød, blå, gul, grøn, orange og lilla, som vist på billedet. Cykelmaling afgiver dog en meget stærk lugt, hvorfor påsmøring af malingen skal ske i et lukket rum. Når farven er tør, klippes de farvede skind i mindre stykker og disse kaldes *qalipagamerngit* (farvede stykker).

7.3.3. Skind til mændenes kamikskafter

Skindtypen til fremstilling af mændenes kamikskafter er *tungujorsiaq* (det afhåret sorte skind). Behandlingsforløbet foregår på samme måde som i behandlingen af *unneq*, og man kan godt sige, at *tungujorsiaq* fundamentalt er *unneq*, før farvning. De samme særlarter anvendes også; Allattooq (Blåsæl), *Ussuk* (Remmesæl) og *Natsersuaq* (Klapmyds), hvor Allattooq foretrækkes pga. skindets *taanertussusaa* (tykkelse).

Når en *unneq* er klar til at blive spilet til tørrerammen efter behandlingsforløb med skrabning, tørring og vask, vil man ved fremstilling af *tungujorsiaq* farve skindet inden spiling. Skindet farves med sort tekstilfarve, hvor farven vaskes med skindet i vaskemaskinen. På denne måde bliver hele skindet sort; både overhud og kødside. Når farvningsforløbet er overstået, skrabs skindet for det resterende vand, idet det hurtiggøre tørringprocessen. Herefter spiles skindet til tørrerammen som på billederne på figur 30.

På det første billede i figur 30 viser en *tungujorsiaq* af sælarten *Allattooq* (blåside). Denne skind fremstår som en *tungujorsiaq* skal se ud: helt sort, uden synlige pletter og misfarvninger. På det andet billede viser en *tungujorsiaq* af sælarten *Natseq* (Ringsæl). Skindet har synlige pletter og er misfarvet. Syerskerne i Kittat har erfaret, at skindet ikke vil suge tekstilfarven til sig, uanset hvor mange gange man gentager farvningsprocessen.

Fig. 30: Et billedkombination der viser forskellen af affarvning med tekstilfarve på to forskellige sælarter.

7.3.4. Skind til inderkamikkerne

Ved fremstillingen af *Alersissaq* (skind til brug for inderkamik), anvendes et skind med hår. Her præfereres også *Allattooq* (Blåsidens) i fremstillingen af denne type skind, pga. *taanertussusaa* (skindets tykkelse), idet det er tyndere.

I første omgang syes lallesnitte på skindet, som ses på billede 1 i figur 31. Herefter skrabs skindet grundigt og isættes i koldt vand med salt i et døgn. Dagen efter vaskes skindet med blød sæbe (brun sæbe), skrabs for resterende vand og hænges til tørre (se billede 2 i figur

31). Udvaskningen gentages op til 3-4 gange, afhængig af kødsidens farve. Hvis kødsiden er gullig, genvaskes det indtil al olie og fedt er rensset væk. Skindet skrabes grundigt for vand som vist på i figur 31 (billede 2). Herefter spiles skindet til tørrerammen som påvist på billede 3 i nedenstående figur. Ved tørringen kan man mærke efter om skindet er tørt ved at nive i skindet. Kommer der væske ud ved at nive i et, er det ikke tørringen ikke fuldendt.

fig. 31: En kombination af billeder, der viser skrabningen for vand (1), tørring (2) og det spilede, forbehandlet skind til inderkamikker (3).

7.3.5. Skind til kamiksålerne

Denne type skind er et afhåret skind, hvor sælens mørke overhud sidder intakt. *Atungassaq* (skind til kamiksålerne) fremstilles af sælarten *Aataarsuaq* (Sortside). Her vil syerskerne præferere *ameq taanertukittoq* (tyndt skind), da en *taanertooq* (tykt skind) vil være sværere at plukke for hår. Med andre ord er varigheden på blødgørelse afhængig af skindets tykkelse.

Fig. 32: En kombination af billeder, der viser erisarneq (plukning af dækhår).

Ved behandling afspækkes og finskrabes skindet, hvorefter det sættes i blød i vand med soda i 2-3 dage for at frigøre hårene fra skindet. Hvis skindet er tykt, skal det have mere end 3 dage. Inden plukning i lægges skindet i vand med salt. Ved plukning af håret anvendes enten en ulu eller ulukiak som redskab og skurepulver (Ajax), for at gøre skindet og hårene mere ru i konsistensen. På denne måde er det nemmere at plukke håret, så det ikke er så glat og svært at tage fat i. Herefter skrubes og hænges til tørre. Senere strækkes skindet og spiles til tørrerammen. Hvis der er for meget olie og fedt, vaskes skindet yderligere med brunsæbe.

7.3.6. Skind til bukser

Til fremstillingen af kvindes bukser i nationaldragten, anvendes skindet med hår fra enten *Natseq* (Ringsæl) eller *Qasigiaq* (Spættet sæl). De to sælarters skind vises i figur 33. *Qasigiaq* er særligt eftertragtet pga. dets smukke skind, men er truet i Grønland og må derfor ikke jages i her. I Kittat fremstiller man stadigvæk denne skindtype, da systuen har kontakter og køber skindet i Island, hvor sælen må jages. *Natseq* er dog nemmere at få fat i her i Grønland og er lige så egnet til bukserne i kvindens vestgrønlandske nationaldragt.

Disse to sælarter behandles på samme måde. Det finskrabes, sættes i blød i et døgn og vaskes med brunsæbe. Derefter skal skindet *kiliorneqassaaq* (skrubes for vand) og hænges til tørring. Udvaskningen gentages gerne op til 4 gange, indtil skindet er fri for fedt og olie. Kødsiden bliver lys når udvaskningen er tilstrækkelig. Herefter spiles skindet til trærammen. Det strammes så skindet tager sin naturlige facon. Efter tørring skal skindet igennem en proces

kaldet *ulunneq*, som er blødgøring ved gnidning med hænderne. Dette vil gøre skindet noget blødere og mere fleksibel når skindet anvendes til produktionen af bukserne.

Fig. 33: forarbejdet Natseq (1) og Qasigiaq (2) i spilreamme.

7.4. Ændringer ved ansættelse af nye medarbejdere

Ifølge Halbwachs tillades nutidige viden og inkluderes i den kollektive hukommelse, såfremt det har nyttige egenskaber hos gruppen i dets nuværende forhold (Halbwachs, 1992:188).

I slutningen af december måned afholdte jeg en gruppesamtale med alle syersker i Kittat. De to nye syerske blev henholdsvis ansat i august 2020 og september 2020. Trods deltagerobservationen af forløbet i 3 måneder, syntes jeg, at det var nødvendigt at gå mere i dybden på de ændringer, der blev foretaget. I gruppesamtalen blev ændringerne fremhævet og disse redegøres i denne underafsnit.

Da nøgleinformanten (informant 1) gik på pension i juli 2020, var arbejdet med sælskind i Kittat opremset. Informant 3 beskriver situationen under samtalen:

”Ammit ingerlarpianngillat, ingerlanngillat oqaannaraanni. [...] ja, uanga malugeqaara [informant 1] suliunnaarmat unittootallaqqaruloorluta ammerinerup tungaatigut. Ammerinerunikuugami [...]. (Kittat samtalenoter, Bilag nr. 4).

“Arbejdet med skind går meget langsomt, det er sådan set stoppet [...] ja, jeg kan mærke, at [informant 1] ikke arbejder længere [I Kittat], da vi er gået I stå

mht. arbejdet med skind. Det var mest hende, der arbejdede med det [...]
(Samtalenoter, Bilag nr. 4).

De nye nyliguddannede ansatte, Ane Kathrine (informant 6) og Sofie (informant 7), satte senere i gang i sælskindproduktion, hvor de bl.a. ændrer på udstyr i systuen. En af disse udstyr er det skråtstillet skrabebræt af metal. Brættet er lavet sådan, at der ikke er plads til den hånd, der holder skindet under skrabning. Et skrabebræt med 'bord', hvor hånden, der holder skindet, kan hvile på 'bordet'. Denne tilføjelse er foreslået af de nye ansatte. De har erfaret gennem deres studie i nationaldragtskolen, at brætformet er bedst til effektiv skrabning. I løbet af de 3 måneder, har de nye medarbejdere anvendt disse skrabebrætter af metal. Her erfarer de, at metallet ikke var passende til fremstilling af det afhåret skind.

“Kissalaartoq misuttaarigutta saviminermut iligutsigu nillupallattarami ameq.
Taava ippiginikuugatsigu taanna saviminiinnarmik peqarluta, taava qisuk
massakkut ataaseq pigivarput kanani qapiarfittut kiliorfittut kaatitsilluni
iluarpog” (Kittat samtalenoter, Bilag 4).

“Når vi dypper [skindet] I varmt vand og placerer det i metalbrættet, køler
skindet hurtigt. Det har været upraktisk at kun have en metalbræt, så nu har vi én
skrabebræt af træ og den er god at bruge til skrabning ved fremstilling af afhåret
skind” (Kittat samtalenoter, bilag 4).

Som det kan udledes i ovenstående citat, skal skindet forblive varm for at skrabe skindet for hår. Skrabebrættet af træ vil holde på varmen i skindet i længere tid. Af den grund har medarbejde introduceret træbrættet til Kittat.

En anden ting som de nye syersker har introduceret, er Bio-tex og Vanish. I Kittat anvendes brun sæbe til udvask af sælskind. Bio-tex og Vanish skal ifølge dem være mere effektiv og gøre skindet hvidere. Syerskerne har været på udkig efter disse sæber lokalt, men det sælges ikke i Nuuk og må derfor bestilles udefra. Andre produkter, som de nye personaler vil introducere til Kittat, er en speciel sæbe til udvaskning af *unneq* (afhåret hvidt skind). Ved brug af sæben vil skindet blive mere kraftig i konsistensen og vil holde længere ved brug. Desuden udtrykker Sofie (den nye medarbejder), at de vil afprøve forskellige kemikalier i fremtiden.

De nye medarbejdere har været opmærksomme på at personalet i Kittat ikke skraber sælskindet for vand efter udvask, før det hænges til tørre:

”Taava soorlu maluginiarnikuugatsigu kusilaartulluunniit sulii iteqqisissinnaasaraat, imaluunniit kusinngikkaluarluni soorlu isugutattoq sulii. taava kilioqqissaarlugu” (Kittat samtalenoter, Bilag nr. 4),

”Vi har lagt mærke til at [sælskindet] stadigvæk drypper, når de hænger det til tørring, eller hvor det stadigvæk er fugtigt. Så skal det skrabes grundigt” (Kittat samtalenoter, bilag nr. 4).

På grund af denne, har de nye syerske belyst de andre personaler i Kittat, hvor grundigt skrabningen skal foregå.

På grund af ovennævnte og andre ændringer - som måske ikke bliver nævnt her - har først vakt forvirring og utilpashed. Selvom personalet har modtaget de nye medarbejdere med åbne arme, skulle der fra begge parter igennem en tilpasningsproces, som har været mere hård for andre. Informant 3 beskriver sine følelser mht. ændringen på arbejdspladsen:

“Takkuteqqaarassi ilaa, uagut atortugut periuuserpullu iluaagineqarnikorujussuugami assorsuaanersuaq, uangaalluni nukipparujussuit atorlugit ilaa ilungersorluta suliaqartarnikooqaagut” (Kittat samtalenoter, Bilag nr 4.).

”Da i først kom [til Kittat], var i meget imod vores udstyr og måder. Jeg brugte en masse energi på at udføre arbejdet” (Kittat samtalenoter, Bilag nr. 4).

Hun forklarer, med andre ord, at tilpasningsforløbet var hårdt for hende, idet hun skulle lære og forstå de nye arbejdsteknikker. Hun fremhæver også, at hun havde en følelse af, at deres gamle måder i Kittat ikke var værdsat af de nylig ansatte.

En anden syerske Johanne (informant 5), forklarer, at de nye medarbejdere er gode til at videregive viden indenfor behandling af skind. Hun mener, at hun har manglet denne formidling fra personalet i Kittat, idet de ofte hellere tager opgaven, i stedet for at forklarer processen. Kort sagt tager Johanne ændringerne med positiv tilgang.

8. Diskussion og analyse

Hvert samfund skal etablere sin kollektive hukommelse og overfører den fra generation til generation for at opretholde det (Jedlowski, 2001:34).

Dette kapitel er delt op i 3 underkapitler. I afsnittet om national- og familiær hukommelse diskuterer jeg bevarelsen af sælskindsbehandlingen fra 70'erne til nutiden (2020). I afsnittet om kulturel hukommelse diskuterer jeg forandringen og udviklingen på baggrund af de litterære vejledningsmaterialer og systuen Kittat. I den sidste afsnit diskuteres kort forandringerne i Kittat i året 2020.

8.1. National- og familiær hukommelse: bevaring

I takt med den hurtige udvikling i Grønland, har den nationale hukommelse i den traditionelle sælskindbehandling været forsvindende. Aviâja Rosing Jacobsen oplyser problematikken i 70'erne i sin artikel om den vestgrønlandske *Kalaallisuut*:

Traditionelt håndværk i sælskind i 1970'erne og frem havde ikke den samme positive værdi, som vi tillægger det i dag, hvor vi ved, at det bliver færre og færre til at lære den traditionelle teknik fra sig (Jakobsen, 2012:400)

National hukommelse er dog ikke ensbetydende med, at hukommelsen skygger, hvad mindre folkegrupper husker. For at bevare praksis i sælskindsbehandling, har mindre folkegrupper i den vestgrønlandske samfund handlet for at videregive viden til de næste generationer. Disse grupper har førstehåndslært praksissen gennem enten familiemedlemmer eller fra en bestemt gruppe og udformet en familiær hukommelse. De individuelle i gruppen er rollemodeller for læringsprocessen hos de yngre generationer (Halbwachs, 1992:59). I forbindelse med sit formandskab i *Arnat Peqatigiit Kattuffiat*, har Gudrun Chemnitz arbejdet primært på at oprette en kvindeskole, som sidenhen blev indviet i 1977. Kvindehøjskolen kan betragtes som et værested for en gruppe, hvor samspil mellem elever og lærer, skaber en familiær hukommelse. Her er lærerne rollemodellerne og eleverne er den yngre generation. I slutningen af 1990'erne ophører højskolen pga. mangel på interesserede i området. Halbwachs oplyser, at man kun kan bibeholde det, der fortsat eksisterer, eller er i stand til at eksisterer, i bevidstheden hos en folkegruppe, der holder hukommelsen i live (Halbwachs, 1980:80). Med andre ord, kan hukommelsen aftage, når det bliver irrelevant for gruppen.

Ifølge Halbwachs er separation i befolkningsgruppen ensbetydende med at samfundets familiær hukommelse forsvinder, da de individuelle medlemmer stadigvæk bærer på hukommelsen. I 2010 genindvies skolen; denne gang som *Kalaallisuuliornermik Ilinniarfik* (Nationaldragtskolen). Skolen blev oprettet mens der stadigvæk var få af de rollemodeller, der var tilbage, der bærer på hukommelsen. En rekonstruering sker i denne situation, for at bibeholde den traditionelle praksis i behandling af sælskind.

I forbindelse med globaliseringen i nyere tider, er behovet for at markerer sin identitet blevet større (Jakobsen, 2012:385). *Kalaallisuut* (den vestgrønlandske nationaldragt) bliver, hidtil nu, betragtet som en identitetsmarkør. Den stigende interesse for nationaldragten har medvirket til at danne rekonstruktion af fortiden, dvs. rekonstruktion af hukommelsen indenfor sælskindsbehandling i samfundet.

Familiær hukommelse kan komme til udtryk i vedledningsmaterialerne, hvor metoderne og teknikkerne i behandling af skind er hukommelsen. Rollemodellerne er dem, som udgiver hukommelsen gennem disse litteraturer. Ved evaluering af vejledningerne, bliver det indlysende, at kvindehøjskolen i Sisimiut har spillet en særlig rolle i forhold til bevarelse og videreførelse af den familiære hukommelse. I årene mellem 1982 og 1990 har de 6 ud af 9 materialer mere eller mindre tilknytning til kvindehøjskolen. Bogen *Kalaallisut Ammerineq* af Gudrun Chemnitz (1982), er fremstillet på baggrund af metoder og teknikker fra kvindehøjskolen i året 1979. Dette gør den til den ældste beretning om praksis i kvindeskolen, siden den blev indviet i 1977. Af denne grund kan bogen benyttes som basis for sælskindsbehandlingsmetoder og sammenlignes med de senere udgivet vejledninger.

Med tiden vil samfundet ikke kun rekonstruerer hukommelsen, men også finpudse, forkorte eller udvide det. Der bliver bevaret noget - og der bliver glemt noget i den kollektive hukommelse (Jedlowski, 2001:4). Hvad der bliver bevaret og hvad der bliver glemt, kommer til udtryk i vejledningshæfter ifm. kurser og i vejledende bøger.

I 1987 afholder Hans Seth Olsen en kursus i Kvindehøjskolen, hvor han videregiver sin særlige tilgang til blødgøring af skind uden brug af vand. Metoden var tilegnet til brug for folk i bygderne i 80'erne, hvor der var mangel på vand. I forbindelse med udviklingen i Grønland, blev adgangen til vand noget nemmere, hvorfor denne særlige tilgang blev unødvendig. Denne særlige tilgang er derfor ikke repræsenteret i de nyere vejledninger i behandling af sælskind. Et samfund kan være interesseret i egenskaber, som er nyttige for samfundet (Halbwachs, 1992:185). Hukommelse kan dog også blive glemt, når det bliver

irrelevant for gruppen (Herriko, 2016), hvilket er sket, i forhold til Hans' specielle tilgang til blødgøring af sælskind.

Martha Biilmann har gennem sin kurser i kvindehøjskolen erfaret, at der er mangel på litterært undervisningsmateriale i behandling af sælskind. I 1984 udgiver hun et hæftet *Ammip suliarineqarneranut allakkiaq* og vejledningsbogen *Amminik suleriaaseq*. Hun har i sin bog inkluderet hæftets indhold om saltning af skind i bogen, uden at ændre på teknikken. I sammenligning med bogen af Chemnitz (1982), er der store ligheder i metoderne. Nogle af afsnittene på Biilmanns (1990) bog, er direkte taget fra Chemnitz' (1982) bog. Afsnittene *Ammip nutaap illersuutissai* (behandling af nyt skind), *Kitaamiutut unnilineq* (Vest grønlandsk afhåret hvidt skind) og *Atungassineq* (afhåret skind til brug for sål), er identiske. Det eneste lille forskel er befinder sig i afsnittet om det afhåret skind, hvor de under udvaskningen benytter forskellige sæber. I metoden af fremstillingen af *Tungujorsiaq* (afhåret sort skind) adskiller Chemnitz' og Biilmanns metoder ved at der benyttes forskellige produkter. Desuden tilføjer Biilmann i sin bog farvning af skind med hår og farvning af *unneq* (hvidt afhåret skind) til brug for skindbroderierne. Det bliver tydeligt her, at samfundet ikke kun rekonstruerer det familiære hukommelse, men at de også finpudser det – hvor noget bliver husket og noget bliver glemt.

I undervisningshæftet fra 1990, præsenterer Louise Trolle to måder at fremstille det afhåret hvidt skind, *unneq*. Den første tilgang er vask med håndkraft; hvor den anden vask foregår med vaskemaskinen. Her er det første gang at *errorsivik* (vaskemaskine) i forbindelse med sælskindsbehandling bliver nævnt i vejledningsmaterialerne. Halbwachs oplyser, at familiær hukommelse tillader og inkluderer ideer og inspirationer, der stammer fra nutiden, hvis det har nyttige egenskaber i samfundets nuværende forhold (Halbwachs, 1992:185). De to behandlingstilgange som Trolle introducere kan sammenflettes med denne teori, da moderne teknologi indføres i den traditionelle praksis.

Efter 8 år efter den sidste vejledningsbog og 2 år før indvielsen af Nationaldragtskolen, udgiver Karen og Finn Pedersen en vejledningsbog i fremstillingen af den vestgrønlandske dragt. Det er den første vejledningsbog siden 1990 i vestgrønlandsk sælskindsbehandling. Bogen har dog ingen tilknytning til kvindehøjskolen, men var udgivet for at bevare praksissen i både skindbehandling og syning af dragten. Bogen adskiller sig fra de forrige vejledninger, da tilgangene i sælskindsbehandlingen er illustreret med en masse vejledende farvebilleder.

Dog er fremstillingen af *tungujorsiaq* undladt i denne kilde, som overskriften fortæller:
Kalaallisuut – Den vestgrønlandske kvindes dragt.

En vedvarende kollektiv hukommelse gennemføres ved at videregive hukommelsen i en bestandig gruppe (Gross, 2016). I 1982 stiftede Priscilla Josefsen systuen Kittat, med henblik på at skabe arbejdsplads og videregive sin viden om det traditionelle praksis i arbejdet med skind til den yngre generation i Nuuk. På den måde skabte hun en bestandig gruppe, der skulle bevare praksissen (den familiære hukommelse). Kittat er sidenhen blevet ombygget og blevet til fra at være en almindelig arbejdsplads til en kulturbevarende institution. Nutidens Kittat har den formål at bevare og formidle den traditionelle praksis af både behandling af skind og syning af nationaldragten til den grønlandske samfund.

Med hensyn til kilden fra Den Kongelige Grønlandske Handel fra 1975 (Christiansen), synes jeg ikke, at den passer i den bevarende kategori i behandling af skind. Bogens formålet er udelukkende handelsrelateret og opfylder ikke bevaringen af det traditionelle praksis. Museums litteraturene fra 1979 (Rix) og 1992 (Oldenburg) er velegnet som korte historiske dokumenter, hvor der dannes en overblik over behandlingsforløbet af få skindtyper. Af denne grund er de ikke velegnet til vejledning i behandling af sælskind. Jeg kan derfor ikke betragte disse kilder som bevarende og videregivende faktorer på grund af det manglende beskrivelser.

Den kollektive hukommelse kan ifølge Halbwachs forblive uændret i en bestemt tid, eller blot overleve, mens samfundet selv gennemgår en proces med forandring (Halbwachs, 1992:183). Denne proces af forandring i samfundet er tydelig i forhold til sælskindsbehandlingen. Praksissen overlevede udviklingen i Grønland, mens der stadigvæk var erfarne i samfundet. Desuden oplyser Halbwachs, at den kollektive hukommelse er afhængig af, hvor gammel hukommelsen er, og antallet på dem, som bevarer hukommelsen. Selvom det (vest)grønlandske befolkningstal er, og har været småt, går praksissen lang tilbage i fortiden, hvorfor behandlingen af sælskind har overlevet udviklingen i Grønland. Handlinger i samfundet har dog spillet den store rolle i bevaringen, videregivelsen og udviklingen af praksissen og har været afgørende faktorer i den nationale hukommelses overlevelse.

8.2. Kulturel Hukommelse

Ifølge Assmann kommer samfundets specificeret identitet til udtryk i specialiseret praksis, en slags kultivering, der sammensmelter deres kulturelle identitet med deres kollektive hukommelse. Disse kultiveringer kan bestå af litteratur og traditionelle handlinger, som er specifikke for et samfund (Assmann, 1995:131). De litterære materiale i denne situation er vejledningsmaterialer, der er videregivet til samfundet af dem, som holder på hukommelsen.

Hvad der bliver bevaret og hvad der bliver glemt i behandling af sælskind kan belyses ved at kigge på brug af udstyr, produkter, teknikker og metoder. Ved gennemgang af empirimateriale, bliver det tydeligt, at jeg kan opdele behandlingsforløbene i 3 kategorier i denne diskussion:

- Forbehandling af skind (flænsning, afspækning og finskrabning),
- Behandling af de forskellige sælskindstyper
- Spiling og tørring

Forbehandling

Teknikken i at flænse sælen for skind nævnes kun i vejledningen af Pedersen fra 2008 og illustreres af Kittat syersker (2020) i skitsen på bilag 3 (kapitel 3.1.). På baggrund af disse to kilder, er teknikken i flænsningen af dyret uforandret. Tidligere vejledninger nævner eller illustrerer ikke denne proces, hvorfor jeg ikke kan sammenligne processen med disse materialer.

En beskrivelse af afspækningsprocessen bliver præsenteret af Christiansen (1975), Pedersen (2008) og Kittat (2020). Processen bliver ligeledes illustreret af Chemnitz (1982) og Biilmann (1990) i form af billeder. Teknikken i at ”skrælle” spækket af med en ulu er ens i alle ovenstående kilder. Forskellen ligger i skrabebrettet og brugen af det. Christiansen (1975) oplyser, at et skråstillet skrabebæt benyttes til denne proces. Chemnitz (1982) illustrerer et lille, fladt skrabebæt af træ, hvor kvinden sidder på gulvet og afspækker. Der sidder noget under skrabebrettet, som gør brættet skråstillet. Træbræt benyttes også af Biilmann (1990); men her er skrabebrettet placeret skråstillet inde i en spand. Pedersen (2008) beskriver et skråstillet bræt, hvor brættet er bygget til at stå skråt. I Kittat (2020) benyttes et stort skråstillet metalbræt. Den er bygget således, at syerskerne kan afspække skindet ved at stå op, eller ved at sidde på en stol uden ryg.

Til finskrabningen benyttes ovenstående skrabebætte. Denne forløb beskrives af Christiansen (1975), Rix (1979), Chemnitz (1982), Biilmann (1990), Pedersen (2008) og

Kittat (2020). Ifølge Christiansen udføres finskrabningen med et skrabejern. Denne metode er usædvanlig, da man ved andre ovenstående kilder benytter uluen. Som oplyst af Chemnitz, Biilmann, Pedersen og Kittat, skal en sten lægges ovenpå skindet under finskrabningen holde det på plads. Desuden er der en enighed om, at skindet skrabes tyndt for at man senere kan beslutte, hvad for en skindtype, man vil fremstille. Skrabeteknikken med ulu bliver oplyst af Biilmann og fra Kittat syerskerne, hvor uluen skal holdes lavt, så det nærmest ligger på skindet. Det kan ses på billederne på bøgerne i Chemnitz (1982:18) og Pedersen (2008:19), at der bliver benyttet det samme teknik.

Behandling af de forskellige skindtyper

Behandlingsforløbet af det afhåret hvidt skind, *unneq*, til brug for kamikskafterne i kvindens dragt, uddybes af Rix (1979), Chemnitz (1982), Biilmann (1990), Trolle (1990), Pedersen (2008) og Kittat (2020). Processen i de nævnte kilder har en grundlæggende forløb, der består af opblødning, gentagende udvaskning, skrabning og hængetørring efter hver vask og tørring i tørrerammen. De afgørende forskelle kommer til udtryk i bl.a. brugen af produkter ved opblødning i vand: Bio-tex benyttes af Chemnitz og Biilmann, Valo sæbe af Trolle ved vask med håndkraft og Niogen skindsæbe ifm. vask i vaskemaskinen. Til opblødningen benytter Pedersen blot vand, hvor syerskerne i Kittat tilsætter soda i vandet.

Efter denne opblødning, skal skindet igennem en vaskeproces, hvor det dyppes i varmt vand for at løsne hårene på skindet. Selvom metoden anvendes af alle kilder, bruges der igen forskellige sæber. Bio-tex eller brunsæbe er anbefalet af Chemnitz og Biilmann, hvorimod Trolle foreslår Soda (håndkraft) eller Niogen (vask i maskinen). Blød sæbe benyttes af Pedersen, hvor syerskerne i Kittat bruger brunsæbe. Blød sæbe og brun sæbe, efter syerskerne i systuen, én og samme ting.

Ifølge kilderne skylles skindet i ren vand. I 1990 introducerer Trolle en særlig skylningsmetode, hvor der bliver tilsat Dunlet skyllemiddel i skylningsvandet.

Historisk set anvendte man plantefarver til farvning af det afhåret hvidt skind til brug for skindbroderierne (Rix, 1979). I betragtning af kilderne fra 1979 og 2020 er det tydeligt, at der er blevet eksperimenteret med forskellige typer farver fra året mellem 1975 og 2020. Ved udvælgelsen af farvetypen, har kilderne lagt vægt på holdbarheden af farven, når det er i brug. Der nævnes bl.a. fernambuk og brunspån med alun til fremstilling af rød og blå farve. Der gøres dog opmærksom på, at lakfarve holder bedst, men at det knækker ved brug (Oldenburg, 1992). I 2008 foreslås skofarve, som er mere fleksibel efter tørring (Pedersen, 2008).

Cykelmaling benyttes i nutidens Kittat (2020) pga. dets fleksibilitet og holdbarhed ved brug.

I bund og grund er det afhåret sort skind *tungujorsiaq*, en *unneq* (afhåret hvidt skind) før farvning. I perioden mellem 1982 og 2020, præsenteres to forskellige metoder til farvning af denne type skind. I kilderne fra 1982 og 1990 nævnes den samme farvningsmetode, hvor farverne Dermacarbon, Dermablanc og Dermalot blandes og påsmøres for at få den ønskede sorte farvenuance. Farvetyper beskrives ikke i kilden, men jeg går ud fra at farverne er beregnet til skind.

Senere i 2008 (Pedersen) og i 2020 (Kittat) belyses metoden, hvor tekstilfarve benyttes. Skindet farves ved at putte tekstilfarven sammen med skindet i vaskemaskinen. På den måde får man en ensartet farvning på skindet. I Kittat har man dog erfaret, at kun *allattooq* (blåsides) skind er effektiv til denne metode, da farven ikke trænger ordentligt ind i skindfibrene hos andre sælarter.

I den historiske tid anvendte man urin til at løsne hårene i fremstillingen af det afhåret skind, *atungassaq*, til brug for sålerne i kvindens og mandens kamikker. I taget af betragtning af metoderne i fremstillingen af *unneq*, er den tidlige behandling af det afhåret skind overens med den førstnævnte skindtype. Forskellen er, at man i det afhåret skind beholder det sorte overhud, der skaber den mørke brunlige skindtype. Såfremt skindet er afspækket, skrabet og udvasket, skal det ifølge Chemnitz (1982) og Kittat (2020), sættes i blød i vand med soda for at løsne hårene. Eftersom nogle af Biilmanns (1990) metoder er taget fra Chemnitz (1982), er den eneste mindre ændring foretaget her i opblødningsforløbet, hvor Biilmann benytter krystalsæbe (brun sæbe) i stedet for Sodaen.

Produktet, der bruges under plukningen, oplyses af Pedersen (2008) og Kittat (2020), hvor der i begge tilfælde benyttes skurepulver for at gøre skindet mere ru i konsistensen. Disse to kilder bruger dog forskellige udstyr under plukning, hvoraf Pedersen foreslår en ske og hvor syerskerne benytter uluen.

Ved fremstillingen af skindet med hår til brug for både inderkamikker og bukser, nævnes Niogen af Christiansen (1975) og Niokin af Chemnitz (1982). Jeg mener her, at de begge mener det samme produkt, som er skindsæbe. I de sidste tre kilder (Biilmann, 1990), Pedersen (2008) og Kittat (2020) benyttes brunsæbe. Brunsæbe kan betragtes som en ”all-around” sæbe, som kan anvendes til næsten alle skindtyper. Det har måske noget at gøre med, at brunsæbe er nemmere at få fat i, i de fleste steder.

Farvning af skind med hår omtales blot i Biilmanns vejledningsbog fra 1990. Sort skind med hår benyttes i de sorte overkanter i inderkamikkerne. De bruges også i kraven og i

ærmekanterne. I nyere tider præfereres dog koskind pga. den finere struktur. Sort skind benyttes stadigvæk i inderkamikkerne, men det fabriksbehandlede og farvet sælskind med hår købes nu fra Great Greenland.

Spiling af det behandlet skind har stort set ikke ændret sig fra årene mellem 1975 til 2020. Den samme tørrerammeform bliver benyttet gennem årene. Teknikken i spilingen til tørrerammen er ligeledes det samme, dog hævder Chemnitz i 1982 at fiskekrog også kan bruges i stedet for snor til at spile skindet til rammen. Tørringsprocessen foregår udendørs i alle kilder, bortset fra i systuen Kittat. I Kittat anvendes en frysecontainer i forbindelse med tørring af skind. På den måde kan de producere skind hele året uden at være afhængig af vejrforholdene. Desuden er det ikke længere oplagt, at tørrer skind udendørs i Nuuk, da vintermåneder i forbindelse med klimaforandring ikke længere har den optimale frysepunkt til tørring af skind.

Familiær- og kulturel hukommelse i Kittat

Jeg har under min deltagerobservation i Kittat oplevet generationsskifte, da den ældste i systuen (nøgleinformanten) blev pensioneret i juli 2020, hvorefter der ansættes to syersker i august og september 2020. Jeg havde derfor 3 måneder til at observere, om der blev foretaget forandringer i den relativ korte periode.

Kittat er en bestandig gruppe med en familiær hukommelse (behandling af sælskind), som syerskerne bevarer som en kulturarv. Dog er hukommelse foranderlig og bliver rekonstrueret, finpudset eller udvidet i forbindelse med påvirkninger udefra. De nye ansatte i Kittat bringer disse påvirkninger, men ifølge Halbwachs, vil nyttig viden tillades og inkluderes i den kollektive hukommelse hvis det er relevant for gruppens nuværende forhold (Halbwachs, 1992:188).

I forbindelse med ansættelse af to syersker i Kittat, har de to nye medarbejdere 'opgraderet' metalbordet, hvor der blev fastgjort et smalt 'bord' på øverste del af brættet. Senere ønskede de nye syersker et skrabebræt af træ, så skindet ikke bliver for hurtig kold efter at have dyppet det i varmt vand. Desuden har de nye medarbejdere ønsket at indføre Bio-tex og vanish i udvaskningen af skindet, da det er mere effektivt ved udvaskning af skindet. Med disse sæber vil skindets kødside blive hvidere i ved udvaskning, hvilket er formålet med udvaskningen.

De nylig ansatte syersker har lagt mærke til, at man i Kittat ikke skraber for vand, efter udvaskning af skindet. Vigtigheden af skrabningen bliver påpeget af de nyligankomne, idet skindet vil tørre langt hurtigere efter skrabning. Denne metode bliver demonstreret ifm.

kursus for Amitsialak syersker i november 2020.

I forhold til hængetørring af skind efter udvask og skrabning, har syerskerne i Kittat begyndt at anvende klemmer rundt om skindet, for at det ikke skal krølle i siderne. På den måde vil der forekomme ensartet tørring i hele skindet. Metoden er indført efter ansættelse af de nye syersker, men det skulle også have været anvendt i Kittat nogle år tilbage. Den samme teknik er ligeledes illustreret i vejledningsbogen fra 1982 (Chemnitz).

Den kulturelle hukommelse bevarer en gruppes særegenhed. De objektive manifestationer af kulturel hukommelse defineres gennem en identificerende faktor som en positiv ”vi er dette eller negativ ”vi er ikke dette”. Kulturhukommelsens kendetegn kommer til udtryk ved ”dem og vi”, som udtrykker et behov for identitet (Assmann, 1995:130). I nutidens Kittat er den ældre generation, der er udlært af stifterne af systuen, meget respektfulde i forhold til de ”oprindelige” metoder og teknikker, der stammer fra stifterne. Ofte vil man høre dem sige ”det har vi lært i Kittat og det skal respekteres”, hvor Assmanns manifestation af kulturel hukommelse ”vi er dette” eller ”vi er ikke dette” kommer ind i billedet, da de nye syersker blev ansat. Eftersom de nye personaler introducerer deres eget teknikker og metoder, samt eget præfererende udstyr og produkter, fremkommer manifestationen af hukommelsen ”vi er ikke dette” hos den ældre generation i Kittat.

9. Konklusion

1.

I denne opgave har jeg først og fremmest ønsket at finde ud af hvordan behandlingen af de forskellige sælskind til brug for nationaldragten er bevaret fra 1970'erne frem til 2020. Jeg har forsøgt at finde ud af dette ved at undersøge hvilke organisationer og skoler, der har foretaget sig i at bevare praksissen i den ovennævnte periode. På baggrund af de udvalgte kilder er jeg kommet til den konklusion, at den grønlandske kvindeforeningers sammenslutning, *Arnat Peqatigiit Kattuffiat*, har udgjort en stor forskel i bevarelsen af praksissen ved at indvie kvindehøjskolen *Arnat Ilinniarfiat* i 1977 i Sisimiut. Formanden bag denne forening, Gudrun Chemnitz, har brugt det meste af sit formandskab at virkeliggøre kvindehøjskolen. Chemnitz har også i samarbejde med kvindehøjskolen i 1979 skrevet en vejledningsbog, *Kalaallisut Ammerineq* (Grønlandsk Skindsbehandling), som bliver udgivet i 1982. Desuden er flere af afsnittene på Martha Biilmanns vejledningsbog fra 1990 *Amminik*

Suleriaaseq (Metoder i behandling af skind) er baseret på - eller rettere sagt kopieret – fra Chemnitz vejledningsbog fra 1982. Af de ovennævnte grunde, vil jeg sige, at Chemnitz har været en afgørende faktor i den tidlige bevarelse af behandling af sælskind. Biilmanns udgivelse fra 1990 er en 'opdateret' udgave af Chemnitz' bog, hvor hun bl.a. har indført nogle af sine egne metoder fra sin pjece fra 1984. Kursushæfter fra 1987 og 1990, sammen med de to vejledningsbøger, indikerer aktiv bevarelse af sælskindsbehandling med tilknytning til kvindehøjskolen. I mellemtiden åbner en systue i Nuuk i 1982 stiftet af Priscilla, hvor hun følte en forpligtelse til at videregive den traditionelle håndværk i både fremstilling af sælskind og syning af dragten. Systuen blev i 1990 overdraget til Nuuk Kommune, hvor det siden er blevet til en officielt kulturbevarende institution.

I slutningen af 90'erne ophørte kvindehøjskolen pga. manglende interesse fra samfundet. I forhold til de udvalgte empirimaterialer, er perioden fra 1991 til 2007 et litterært tomrum, hvad angår behandling af sælskind. Systuen Kittat forbliver dog åben og Priscilla modtog i 2008 Selvstyrets kulturpris for hendes store indsats i bevaring af kulturarvet. Samme år udgives en vejledningsbog i fremstilling af den vestgrønlandske kvindes dragt – herunder sælskindsbehandling - af Karen & Finn Pedersen. Bogen er en velskrevet og illustreret bog beregnet til alle og har til formål at videregive praksissen videre til samfundet. I 2010 genindvies kvindeforeningens skole som *Kalaallisuuuliornermik Ilinniarfik* (nationaldragtskolen) og denne gang er interessen noget større. På denne vis er jeg kommet til konklusion at interessen for at bevare praksissen i sælskindsbehandling er blevet tilbagevendende siden slutningen af 00'erne.

I forbindelse med min observation i systuen Kittat, oplever jeg at systuen stadigvæk bevarer og udvikler måden, de bevare det traditionelle praksis. De videregiver deres metoder og teknikker gennem ugentlige kurser, og via filmklip eller billeder på det sociale medie Facebook.

Til trods for den kendsgerning at de nye generationer ikke har lært det traditionelle praksis i sælskindsbehandling, er der stadigvæk nogle folkegrupper i den vestgrønlandske samfund, der bevarer kulturarvet.

2.

I specialets anden problemstilling har jeg valgt at undersøge hvordan metoder i behandling af sælskind har forandret sig fra 1979 til 2020 i forhold til de valgte vejledningsmaterialer og forløbet af praksissen i systuen Kittat. I betragtning af de vejledende litteraturer, kan jeg

konkludere, at teknikken i forbehandlingen af sælskindet, dvs. flænsning og afspækning ikke har ændret sig fra 1975 frem til 2020. Den eneste forskel er, at de under afpækningen og finskrabningen anvender forskellige skrabebrætter. Flade træplader bruges i kvindehøjskolen fra 1979 til 1990, hvoraf et skråtstillet bræt introduceres i 2008. Et stort skråtstillet metalbræt benyttes i systuen, Kittat i 2020. Teknikken og brugen af udstyr i finskrabningen har ikke forandret sig.

Ifm. fremstillingen af *unneq* det afhåret hvidt skind til brug for kamikskafterne i kvindes dragt, er det produkterne i udvaskningen af skindtypen, der udgør forskellen. Bio-tex og brun sæbe introduceres i 1979 og 1990, Soda og Niogen i 1990. Brunsæbe genintroduceres i 2008 og 2020.

Der er blevet afprøvet en række farvetyper til farvning af *unneq* til skindbroderierne. I 1992 nævnes plantefarver med alun og lakfarve. Skofarve anbefales i 2008 og cykelmaling demonstreres i 2020. Desuden introduceres brugen af vaskemaskinen til denne skindtype for første gang i 1990.

Farvning af *unneq* til mandens kamikskafter foregår ved påsmøring af en mørk farveblanding til skindets overhud i 1979 og 1990. Senere i 2008 og 2020 nævnes tekstilfarven, hvor farven puttes i vaskemaskinen sammen med skindet, der skal farves. Det resulterer i en skind, der både er farvet i både overhuden og i kødsiden.

Forskellen på *atungassaq*, det afhåret skind til kamikkernes sål, og *unneq*, er, at man i *atungassaq* beholder det mørke overhud i udvaskningen. Derfor er forarbejdet stort set på samme måde som *unneq*. For at løsne hårene opblødes skindet i en opløsning af vand og sæbe. I 1979 benyttes vand med soda, i 1990 vand med brun sæbe og vand med soda genintroduceres i 2020. Ved plukningen af hårene benyttes ske i 2008 og uluen i 2020.

Endnu engang er det produkterne, der udgør forskellen når skindet med hår til inderkamikker og bukser til kvindedragten skal behandles. Niogen skindsæbe anvendes i 1979 og 1982, hvor brunsæbe nævnes i følgende årstal: 1990, 2008 og 2020.

Farvning af skind med hår redegøres kun i 1990. Skindet med hår farves til sort til brug for inderkamikkernes overkanter, pelskraven og ærmekanterne. I nutidens Kittat anvender man i stedet industribehandlet farvet skind med hår fra Great Greenland til brug for inderkamikkers sorte overkanter. Desuden benytter man i disse tider koskind til pelskraven og ærmekanterne, pga. den finere struktur på hårene. Af disse grunde behandles der ikke længere farvet skind med hår.

Spiling af skind synes ikke at have ændret sig gennem årene, bortset fra at man i 1979 nævner, at fiskekrog kan benyttes i stedet for at lave huller på skindet. Fra perioden 1979 til 2008 beskrives tørringsprocessen af skind foregår udendørs. I 2020 (Kittat) bruges en frysecontainer ifm. tørring af de forskellige skindtyper. På den måde kan de behandle skindet uden at være afhængig af vejret, da klimaforandringer gør det mere besværligt at tørrer skind udendørs i Nuuk.

Grundprocessen af de forskellige sælskind til brug for nationaldragten er ikke forandret sig i det store billede. Sælskindets behandlingsforløbet flænsning, afspækning, finskrabning, udvaskning, spiling og tørring udføres stadigvæk på samme måde som man gjorde i 1979. Måden man benytter redskaberne på, er heller ikke ændret. Forandringen er ikke så meget i metoderne og teknikkerne, men snarere i udstyrene og produkterne, der bliver anvendt. Det er ligeledes tydeligt, at brun sæbe dominerer i udvaskningsdelen, hvor sæben genintroduceres gennem årene.

3.

I denne opgaves sidste problemformulering har jeg undersøgt hvilke forandringer der foretages i Kittat fra maj 2019 til december 2020. På baggrund af min deltagerobservation og gruppesamtaler, kan jeg konkludere, at ændringer i Kittat begynder at tage form i forbindelse med de to nye medarbejders ansættelse, dvs. fra august 2020 til december 2020.

Forandringerne ses ved opgradering af det skråtstillet metalbræt, hvor der bliver sat et lille bord på den øverste del af brættet. De indfører også et skråtstillet skrabebræt af træ. Ved udvaskning af sælskind har de nye ansatte indført Bio-tex og Vanish, hvor Bio-tex bliver første gang nævnt i vejledningsbogen fra 1979. Fra samme år vil man ved hængetørringen anvende klemmer rundt om skindet, for at effektiviserer tørringsprocessen. Denne teknik introduceres også i forbindelse med ansættelse af syerskerne. I betragtning af disse ændringer, belyses ikke kun udvikling i praksissen, men at der ligeledes genintroduceres udstyr og produkter fra fortiden.

10. Litteraturliste

Assmann, J.; Czaplicka, J.

1995 Collective Memory and Cultural Identity. New German Critique. *Cultural History/Cultural Studies* Duke University Press. No. 65, (Spring – Summer, 1995) s. 125-133.

Biilmann, Martha

1984 *Ammit suliarinerqartarnerannut allakkiaq*. Pilersuiffik.

Biilmann, Martha

1990 *Aminik suleriaaseq*. Special-Trykkeriet Viborg a-s, Danmark.

Chemnitz, Gudrun

1982 *Kalaallisut ammerineq*. Bogtrykkeriet, Skive.

Christiansen, Hans C.

1975 *Puissit amîsa suliarinigssânut ilitersût – Vejledning i behandling af sælskind*. Den Kongelige Grønlandske Handel.

Engqvist, Torben

1974 *Grønlandsdrager*. AG Nr. 22.

Foroughi, Hamid

2019 Collective Memories as a Vehicle of Fantasy and Identification: Founding stories retold. I:

Organization Studies 2019. University of Portsmouth, UK. S. 1-21

Gold, Raymon L.

1958 *Roles in Sociological Field Observations*. Oxford University Press.

Gross, Magdalena

2016 *What is historical memory?* Choices Program. Offentliggjort: 28. oktober 2020: <https://www.youtube.com/watch?v=o0d4I-HgRYo> (besøgt d. 12. januar 2020).

Halbwachs, Maurice

1980 *The Collective Memory*. Harper & Row. New York.

Halbwachs, Maurice

1992 *On Collective Memory*. The University of Chicago Press, Chicago.

Herriko, Euskal

2016 Collective Memory and Social Representations of History (Expanded English version). I: *Handbook of Social Representations*, Januar 2015.

Højgaard, Kaja

2003 *Gudrun Chemnitz (1928-2004)*. Kvininfo. København.
<https://www.kvininfo.dk/side/170/bio/600/> (Besøgt i januar 2021).

Jakobsen, Aviâja Rosing

2012 Fra vild til verdensborger: *Kalaallisuut – den grønlandske nationaldragt – som grønlandsk identitetsmarkør*. Narayana Press, Gylling, Arctic Volume, Denmark.

Jedlowski, Paolo

2001 Memory and Sociology – Theme and Issues. I: *Time & Society* 2001, VOL. 10(1): s. 29-44.

Kawulich, Barbara B.

2005 *Participant Observation as a Data Collection Method*. Forum Qualitative Sozialforschung. Volume 6, No. 2, Art. 43. <https://www.qualitative-research.net/index.php/fqs/article/view/466/996>

Kristiansen, Søren & Krogstrup, Hanne Kathrine

2015 *Deltagerobservation*. Livonia Print, Latvia.

Kommuneqarfik Sermersooq

2018 *Fejring af Priscilla Josefsen*. Kommuneqarfik Sermersooq.
<https://sermersooq.gl/da/2018/02/fejring-af-priscilla-josefsen/> (Besøgt i januar 2021).

Mattaq, Niels

1997 Dagordenens punkt 9: *Forslag til Landstingsbeslutning om byggeri af en skole i Upernavik, hvor unge kan lære skindbehandling, - syning med mere*. Grønlands Landsting.
<https://ina.gl/glsamlinger/samlinger/FM-1997/Dagsordenens%20punkt%2009-1.htm>
(Besøgt i februar 2021).

Meyers Fremmedordbog

2020 Historisk Fremmedordbog. Det Danske Sprog- og Litteraturselskab.

<https://meyersfremmedordbog.dk/forside>

Nanoq Media

2013 *Kittat moderniseres*. Nanoq Media, Nuuk. <https://nanoqmedia.gl/da/nyhed/kittat-4/> (besøgt d. 4. januar 2021).

Oldenburg, Rie

1992 Vestgrønlandsk festdragt ”Nationaldragt”: *Skindbehandling*. Narsaq Museum.

Olsen, Hans Seth

1987 *Arnat Ilinniarfianni Kursuserneq 13-23 juli 1987 – Ammerineq*

Qeqqata Kommunea

Kalaallisuuliornermik Ilinniarfik – Nationaldragtskolen – om skolen. Qeqqata Kommune.

https://www.qeqqata.gl/emner/borger/skole_og_pasningstilbud/uddannelsesteder_qeqqata_kommunia/kalaallisuuliornermik_ilinniarfik?sc_lang=da (Besøgt i januar 2021).

Rix, Lotte

1979 *Grønlandske skinddragter – Skindbehandling, snitmønstre, syteknik og udsmykning*. Nationalmuseet, København.

Sermitsiaq AG

2011 *Første Hold Nationaldragt-syersker*. Sermitsiaq AG
<https://sermitsiaq.ag/node/114263> (Besøgt i februar 2021).

Steen, Jørgen & Hjørne, Kirsten

2016 *Asimi. Ringsæl; Spættet sæl; Grønlandssæl; Remmesæl; Klapmyds*. Asimi.gl.
<http://asimi.gl/da/leksikon/gr%C3%B8nlands-dyr/havpattedyr> (Besøgt d. 20. februar 2020).

Trolle, Louise

1990 *Ammerineq Arnat Ilinniarfianni – Unnilineq*. Arnat Ilinniarfiat.
Nationalmuseet, København.

Vebæk, Mâliâraq

1990 Navaranaaq og andre – De grønlandske kvinders historie: *Den grønlandske*

fangerkone. Aalborg Stiftsbogtrykkeri A/S, Denmark.

Nationalmuseet, København.

Werge, Simon

Grafik: *Golds teoretiske klassifikation af roller i feltarbejde*. Adobe Portfolio,

<https://simonwerge.myportfolio.com/grafik> (besøgt d. 8. februar 2020).

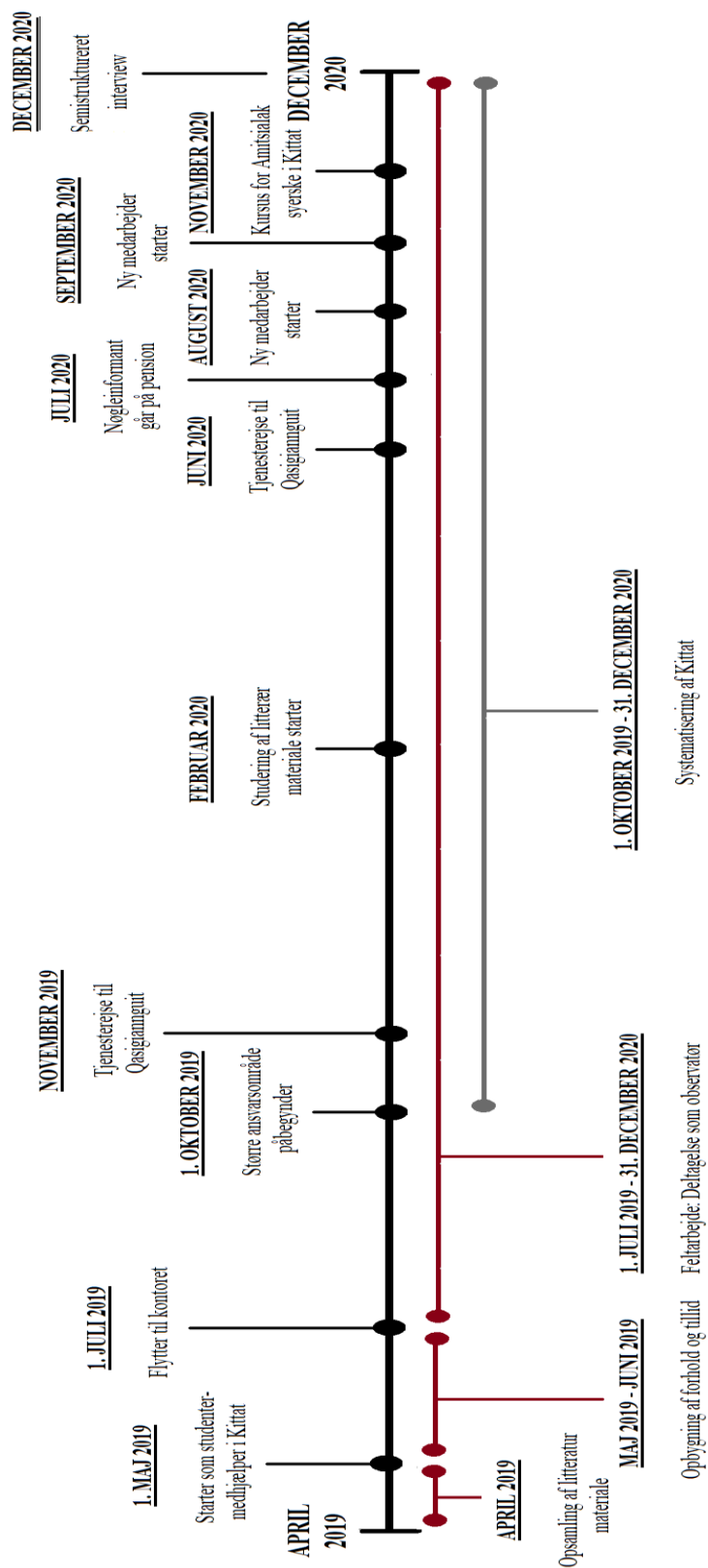
Wertsch, James V.

2009 *Collective Memory*. I: Memory in Mind and Culture. Cambridge University Press, New York.

Au.dk, Aarhus Universitet

2020 Metodeguiden: *kvalitativ metode*; Aarhus Universitet, Denmark. <https://metodeguiden.au.dk/kvalitativ-metode/> ;

Bilag 1: Tidslinje over observationsforløbet i Kittat

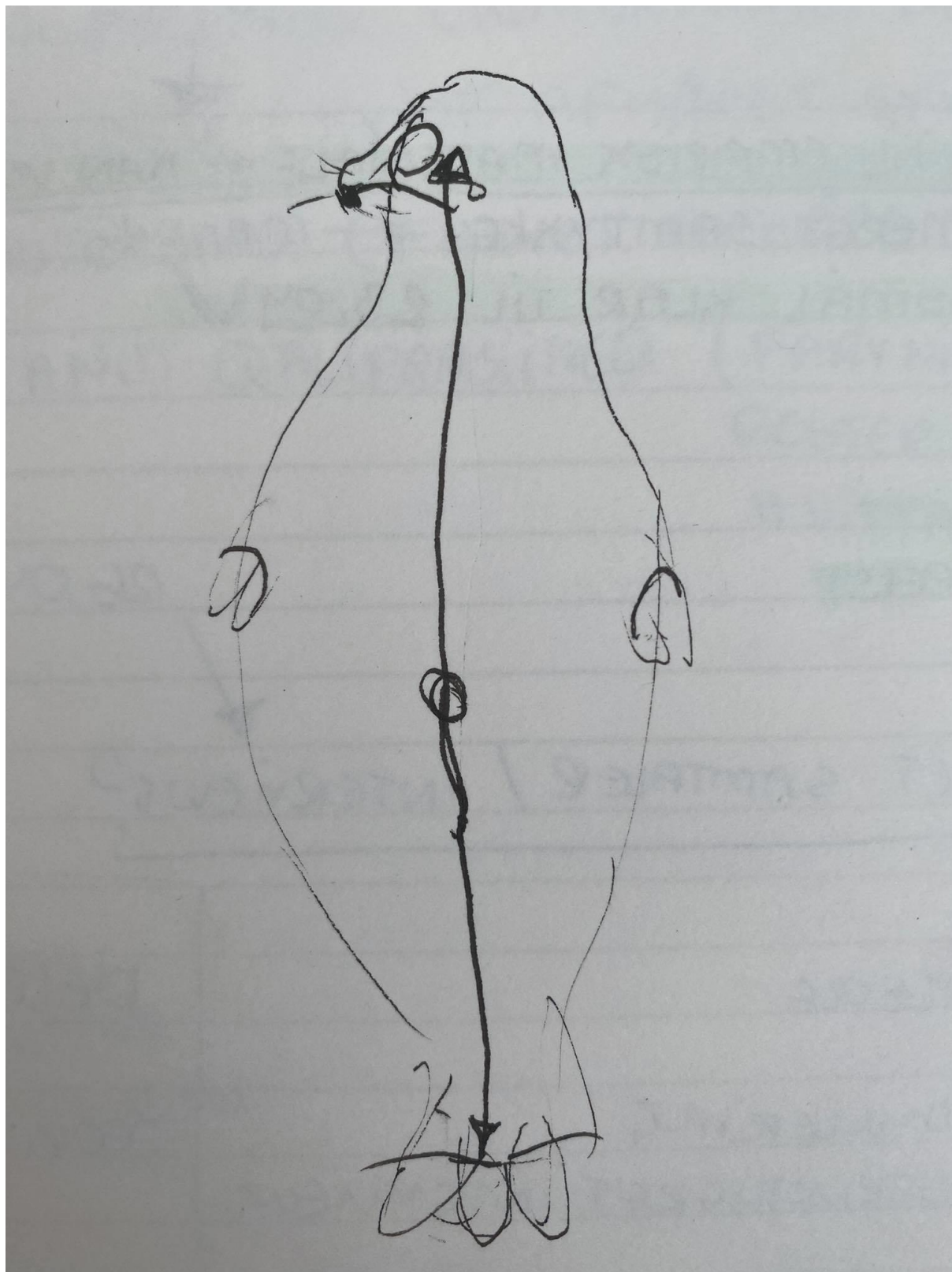
Bilag 2: Et skema til overblik af udvaskning af sælskind fra Kittat

Her bliver der bl.a. noteret, hvad for et skind man arbejder med, tidspunktet af skrabning, hvor mange gange skindet bliver vasket og hvad skindet fremstilles til.

Ammerineq				
Ameq suususaa				
Ameq Nr.				

Ordre NR.	Ameq suususaa	Ulloq tigurera/ qapiarnera	Qapiaq (Q)Errorneqarnera (E) Ulullugu (U)Kiliut (k)Innernera (I) Soda (S)					Sunngornera	Ulloq naammassiffia
	Qapiarneq								
	Kiliut								
	Ulullugu								
	Taratsimut kinik								
	Kiliut								
	Erroq								
	Saluarsi								
	Kiliut								
	Erroq								
	Inneq								
	Soda								

Bilag 3: Skitse: flænsning af sæl (Kittat)

Bilag 4: Samtalenoter fra Kittat december 2020

Kittat, december 2020

Johanne: Generation allanngornera ullutsinnut malinnaanissatsinnut ersarittorujussuarmik ataasiakkaarlugit taajortunnigikkaluarlugit struktuerering taanna ersarinnerujorujorujussuannngornikuvoq. Taamanikkuminngaanniit massakkut. Innuttaasunullu assut malunnarluni... qanoq...

Camilla: taava soorlu ammerinermi eeh... periuitsit arlaannik nammineq ilissi allannguivisi eeh... Hansignaaraq soorlu aallarmat... nammineq ilissi pilersitsivisi periuitsinik arlaanni ammerinerup iluani?

Johanne: Ja allanngorpoq eeh... sukanerusumik ameq suliarinissaanut ilikkagaqaagut. Una periuseq qangali qangaaniilli atortagaa allanngorpoq eeh... generation allanngoriartornerani allanngoriartortuaannaavippoq ammip suliarineri immaqa imaassinnaavoq taamaassinnaavoq suliarinissaanut eh... sukanerusumik aamma ilikkarparput qanutut una ameq kaatinnissaanut ilungersorujussuarnata soorunami ilungersorluta kaatinnera oqinnerusumik atulparput.

Camilla: Taava ilissi [Ane Kathrine aamma Sofie] aallartikkassi suna ilissi eeh... allanngorpa aallartinnissinni?

Sofie: Eeh... ilinniarnitsinni naqqaniit tamaasa uagut nammineq suliarigatsigit nammineq ilisserutit ilisserutit tunniunneqartut tassami ilinniarfitsinninngaanniit ammit imaattoqqaarneraniilli pilaqqaarneraniilli tamaasa naqqaniit eeh... nammineq ilusilersuinerit... nammineq tassami soorlu naqqaniit suliaralugit. Taava maani sulilerninni allap pii aaqqissorneri eeh... naammassereernikunik aaqqissuussineq allap pii ippinnaqqaarpoq imaattorlugit eh assigiinngitsorpassuupput aamma aatsaat aallartilaarpunga sanariusii allat takusinnaanngorlugit soorlu periuserput uagut taava allap periuousai aamma mersukkani takusinnaanngorlutigit taava eeh.. periuitsit assigiinngitsorpassuit mersukkani takuneqarsinnaapput eeh... allaanerujussuavoq inunnik sullissilluni uagut ilinniarnitsinni imminuinnag sullikkatta tassami nammineq pissagut kisimi taakku suliaralugit taava maanga pilluni allap pissai, allap pii aaqqissorlugit. Eeh...

Camilla: uaniami soorlu... ammerinerup eeh... qallunaatut i behandling af skind soorlu tigugaangassiuk una taava naammassinissaata tungaanut soorlu eeh.. imaattoq... soorlu piareernissaata tungaanut atoriaannanngornissaata tugaanut ammip taanna imaattoq eeh... suleriaaseq, tassani eeh... ilissi periutissinninngaanniit allaanerunersoq, sunalu assigiinngissutigineraa, soorlu man kan gå helt i detaljer, ilaa... soorlu suna ilissi imaassinnaavoq allatut errortarissi imaluunniit eeh... allatut panertittarissi, taakku arlaat.

Sofie: Amermi suliaqarnermi malugisara aamma siulleg eeh... ameq nutaajutillugu imaluunniit erroqqitassaattillugu iteqqisikkallartarsigu imaattoq nivinngarlugu illup iluani silamiluunniit, taava eehm... tassa illup iluani iteqqiisinnaasarpog orsuta anillatsilluarniarlugit taava kisiat maani soorlu illup iluani atorpallaarpasinngilaat iteqqisillugu orsua anillatsinniarlugit taava kisianni eeh... qerititsivimmut iteqqisittarpaat, imaattoq qarsorserniarlugit maminga.

Camilla: Imaattuua... eeh... unneq?

Sofie: Meqqullit... imaluunniit tamarmiugunarpulluunniit, ameq sunaluunniit. Tungujorsiaq imaluunniit iteqqisikkallagassaappata erroqqitassat eeh... manigallarlugit eeh... illup iluaniissinnaapput, uagut illup iluani ilikkarnikuuara, taava quimi soorliu iligallarsinnaallugit taava kisiat maani ingerlaannaq silamut iteqqisillugu imaluunniit qerititsivimmut iteqqisillugu.

Camillar: Taava qarsupallannerussava, imaluunniit?

Sofie: Ja, taamatut oqariartuuteqarput eeh... taava eeh... nammineq misilinnikuunngikkaluarlugit taava qerititsivimmut iteqqisittarnera alutornarluni. Taava aamma sulileqqaaratta eeh... unniliniartilluta qanormaa... eeh qaqorsaattit eeh... qaqortilluarniarlugit qaqorsaattit atortaramik Bio-tex Vanish-ilu imaattoq eehm qaqornissaa tamakkerniarsarlugu tassa qaqornerpaaffia tikinniarsarinerani soorunami aamma seqineq issik atortarput. Taava kisiat qaqorsaattit maani piginngikkaat. Taava eeh pisaarniarsarivugut sulit taakkua qaqorsaattit atorneqarput aamma ilitersuussutigivagut. Taava assitoqqanik isiginnaarluta aamma Bio-tex atortaraluarpaat eeh... taakku assiutigivaat Kittat assiutaanni.

Camilla: taava maani suna atoraluarpaat? Massakkut, tassami? Bio-tex Vanish-eqanngittoq.

Sofie: eeh Brunsæbe-juneruvoq, taanna tamatigut kammannguarput qaqorsaattit.

Camilla: imaattoq, tassaniuna blødsæbe brunsæbe. Blødsæbe ilaa imaattuuvoq...

Sofie: Qaqorsaattit aqitsoq. Brunsæbe-juvoq.

Camilla: Krystalsæbe aamma eqqaaneqarami, taavalu taakku nutaanerusuni Vanish-ilu Bio-tex-ilu.

Sofie: Bio-tex qanga atortarpasippaat. Taava Qaqu aamma maani atortarsimarpasinnikuusimavaat kisiat atorunnaarnikuuvoq.

Camilla: Qaqu suuamaa?

Johanne: Great Greenland-imi sananikoq.

Camilla: Yes. Ok.

Johanne: Kisiat uninnikuuvoq tunisassaajunnaarnikuuvoq.

Sofie: Usi aamma eehm Great Greenland-imeersunik eeh... Kalaallisuuliornermik Ilinniarfimmi atugaqaramik unniligunik taava unneq kineqqanerani imaattoq errornerata nalaani, tassami kineqqanerani imermi, taava eeh imermik kuisartagaqaramik imaattoq atia puigorpara kisiat Great Greenlandiminngaanniit mattusaataasannguatut atortagaat. Atia puigoriikatappara taanna qaqorsaat. Taava maani Kittani piginnigilaat eeh kisianni misissuataarpagut kemikaliat Great Greenland Kittat tuninikuuaa qaqorsaataarniarfik imaattunut amminut taanna aatsaat misissuataalerparput, imaattoq misilittaarusarpagut misilittaaniarluta.

Camilla: taava... aammamaajuku suut eehm qinnutiginiugisi qapiarfimmaa? Suummaajuku? Qisuit. Qapiarfiuppat? Metal-inik ilaa massakut peqarput? Taava qisuk iluarnera?

Sofie: Eeh kaatitsilluni taanna ameq kissalaartumut lunken-imut kineqattaartarsigu, unneq kissalaarnerani taava qaqorsaatilimmut kineqattaarlugu kissalaarnerani qisummut iligutsigu taava kiliorlugu. Taava kissalaartoq misuttaarigutta saviminermut iligutsigu nillupallattarami ameq, taava eeh ippiginikuugatsigu taanna saviminiinnarmik peqarluta, taava qisuk massakut ataaseq pigivarput kanani qapiarfittut kiliorfittut kaatitsilluni iluarpoq.

Camilla: Taava qisuk iluarnerrulluni?

Sofie: Kaatitsinermut. Ja.

Camilla: Yes... taava arlaannik eqqaasaqarussi oqaannassaasi. Panertitsinermimi arlaannik ah tassami soorlu eeh imaattoreeraangassiuk qanormaa taasarpaat innereeraangassiuk. Assigiinnarpaa imaluunniit?

Johanne: Eeh una siullermik ilikkarnikuusarigaluara eeh meqqulik inneraangatsigu kiliuinnartarparput, taava aamma paaseqqipparput kilioerealarlugu aamma allarummik allarterlugu panertinniarlugu aamma allarutitalerlugu eeh iluarnerusoq. Allarummik tagiartorlugu meqqutai.

Sofie: Usi aamma soorlu iteqqisitsiinnermi qanormaa sinai imuusassinnaapput ammiup ammip sinai imuloraasassinnaagamik taava taakkua eeh qanormaa siaarlugit...

Johanne: Pussugutiniq.

Sofie: Pussugutiniq siaartittarpagut ilinniarfitsinni taava sinai imaattoq anersaartorneruniassammata panerpata, taava...

Camilla: Innerfimmuq?

Sofie: Iteqqisinnerani pussugutiniq siaarsaaserlugit.

Camilla: Maani taava taamaattarpisi?

Antoinette: Taamaattarnikuuvugut. Ja.

Camilla: Ukumi arlaat eeh... soorlu tungujorsiaq taavalu uku allat, taakku suliarinerini arlaannik aamma illit ilikkakkannik arlaanni allaanerusoqarpa maani eeh periuutsit, allaaneruppat? Illit ilikkakkanninngaanniit?

Sofie: Asuki, taannaluunniit immaqa suli tikiippiarnikuunngilagut, maani suli Kittani misussisunik takunikuugunangilanga, imaattoq aatsaat maani sulilerama.

Camilla: Qanormaaajuna misussisartog Hansignaaraq? Tungujorsianimmaa eeh errorsivimmunngooq ikiinnarlugit imaattoq suummaajuku qalipaattit atortarnerarai?

Johanne: Atisanut qalipaattit.

Camilla: Atisanut qalipaattit ikiinnarlugit taava taamatut misullugit? Taava ilissi qanog, aamma taamatut?

Sofie: Angisuujuppat, ameq angisuujuppat misutassag taava immaqa poortat marluk atuinnarlugit saniatigut taratsunik ilanngussisarpugut makkua pisiniarfinninngaanniit 1 kilo-kkaat, taakkua misuutissat apeqqutaallutik qanog annertutigisog, imaassinnaasog taratsut 1 kilo affai imaluunniit ameq angippat tamaat 1 kilo.

Camilla: taamatut ilissi ilinniarpisiuk?

Sofie: Aap.

Camilla: utaqqiisaa apererusullunga usi... illit [Johanne] kikkunninngaanniit ilinniarpit?

Johanne: Uanga Ando-minngaanniinerusog ilikkakka amerlanerupput. Nukannguamut [Hansignaaraq] aallartikkaluarpunga Nukannguaq ilitersueriaasaa naluara, nalulaarpara Ando-mit ilakkakkakka ersarinnerusutut pasisarpakka.

Camilla: Illimmi [Sara Marie]?

Sara Marie: Tassami... Andomiit ilikkarluarneruvunga tassami, kisiat aamma Nukannguamiit imaattoq isiginnaartorujussuusarpunga soorlu qapiarneri mersoriaasii aamma imaattoq misilittarlugit. Tamarmik ilikkagaqargigaakka, kisianni Ando ilitersuiniarnerani isertitsinerusarlunga.

Camilla: Taava... Informantitunuku allalerussi baggrund, soorlu illit [Sofie] allassavakkit atuarfiminngaanniit Ane Katrinelu taava, ilissiuna paasilaarusullusi suminngaanniit. Illimmi ?

A: Siulleqqeqqissaamik tassa Kittani. Taavalu uanga imminut ilaa Kittanni ammerineq ilikkarpara taava misileraajuaarninni pisoqqanut misilittakkakka amerliartortillugit aamma nutaanik. Sisimiunilu. Kisianni Sisimiuni puigutallaqqagakkit taakkua maanngaanneernerusunit uanga tassami nassarlunga atuariartornikuugama ilitersuisarlungalu ilinniartitsisuullungalu tassa Sisimiuni ilinniartuunikuuvunga. Atuaqatigalugit aali ilaa 5 kronennannikuunngilangaluunniit. Tassa Kittanni

ammerineq uanga ilikkarpara, taavalu Radiokkut ilaa atorfissaqartitakka atorlugit misileraasernerit. Taava aamma makku ilinniorfigisarpakka [nutaat] tunisarpaannga aamma ilikkagassannik ingerlariaqqinnissannik. Soorlu taamatut. Qanoq innerusinnaaneq, pitsaanerusinnaaneq.

Camilla: taava suna eeh una soqutigilaariga assut, suna ilissi introducererpisiuk, soorlu imaattoq eeh... ammerinermi arlaannik imaannikuuusi soorlu ”imaasigukku oqinneruvoq” ”imaasigukku sukkannerussaaq” arlaannik taamatut sunniivisi [nutaat] arlaannik?

Sara Marie: Ilikkakkatsinnik arlaannik ilitersuilluta?

Camilla: Ja, taamatut. Ilissi qanoq sunniinersusi, ilissi [nutaat] ilinniagassinnik?

Sofie: Immaqa unaanerusoq ameq eeh innertinnagu imaluunniit iteqqisinnagu kiliorluaqqeqqissaarnissaat. Nukit atornerullugit, soorlu siggornerullugit tassami, panerteqqissaarnerullugu kiliorujussuuartarneq. Taanna takutinnguatsiarparput. Taava soorlu malugilaarnikuugatsigu kusilaartulluunniit sulit iteqqisissinnaasaraat imaluunniit kusinngikkaluarluni soorlu isugutattoq sulit, taava kiliorluaqqissaarlugu. Aammami periuuserisarpasikkaluarpaat taanna allarummut imaattoq tungikumulluunniit eeh rulle-riarlugu imoriarlugu tullaataralugu [Johanne naameerpoq] nå okay. Taava kisianni siggorluarnissaa kiliorluarnissaa iteqqisinnginnerani.

Camilla: taamaasiortarpisiuk taava?

Sofie: imoorterialugu tullarialugu Kittanut aamma ilinikuuara suliarigaa.

Camilla: eehm... Innerfimmud ilileraangassiuk, tummaataralugu?

Sofie: Panertilluarniarlugu.

Camilla: Aap. Taava...

Sofie: Naluara allamik suna...

Johanne: Uanga malugisara taanna eeh takkukkassi ammip suliarineranut annertoorujussuamik sunniuteqartutut misigivara. Eeh... uku qangali sulinikut eeh... nassuiaassineq pigisuunnginnikuugamikku, tassami ilitersuiniarsarippud sapinngisannguati tamaat, kisianni eeh... ajunngilaq uanga suliarinnassavara imatut ingerlatitseqqiineq atortorsuunngitsutut misigivara, kisianni taava ilissi takkukkassi nassuiaasseqqissaarlusi ”una imatut suliariguni ajunnginnerussaaq” ”uagut imaattarpugut” ingerlatitseqqiineq taanna ilissinni ersarinnerujussuuvuq uanga malugisinnaavara.

Camilla: Torrak. Imaattoq uani eeh teori-nni imaakkami soorlu gruppe, soorlu manna gruppemik taasinnaavarput, manna kultureeraqarpoq nammineq imaattoq taava Kittat iluani tassani eehm teori imaakkami eehm kollektiv hukommelse soorlu kollektiv hukommelse tassaavoq uku gruppet sunaana ingerlateqqikkusukkaat, sunaana eqqaamagaat, sunaana eehm tassami sunaana pingaartoq ingerlateqqikkusukkaat taava tassani kollektiv hukommelsemi teorimi imatut oqarpoq eehm

udefrakommende isersinnaasarpur eehm, isersinnaasarpur allannguillutik, kisianni fundamentalia tassaniiginnarluni, soorlu ilaa ammerineq allanngoruluunngilaq kisiat soorlu ilissi [nutaat] isernissinni eehm allannguuteeqqat iluaqutaasinnaasut gruppiq tiguarsinnaasarpai ingerlateqqillugillu. Taava allat puigugaalaartarpur kisianni aamma piffissap ingerlanerani uteqqillutik, soorlu eeh taannaana takutinniarsarigiga ammerinerup iluani tassani handling af skind naammassinissaata tungaanut ammiq, suut eqqaamaneqarpat/tiguneqarpat, taava aamma ilaa imaassinnaavoq ilissi periuutsisi ilai tigujuaneqanngitsut eehm nammineq periuuseqaramik allat gruppemi. Taava torragigigaana illit eqqaagaku allannguutaat. Siullerminguna sulininni imatut akulerunngikkaluarlunga allannguineersaaqqissaarlunga ilissi malinnaaffigerujoorlusi taava aamma taamaattumik eehm imatut immiutinngilassi, taamaallaat Hansignaaraq kisimi.

Johanne: Nuannarisara ilaa generation allanngorneri uanga isigigaku ersarittorujussuugami, imatut eqqaasaqarusunnginnama inuttalersorlugit qanoq pissusaannik eeh periuutsikkut periuutsillu nutaat taaku assut allannguutaaneri iluaqutaanerilu iluaqutillu, taamanikkullu iluaqutit massakkullu iluaqutit. Uanga assut malinnavigalugit nuannarisorujussuua.

Sofie: taava aamma eqqaarusussinnaagiga imaattoq soorlu atunngertariaasia issiavimmut ingilluni taava nissuni qaqqillugit issiavimmut eeh peqingarpasilaarluni eeh uppatiminik fast-erlugu atunngerluni. Uanga aamma taanna alutorivara. Uagut nerriviup qaavanut ilillugu issialluta naliginnaasumik ilinniaratsigu. Taava alutornartorujussuugami.

Camilla: soorlu aamma nuannarinikooqaara eeh ilissi ilaa aamma maani aallartikkassi aalassatitsigassi ilaa soorlu maani erligisat soorlu Ando ilaa illit eqqaanikuuat maani ilinniakkatit erlinnartuusut. Taava eehm qanoq, qanoq taasarpaat... soorlu ilissi aggerassi imaattoqalaarluni... Andop erligigamigit periuutsit taaku maani ilikkakkat taava taanna aamma ersarilluni sunnerneqarneq qanoq ersarissuaarluni nutaanik isertoqarnerani.

Sofie: kisianni isumaqarpunga immitsinnut akuerisorujussuunikuusugut naapiffeqaqqaarniaraluarluta, massakkumut uanga aamma ajunngitsutut isigiinnarpara, soorlu aap una taamak periuuseqarpoq aamma uagut imatut periuuseqarpugut, soorlu akuerinikorujussuullugu immaqa iluariinnarlugu. Uanga massakkut tassami soorlu akuereqqaannarluta. Uanga taamak massakkut misigivara.

A: Sakkortulaassagaluartut oqaatigissavara immaqa kisiat ilaa, imaanngitsoq ajorinnillunga, takkuteqqaarassi ilaa uanga atortugut periuuserpullu iluaagineqarnikorujussuugami assorsuaanersuaq, uangaalluni nukipparujussuit atorlugit ilaa ilungersorluta suliaqartarnikooqaagut.

Sara Marie: Isummat tassaniippoq.

A: Ja... tukkiartorpugut. Paaseqatigiikkiartorpugut. Toqqissisimanarnerujussuuvoq massakkut. Ilikkakkatsinnik avitseqatigigiittarnerput siumut ingerlarujoorpugut.

Sara Marie: Isummagut. Tassami. Paasiartulerparput aamma paasivarput tassaniittorujussuuvugut aamma isummat ataqqivara. Uanga isumaga aana. Taava ataqqissavarput.

Camilla: Taava ammerigaangassi soorlu ameq tiguneraninngaanniit naammassinissaata tungaanut tamassi tamaavissi assigiinngissuteqarpisi periutsissinni nammineq... nammineq ilissi mâde-ssinnik, imaluunniit assigiittarpa processi? Qanoq... ingerlaarnera?

Antoinette: Siunertarput taannaalluni naammassiniarnera, taava kisianni sulinerput assigiinngiinnarluni. Ornitarput ornipparput kisiat periuserput soorunami assigiinngiinnarluni siunertaq ataaseq ornitaq nalunngiinnarparput.

Camilla: taava immikkut tamassi periuseqarpusi aaliangersimasumik?

Johanne: tamattaanngikkaluaq immaqa. Soorlu uanga Ando-tulli mersorusussinnaavunga, immaqaluunniit uanga Amondsen-itulli atunngertalissaanga. Taamatut ilaa. Taakku ataqqinneeqatigiinnermi ersarittorujussuannngornikuuvoq tamaani.

A: Iluarunartitarput ilaa atorussullugu...

Sara Marie: imaattoq... soorlu aamma massakkut una anguniarparput eehm ammit tungaatigut, ammereriaasip tungaatigut, soorlu assigiimmik taanna piniarsarivarput aamma anguniarparput. Taakkua assigiinniartussaassapput kisianni soorunami suleriaatsini assigiinngiffeqarluta. Soorlu oqartarput mersortariaatsit assigiinngitsorpasuupput. Inatsiseqarnatillu periutsit assigiinngitsorpasuupput.

Sofie: Uanga aamma aatsaat aallartilaarpunga ammerinerup tungaatigut taava eeh qanoq suliluunniit aamma uanga iluamik akisinnaanngilanga "imaakkuni imaassaaq" a tassami, amimiit amimut allaanerulaartuaannarami. Ilai piuminarnerit, ilai piuminaannerit taava inuk nammineq tassami amerimik suliaqartoq aaliangiinerusarpoq erroqqissava erroqqissanngila? Taava isummat aamma assigiinneq ajorput tassani imaattoq kisiat namminermiiginnarpoq qanoq peqqissaarutsigerusunnerlugu imaluunniit isumaq una ajornaviannngilaq soorlu kisianni aamma maani soorunami suliffimmi Kittani ataatsimut ataaseq marlulluunniit tamarsuatta isummerniartarpugut ammimut, una sussava, qanoq ilissava? Taava soorlu isumaqarpunga aamma ataatsimoornerulernikuusugut tassuuna. Isummersoqatigiilluni aamma iluortarpoq allat isumaat tusaalaarlugit iluarterami naliliinissamut. Aamma kisermaappallaarlugit aamma soorunami imaattornartarami "qanortoruna ililanga?" iluartaannarpoq aamma aperisaqalaarluni "qanoq iliussavara?" "Sussaanga, suna tullernguuppasippa?" "uanga imak isumaqarpunga" soorlu tassaniipporaasiit isummanik naapigiaaneq imaluunniit, nammineq isummat atorlugit.

Sara Marie: Soorlu pingaartittorujussuuarput ameq, amerimut tunngatillugu eehm malugeqqaarlugu, takoqqaarlugu, naamaqqaarlugu imaattoq isummersugassaavoq uanga isumaqarpunga. Pissutigalugu

soorlu facebookimi gruppeqarpoq taava apersuisut arlaqartartorujussuupput piffissaq annertoq atorneqarsiinnaavoq nassuiaaniarnermi pissutigalugu innersuukkusunnarluni taava attoqqaarlugu, qanimut takoqqaarlugu ameq.

Camilla: Taava qanoq aaliangertarpisiuk sunngussanersoq?

Sara Marie: Imaattoq, taava soorlu eeh naliliisitsisoqartarpoq tassuuna ataatsimoortarpugut uagulluunniit suliaqut ataatsimoorluta taanna nalilersuisarpugut qanoq innersoq, qanoq pitsaatiginersoq.

Camilla: Qanoq tigugaangassiuk ameq qanoq aaliangertarpisiuk sunngussanersoq?

Sofie: Ameq nammineq naalagaalaartarpoq.

Sara Marie: Ameq sunngorniarnernut ameq apeqqutaalluni suunersoq. Taava oqartarnittuut pitsaannerusartoq soorlu suliaralugu aallartikkaanni immaqa qapiareeraanni tassanngaanniit sunngortinnissaa aaliangerniarneqartarpoq. Taanertussusaa aamma maluginiartaratsigu.

Johanne: ameq apeqqutaajuaannarpoq pitsaassusaa.

A: Taanertussusaalu. Tassa taanna.

Camilla: Taanertussusaa sunaavamaa? Tykkelse?

Alle: Ja.

Sara Marie: Soorlu silippat, imaluunniit issuppat? Sorliusarpa? Tassami, isumaa?

A: TYK

Alle griner

Sara Marie: taava kamisanut piukkunnarpoq.

Camilla: taava taanikippat sunngoruni pitsaannerussava?

Johanne: Qapiagamineq... qapiagamiisinnaavoq. Taanikinnerit ilaa qapiagamininngorsinnaanerusarput unniliarlugit kamisaliassat.

Sofie: Qapiagamineq??

Johanne: qanormaa... *Griner*

Sara Marie: Qassallugit?

Johanne: Qalipagamineq! *Griner*

Sara Marie: "Qapiagamineq" *Griner* uanga: "qassanneq?" *Griner*

Camilla: Taava qerititsivimmi sukkannerusarpa imaluunniit qanoq innerua? I forhold til silami?

Sara Marie: soorlu imak oqarsinnaavunga, maani Nuummi, issinnera annikinnerujussuugami avannaaninngaanniit taava soorunami issilluarpat sukkannerusinnaavoq silami qerititsivimminngaanniit. Qerititsivimmi kigaannerulluni panerniarnissaa, panertinniarnissaa kigaanneruvoq. Taava una akisinnaavallaanngilara kisianni soorlu avannaani issinnerusarami sukkannerujussuusinnaarpasippoq takorloornarpoq soorlu maani panersiigaangatta sapaatip akunnerata iluani issilluaraangat taava ilaa takorloornaq avannaani issilluaraangat.

Sofie: Apeqqummaa suna? Sila qerititsiviillu assigiinngissusaa?

Camilla: maani qerititsivik atortariarmat.

Sofie: Sila apeqqutaatissasuutissagutsigu amiuteqarnavianngikkaluarpugut taava qerititsivimmi ukioq naallugu taava ammerisinnaavugut qerititsiveqartillugu. Taava aamma sila apeqqutaatippallaarnagu. Issileraangat annisiinnartarlugit, kiatsikkaangat qerititsivimmut uterteqqiinnartarlugit.

Camilla: Usi, puigorigaana aperiniarlunga: qaqugukkut taanertunerusarpagut? Qaqugukkut soorlu på året? Nalunngilisiuk?

Sara Marie: soorlu allattuut, allattuujooqqaartaramik ilaa... mikisunnguit taakkua piukkunnerusarpagut alersiliassatut. Eeh kamisaliassatut eqqarsassagutta taanertuneri allattuut piukkunnannginnerupput. Taava siornalisat allattuut anginerit siornalisaapput isumaqarpoq ukioq kingulleq.

Sofie: Soorlu Natseq Aataarsuaq taakku nalinnaasumik aamma tanertunerupput, imaattoq kisianni aamma qapiarneq apeqqutaalluni aqupajaarsinnaavoq saassanersoq imaluunniit tanertussanersoq. Taajuutaajaasiit aamma assigiinngilaarput uagut tangertakitsoq/tangertooq [Sisimiut] taava maani [Nuuk] tanertooq. Taajuutai aamma allaanerulaarput.

A: Soorlu assersuutigalugu Aataarsuaq qarllissuaq aamma alersiliarineqarsinnaavoq taanikitsuaranngorlugu taanertussusaa. Ilaartorneqanngiivittumik peqarusukkaanni immaqaluunniit atorluarusukkuni ameq apeqqutaavoq alersit marluusaramik ilaa.

Sofie: soorlu assersuutigisinnaavara soorlu atungassinialuarpungamiatagooq. Atungassinialunga erisarpara, taava kisianni eqartaa katattoq, una qernertoq, soorlu snudea taanna taava eeh atungassinialuarlunga når okay kaatiinnarsinnaavara tungujorsiassanngorlugu imaluunniit unnitut. Soorlu taamatut sangulaaginnarluni iluatsinngitsooraanni sunngorterialuarnerani. Taava ilaa meqqulimmimmiatagooq aamma sananiaraanni, meqqulimmik ammerinialuarluni taava aqqutaani meqqui katagalertoorsinnaapput. Taava soorlu aamma allatut sangoqqiinnarsinnalluni taamatut.

Camilla: Taava... piiagaangassimaa? Qanormaa... afhåring... erisaraangassi. Sunamaa atortarpisiuk? Nutsullugu.

A: Ulorluunniit savilluunniit.

Sara Marie: Skurepulver.

Camilla: okay. Allaanerussuteqartarpat qerititsivimmi silami naammassigaangat?

A: Uanga imatut: qerititsivimmi innigarput, meqquliinnaq assersuutigiinnassavara, meqqulik eqqukkutsigu qerititsivimmut qereqqaariarluni sivisuumik tassani qereqqaariarluni soorlu manngertorsuulluni piffissaq sivisunerulaartarsorigiga taava anniseriarlugu qituttunnguanngartarpoq anorimik suialaamik. Suialaaqannginnami qerititsivik, suialaartuuguni sukkanerusumik qereqqanani uninngaannarnani, taamatut isigisarpara.

Camilla: taava anniseqattaartarpisigit?

A: Naamik, anniseqattaarneq ajorpoq. Piffissaq sivisuneruinnarpoq uanga isumanni.

Anoreqannginnami taqqanna qerititsivik.

Camilla: okay.

Johanne: imaallaat aamma uanga paasivara.

A: Silami sukkanerusarpoq, soorunami. Taqqamani qereqqarujussuariarlutik. Assersuutigisinnaavarput alakkarlugit immaqa tungujorsialiat ataasinngormat kingullermik 12. tungujorsialiaq innernikoq alakarsinnaavarput. Soorlu massakkut taava takussavarput qanoq qeritiginersoq. Manngissooq qereqqaannarami. Ullut 14-inngulerpai taqqamani qereqqalluni.

Camilla: Ilissi atortut allaaneruppat?

Sofie: Eeh taamaallaat maani aamma pivarput imaattoq qapiarfik siuani nerriviisattalernera taanna atuarfitsinni peqarami taava massakkut takanani pigaarput. Kakku pigut angiinnaramik sulis kisianni uanga iluaallagivara nerrivusaqarnera taamak. Atortugut assigiipput kiliutit, ulut qapiarfiit, errosivik.

Camilla: illit suna malugiviuk Hansignaraaq aallarmat ammerinerup tungaatigut arlaannik allanngortoqarpa soorlu maaniikkunnaarnerani.

A: Ja, Hansignaaraq nukiinnarsuugami tassami qanoq, veteran-iugami ilikkarnerugami ukiorpassuit tamaani sulisuugami taanna. Iuatattorujussuuvunga, nikaginngilakka suleqatinnguakka aatsaat imaattoq qanoq ilikkarnerugami suleriuitsit tungaatigut ukiorpassuit.... Samaneerujussuarpoq. Ammit ingerlarpiannigillat, ingerlanngillat oqaannaraanni. Ajutooqqanitta taamaalitittooramisigut aamma, amerpassuit ajutoortooramik ja, uanga malugeqaara Hansignaaraq suliuinnaarmat unittootallaqqaruloorluta ammerinerup tungaatigut. Ammerinerunikuugami taanna mersornerullunilu. Taakku suliarinerunikuugamigit.

Sara Marie: Uanga aamma Nukannguaq [Hansignaaraq] malugeqaara eqqaalaarpara, nukannguaq eh mersornerup tungaatigut soorlu iluarsisassamerngit taanna ingerlaannaq qanoq isertut amerlanerit tigoorartuugamigit naammassipallattarlugillu. Taanna isiginikuugakku maluginikuugakku uanga assut maqaasisutut ippara.

A: Ammerinerlu ilaa... akunnattoorfimmi.

Sara Marie: taanna... maqaasinaasa! Ingerlaartuugami ilaa soorlu ilaanni oqaluttuarterpoq "ssht, ssht, ssht"

Johanne: "imaalipallalaaginnassavat"

A: Muua taamaattuugami. Ilaa, qarasaa sukkasoorujussuugami timaalu. Oqilasoorujussuullunilu.

Johanne: ilami ukiorpassuit maani sulisuugami...

A: tupinnanngilaq.

Sara Marie: taanna uanga malugivara. Soorlu kakku uagut suliaqut qangali naammassereeraluarpai.

Camilla: Arlaannik allamik eqqaasassaqpisi?

A: Aataarsuaq atungassiassatut suliarisarpaput, natsersuaq kamerujussuarnut meqqulinnik atortarpaput, qasigiaq seeqqinissatut atortarpaput, natseq alersissatut aamma atorsinnaavoq seeqqinissatullu, aataavaraq allattuaraq alersiliassatut unnissatut qalipagaminissatut aamma atorsinnaavoq, natseq tungujorsialiarissagutsigu iluamik misuut pulaneq ajorami assersuutaalluarsinnaavoq takusinnaavat qamani ittoq tungujorsiaq pulajumaneq ajorami, qanorluunniit misoqattaartigaluaaraanni aatsaat qalipaammik amerlugu assigniissunngorsinnaagami.

Camilla: yes. Taava atortarparsi naqqarleq.

A: Naqqarleq. Alersissatut unnissatut qalipagaminiliassatut aataavaraq allattuaraq.

Camilla: yes. Qujanaq.

Bilag 5: Samtykkeerklæringer fra informanter

Samtykke til behandling af personoplysninger

Dataansvarlig studerende: Camilla Lennert

Titel på opgave/projekt/speciale: Ammerineq – undersøgelse af behandlingsteknikker og metoder i behandling af skind

Vejleder på opgave/projekt/speciale: Silke Reeploeg

Beskrivelse af projektet, herunder formålet med databehandlingen og hvilke personoplysninger der behandles:

Specialeafhandlingen er en undersøgelse af arbejdsteknikker og metoder indenfor sælskindsbehandlingen. Dataindsamlingen ved observation sker i systuen Kittat (Nuuk) med henblik på at indsamle viden indenfor teknikker og metoder i sælskindsbehandling og dokumentation af disse. Det samlet data vil indgå i undersøgelsen af udvikling af behandling af sælskind.

Jeg giver hermed samtykke til at ovennævnte studerende må behandle oplysninger om mig i forbindelse med sin uddannelse på Grønlands Universitet. Mine personoplysninger vil indgå i ovennævnte opgave/projekt/speciale. Jeg giver samtykke til, at:

- mine oplysninger må behandles i opgaven/projektet/specialet
- mine oplysninger må videregives til en eller flere studerende, som skriver opgaven /projektet eller specialet i fællesskab. De studerende har fælles dataansvar
- mine oplysninger må videregives til Grønlands Universitet og til en eventuel ekstern censor i forbindelse med vejledning og bedømmelse
- mine oplysninger må offentliggøres i anonymiseret form i forbindelse med offentliggørelse af projektet eller specialet. Dette punkt kan helt fjernes hvis det vurderes ikke at være nødvendigt. Vurderingen skal ske ved hvert enkelt projekt.

Dato: 04/05/21

Navn: KRISTEN EGEDENIELSEN

Underskrift: Kristen Egede Nielsen

Samtykke til behandling af personoplysninger

Dataansvarlig studerende: Camilla Lennert

Titel på opgave/projekt/speciale: Ammerineq – undersøgelse af behandlingsteknikker og metoder i behandling af skind

Vejleder på opgave/projekt/speciale: Silke Reeploeg

Beskrivelse af projektet, herunder formålet med databehandlingen og hvilke personoplysninger der behandles:

Specialeafhandlingen er en undersøgelse af arbejdsteknikker og metoder indenfor sælskindsbehandlingen. Dataindsamlingen ved observation sker i systuen Kittat (Nuuk) med henblik på at indsamle viden indenfor teknikker og metoder i sælskindsbehandling og dokumentation af disse. Det samlede data vil indgå i undersøgelsen af udvikling af behandling af sælskind.

Jeg giver hermed samtykke til at ovennævnte studerende må behandle oplysninger om mig i forbindelse med sin uddannelse på Grønlands Universitet. Mine personoplysninger vil indgå i ovennævnte opgave/projekt/speciale. Jeg giver samtykke til, at:

- mine oplysninger må behandles i opgaven/projektet/specialet
- mine oplysninger må videregives til en eller flere studerende, som skriver opgaven /projektet eller specialet i fællesskab. De studerende har fælles dataansvar
- mine oplysninger må videregives til Grønlands Universitet og til en eventuel ekstern censor i forbindelse med vejledning og bedømmelse
- mine oplysninger må offentliggøres i anonymiseret form i forbindelse med offentliggørelse af projektet eller specialet. Dette punkt kan helt fjernes hvis det vurderes ikke at være nødvendigt. Vurderingen skal ske ved hvert enkelt projekt.

Dato: 4/5-21

Navn: Sara Marie L Berthelsen

Underskrift: Sara Marie L Berthelsen

Samtykke til behandling af personoplysninger

Dataansvarlig studerende: Camilla Lennert

Titel på opgave/projekt/speciale: Ammerineq – undersøgelse af behandlingsteknikker og metoder i behandling af skind

Vejleder på opgave/projekt/speciale: Silke Reeploeg

Beskrivelse af projektet, herunder formålet med databehandlingen og hvilke personoplysninger der behandles:

Specialeafhandlingen er en undersøgelse af arbejdsteknikker og metoder indenfor sælskindsbehandlingen. Dataindsamlingen ved observation sker i systuen Kittat (Nuuk) med henblik på at indsamle viden indenfor teknikker og metoder i sælskindsbehandling og dokumentation af disse. Det samlede data vil indgå i undersøgelsen af udvikling af behandling af sælskind.

Jeg giver hermed samtykke til at ovennævnte studerende må behandle oplysninger om mig i forbindelse med sin uddannelse på Grønlands Universitet. Mine personoplysninger vil indgå i ovennævnte opgave/projekt/speciale. Jeg giver samtykke til, at:

- mine oplysninger må behandles i opgaven/projektet/specialet
- mine oplysninger må videregives til en eller flere studerende, som skriver opgaven /projektet eller specialet i fællesskab. De studerende har fælles dataansvar
- mine oplysninger må videregives til Grønlands Universitet og til en eventuel ekstern censor i forbindelse med vejledning og bedømmelse
- mine oplysninger må offentliggøres i anonymiseret form i forbindelse med offentliggørelse af projektet eller specialet. Dette punkt kan helt fjernes hvis det vurderes ikke at være nødvendigt. Vurderingen skal ske ved hvert enkelt projekt.

Dato: 04/05 - 2021

Navn: Johann Markussen

Underskrift: Johann Markussen

Samtykke til behandling af personoplysninger

Dataansvarlig studerende: Camilla Lennert

Titel på opgave/projekt/speciale: Ammerineq – undersøgelse af behandlingsteknikker og metoder i behandling af skind

Vejleder på opgave/projekt/speciale: Silke Reeploeg

Beskrivelse af projektet, herunder formålet med databehandlingen og hvilke personoplysninger der behandles:

Specialeafhandlingen er en undersøgelse af arbejdsteknikker og metoder indenfor sælskindsbehandlingen. Dataindsamlingen ved observation sker i systuen Kittat (Nuuk) med henblik på at indsamle viden indenfor teknikker og metoder i sælskindsbehandling og dokumentation af disse. Det samlet data vil indgå i undersøgelsen af udvikling af behandling af sælskind.

Jeg giver hermed samtykke til at ovennævnte studerende må behandle oplysninger om mig i forbindelse med sin uddannelse på Grønlands Universitet. Mine personoplysninger vil indgå i ovennævnte opgave/projekt/speciale. Jeg giver samtykke til, at:

- mine oplysninger må behandles i opgaven/projektet/specialet
- mine oplysninger må videregives til en eller flere studerende, som skriver opgaven /projektet eller specialet i fællesskab. De studerende har fælles dataansvar
- mine oplysninger må videregives til Grønlands Universitet og til en eventuel ekstern censor i forbindelse med vejledning og bedømmelse
- mine oplysninger må offentliggøres i anonymiseret form i forbindelse med offentliggørelse af projektet eller specialet. Dette punkt kan helt fjernes hvis det vurderes ikke at være nødvendigt. Vurderingen skal ske ved hvert enkelt projekt.

Dato: 040521

Navn: Ane Katrine Klest Lyng

Underskrift: Ane Katrine K. Lyng

Samtykke til behandling af personoplysninger

Dataansvarlig studerende: Camilla Lennert

Titel på opgave/projekt/speciale: Ammerineq – undersøgelse af behandlingsteknikker og metoder i behandling af skind

Vejleder på opgave/projekt/speciale: Silke Reeploeg

Beskrivelse af projektet, herunder formålet med databehandlingen og hvilke personoplysninger der behandles:

Specialeafhandlingen er en undersøgelse af arbejdsteknikker og metoder indenfor sælskindsbehandlingen. Dataindsamlingen ved observation sker i systuen Kittat (Nuuk) med henblik på at indsamle viden indenfor teknikker og metoder i sælskindsbehandling og dokumentation af disse. Det samlede data vil indgå i undersøgelsen af udvikling af behandling af sælskind.

Jeg giver hermed samtykke til at ovennævnte studerende må behandle oplysninger om mig i forbindelse med sin uddannelse på Grønlands Universitet. Mine personoplysninger vil indgå i ovennævnte opgave/projekt/speciale. Jeg giver samtykke til, at:

- mine oplysninger må behandles i opgaven/projektet/specialet
- mine oplysninger må videregives til en eller flere studerende, som skriver opgaven /projektet eller specialet i fællesskab. De studerende har fælles dataansvar
- mine oplysninger må videregives til Grønlands Universitet og til en eventuel ekstern censor i forbindelse med vejledning og bedømmelse
- mine oplysninger må offentliggøres i anonymiseret form i forbindelse med offentliggørelse af projektet eller specialet. Dette punkt kan helt fjernes hvis det vurderes ikke at være nødvendigt. Vurderingen skal ske ved hvert enkelt projekt.

Dato: 4.5.2021

Navn: Sofie Amundsen

Underskrift: Sofie Amundsen